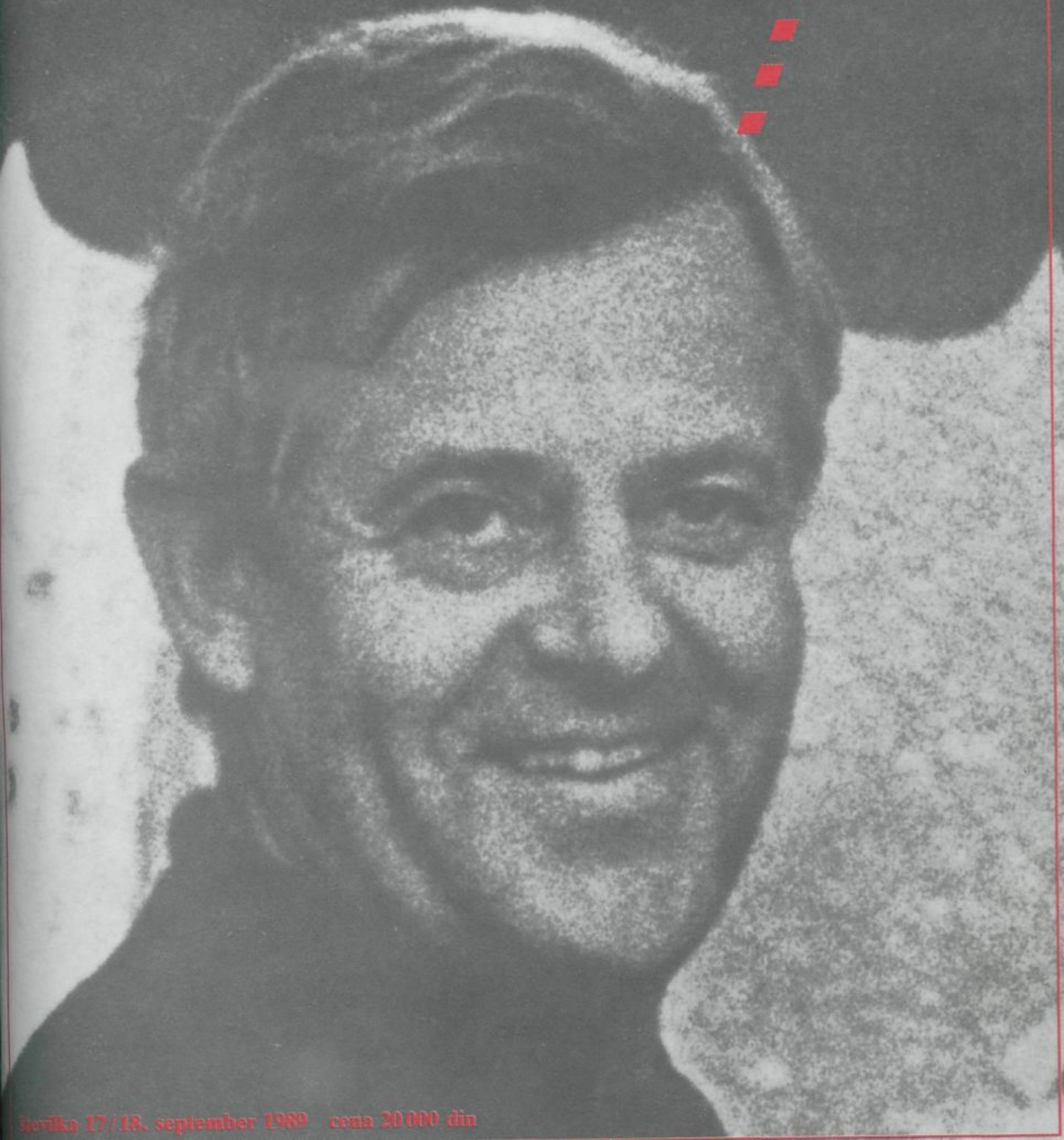

TRIBUNA

KAZALO

- 1 Hamfri
- 2 Slovenska država
- 8 Monkey business
- 14 DDR. M. L.
- 19 Beg iz partizanov
- 24 George C. Scott
- 30 Buldožerji auf!
- 42 Rožnati trikotnik
- 45 Kamele pred skupščino
- 46 Protokoli
- 48 Jokl

Humanist s temnimi očali

»Ni vsak tepec, ki nosi temna očala, humanist!«

Igor Torkar na vprašanje, ali je humanist s temnimi očali v »Umiranju na obroke« France Popit – Jokl.

Ljube bralke in dragi bralci, vaše veselje je bilo preneglo! Verjetno ste tudi vi pomislili: »Začelo se je! Komunisti se bodo požrli med sabo, partija bo razpadla, Kučan bo šel med »zelene«, stari jokli pa v penzijo.« Toda situacija je lahko popolnoma drugačna. Na primer, da France Popit ustanovi svojo komunistično partijo in bomo imeli dve, ko nas že ena preveč stane. Sranje bi bilo kompletno. Obdobje novoustanovljenih zvez je tukaj in če si lahko privoščiš svojo zvezo nek Marek, zakaj si je ne bi še nek Franček!? In tako prav lahko nastane recimo »Josipjoklova zveza zdravih sil«; predsednik bi bil F. P. J., karizmatična oseba Josip V. Džugašvili, ideologa pa posthumno učitelj Edvard in Number One. Mogoče bi celo zjahali Kučana in španovijo, kar, generalno gledano, tudi ne bi bilo slabo. Seveda pod pogojem, da jih zamenjajo kakšni manj zateženi tipi, ne pa F.P.J. Vidite, dragi moji, ni nujno da je vse zlato, kar se sveti.

In ko sem že pri novih zvezah, strankah ali partijah, kakor vam drago: o odcepitvi Slovenci odkrito govorimo samo pod kovtrom. Tega greha si ni drznila naprtiti še nobena javnosti znana zveza, kar pa ne pomeni, da jih ni. Zvez namreč, z odkrito separatističnim programom. Tribuna jim je na sledi in v tej številki objavljamo prvi del programa ene takih strank. Tako bo padel še en tabu, mogoče z uredništvom vred. Nekaj pa vendar mora biti jasno: odcepitev ni kontrarevolucija – je samo eden možnih izhodov. Ta program ni popoln, je pa prvi in že zaradi tega dragocen. Sanje nekaterih se tako približujejo resnici. Pa lep pozdrav!

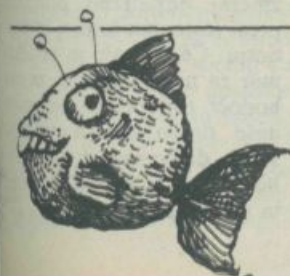
V Ljubljani, 14. septembra 1989

Vaš HAMFRI BOGART

Foto: Barbara Sršen

P. s.: Tistim, ki nimajo kaj delati in nam po telefonu govorijo smešnice o tem, kaj vse nas lahko doleti, če ne bomo prenehali z objavljanjem »Protokolov sionskih modrecev«, sporočamo, da jih bomo objavljali še naprej, vsaj dokler nas nasprotniki objave, predvsem Mladen A. Švarc, z argumenti, ne pa z onegavljenjem brez repa in glave o slovenskem antisemitizmu, ki ga ni in ga tudi mi ne želimo vzbujati, ne prepričajo, da smo res v zmoti. Sicer pa je svinjarija, pometena pod tepih, še zmeraj svinjarija. Samo videti je ni. In prav zato je objava protokolov pametna. Tudi za Žide.

TRIBUNA je glasilo UK ZSMS Ljubljana • Tisk: Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana • Naslov uredništva: Kersnikova 4, 61000 Ljubljana, tel. (061) 319-496, telefax (061) 319-448. • V uredništvu dežuramo vsak delovni dan med 10. in 12. uro, tudi v počitnicah in če štrajka Radio Študent • Glavni urednik: Karli Erdlen • Odgovorni urednik: Tomi Drozg • Lektorica: Nives Klinc • Trenutna cena: 20.000 din (hop: Jože se je spremenil v rudarja) • Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu št. 421-170/22. 4. 1973 • Naslednja številka izide 16. oktobra 1989, če nam tega ne prepreči Mladen A. Švarc. • Naklada: 6000 izvodov. • Fotografija na naslovni strani: BARBARA SRŠEN

PREDGOVOR

V pričujoči knjižici vam predstavljamo nekaj prispevkov in razmišljanj o aktualnem trenutku, v katerem se nahaja slovenski narod. Z njimi želimo nakazati pot rešitve in zelo resnega, pravzaprav že tragičnega položaja in vloge slovenskega naroda.

Knjižica je izdelek Fronte za samostojno Slovenijo, pri njenem nastanku pa je sodelovalo več avtorjev. Zaradi boljše razumljivosti in celovitega prikaza, se prispevki ponekod prepletajo in dopolnjujejo. Z njo želimo prebuditi slovensko narodno zavest in spremeniti značaj slovenskega človeka, za katerega je značilna prevelika omahljivost in popustljivost.

V prvem poglavju predstavljamo staroslovenske državne simbole, ki pričajo o starodavni veličini slovenske države, hkrati pa smo jih prevzeli tudi za simbole Fronte. V naslednjih prispevkih podajamo politično miselnost Slovencev, knjižnico pa zaokrožuje programska izjava.

Želimo, da bi bilo pričujoče delo dostopno vsakomur, ne glede na izobraženost, zato so prispevki napisani v jeziku in slogu, za katerega upamo, da bo razumljiv čim širšemu krogu bralcev.

K sodelovanju vabimo vse, ki se strinjajo s programsko izjavo in ki želijo prispevati svoj delež k uresničitvi le-te.

SVOBODE NAM NE BO POKLONIL NIHČE, PRIBORITI SI JO MORAMO SAMI!

UVOD

Senca je blagodejna, toda nobeno drevo ne bo dobro raslo pod njo.

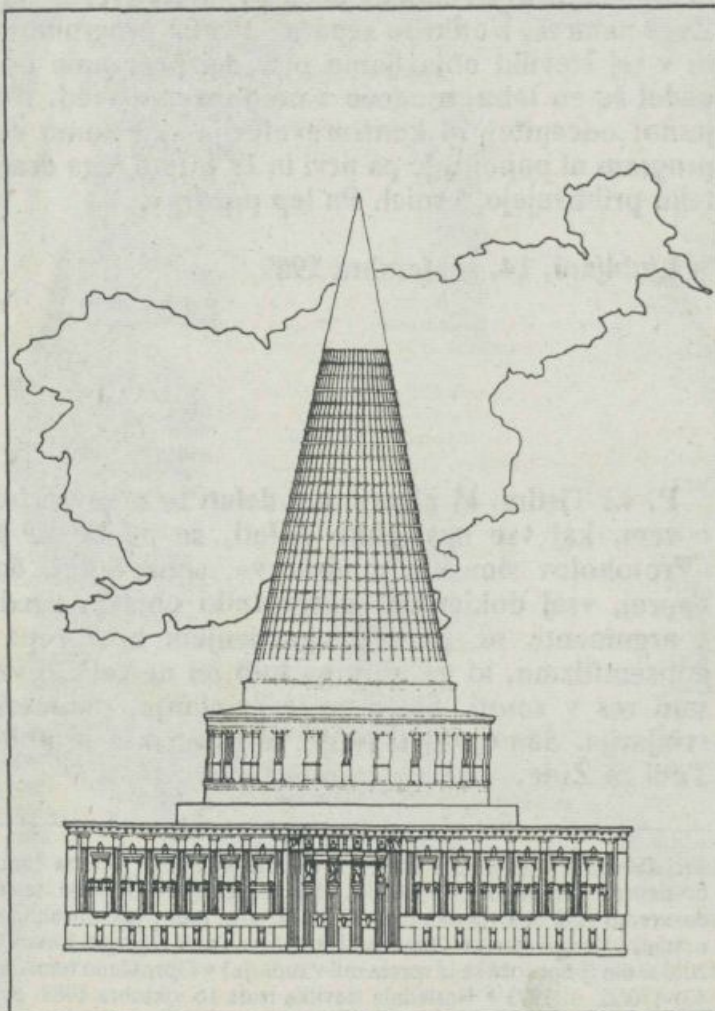
Uvodni spis te knjižice nima namena razgrinjati vse probleme, s katerimi se Slovenci soočamo v tej državi, iskati pot do rešitve – rešitve, ki je vdejanjena v samostojni slovenski državi – ampak poskuša povsem nekaj drugega. Poskuša biti namreč zgolj primerjava ali prisposoba med življenjem naroda in življenjem dreves. Za začetek pa moramo seveda predpostaviti, da predstavlja ena narodova generacija življenje ene generacije dreves, recimo lipe.

FRONTA ZA SAMOSTOJNO SLOVENIJO

SLOVENSKA

DRŽAVA

V pradavnini je rastlo skupno indoevropsko drevo, ki je bilo mati vsem današnjim indoevropskim drevesom ali narodom. Ko pa je to drevo rodilo prva tisočera semena ali rodove, so vsa semena izgledala enaka, vendar povsem enaka kljub vsemu niso bila. Med semeni so bile komaj zaznavne razlike, ki pa so se z vsakokratno novo generacijo dreves in s posebnostmi naravnega okolja, v katerem so ta drevesa uspevala, te razlike zmeraj bolj povečevale. In potem je veter zanesel semena prvinskega drevesa-matere širom po indoevropskem prostoru, iz katerih so zrastle nova drevesa in potem spet nova in nova, dokler se niso izoblikovali današnji narodi. Vedno pa, ko je vzklilo novo seme, je za dobro začetno rast potrebovalo kanček blagodejne sence starega drevesa, ki je vzklilo seme varovalo pred žgočim soncem. Narave, ali drugače povedano, pred drugimi narodi. Tako so se postopoma izoblikovali iz roda v rod narodi, ki danes predstavljajo pisano družčino.

Usoda našega naroda je bila dolga stoletja podobna usodam drugim narodom, dokler ni zaradi splet okoliščin Narave, ki nas je samo preizkušala v hotenju po svojskosti, postajala naša usoda zmeraj bolj izkrivljena. Ko smo zaživel v zmoti, da nismo več sposobni, da bi sami zaščitili svoj rod pred vplivi Narave ali vplivi drugih narodov, smo za pomoč poprosili tuje drevo, ne zavedajoč ali pozablajoč se pomembnega dejstva, da je predvsemi in edini zakon Narave neizprosni boj za prostor pod soncem. Tuje drevo je prošnjo uslišalo in razprostrlo svoje veje ali dlje, kot je bilo potrebno, in je tako spravilo naš narod ali drevo v večno senco, s tem pa je začel naš rod počasi in vztrajno hirati. Naše drevo je imelo kar naprej premalo sonca in je zato rojevalo zmeraj slabši sad. Tako smo se počasi in se še zmeraj nezadržno pomikati proti lastnemu koncu in izginotju. Če pa nam je količkanj mar za našo usodo in za naš bodoči rod potem se mora naše drevo otestiti te tuje sence, da bo naše drevo v prihodnje ponovno rodilo dober in zdrav sad.

Danes pa kljub vsemu nekateri vplivni ljudje v slovenskem prostoru še kar naprej poskušajo dokazati – kar pa ostaja nedokazano – upravičenost našega življenja pod okriljem jugoslovanske države, ki naj bi predstavljala to blagodejno senco za naše rodove, ne zavedajoč se tega, da nam ta senca bolj škoduje kakor koristi. S tem, ko živimo pod tem okriljem, postajamo zmeraj bolj hibridni in nesposobni ovreči in zavreči vplive, ki prihajajo na nas iz zunajnarodnega prostora. Govoriti v zvezi s tem o nekakšnem narodovem samomoru v primeru zavračanja te sence, ki ni več blagodejna v tistem začetnem smislu, ki jo seme potrebuje za vznik in ki ga naj varuje pred žgočim soncem, je dejanje strahopetnosti. Kajti živeti kar naprej v senci in se nikoli soočiti z žgočim soncem, ki naj dokaže ali je seme dobro, ali so njegove podedovane lastnosti dobre, da bo znalo in sposobno kljubovati vplivom okolja, ali pa bo propadlo ob prvem slabem zunanjem vplivu; to ni dejanje tistega, ki hoče, da bo njegovo drevo, čigar del je on sam, obrodilo tisočero sadov.

Pogum pripada tistemu, ki hoče, da bo njegovo drevo rodilo tisočero sadov, ker le v tem najde smisel bivanja, ali pa ga sploh

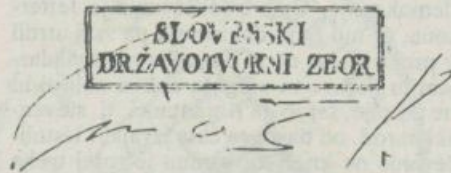

ne bo, ker je v tem primeru seme slabo in drevo, ki je iz tega drevesa zrastle, slabo rodno, nerodno ali da se celo posuši ob prvem slabem vplivu nanj. Ker menim, da ni v interesu našega slovenskega drevesa, da životari in vegetira pod okriljem te države in ker se mojemu mnenju pridružujejo tisočeri Slovenci, ki jih zanima rast in rodnost tega drevesa, menim, da je napočil skrajni čas, ko se moramo dokončno otrestiti te »blagodejne« sence, ki že dolgo ni več blagodejna, saj je postala prav temna in se soočiti s svetom; tj. s pekočim soncem, ki včasih neusmiljeno žge in osuši marsikateri list in ki je po drugi strani neobhodno potreben za njegovo rast, razvoj in rodnost. Če pa že vnaprej trdimo, da se nismo sposobni soočiti s svetom, da se bo narodovo drevo posušilo in ob prvem vzzidu sonca, potem sploh nismo vredni tega, da nam je Narava podarila življenje in ki nas bo izvrgla iz družine živih narodov, če ne bomo spremenili naše poglede in odnose na smisel našega bivanja. Nam

je Narava podarila življenje zato, da rastemo in katerega drevo bo rodilo dober sad, iz katerega bo ponovno zrastle in zmeraj znova in vedno bogatejše drevo, ne pa zato, da bomo večno vegetirali in ostajali pritlikavci.

Pred nami se torej odpira dvoje razvojnih poti, ki bodo za nas vprašanje življenja ali smrti:

1. Če se bomo sprijaznili s tem, da bomo večno živeli pod okriljem in v senci tujega drevesa, potem se moramo sprijaz-

niti tudi s tem, da bomo veneli in počasi izginjali iz družine živih narodov, saj bo naše seme zmeraj manj rodno.

2. Če pa se z večno senco ne bomo sprijaznili in se je bomo otrekli, potem je pred nami še upanje na preživetje in življenje. V obeh primerih pa smo soočeni z rizičnostjo našega preživetja. Medtem, ko je možnost za preživetje v prvem primeru ničla – saj se je od nekoč mogočnega drevesa (Samoja Karantanija), to drevo skrčilo na današnje razsežnosti in ki se še kar naprej z vsakim letom bolj in bolj krči¹ – tega za drugi primer ne bi mogli trditi, ker bi bili soočeni z enostavnim dejstvom ali bomo preživeli in zaživeli brez sence ali ne, vendar brez dolgotrajnega hiranja. Torej nam je potrebna samo dobra in trdna volja na drugi razvojni poti in upanje na uspeh v preživetje.

Knežji kamen

Prestol je tukaj – star in kamenit, a kje je kmet svobodni, kje vojvoda, kje knez izbrani svobodnega roda, kje meč in žezlo in ponosni ščit?

Kje naroda je širni, trdni zid in kje svetinj njegovih je posoda? Vse je razrušila zla usoda: svetišča prah so, zid leži razbit.

Samo ta kamen grobni še stoji. O, svobodnih zasužnjeni sinovi, še naša duša ste in naša kri,

še so v tem kamnu naše iskre skrite: v plamenih žive vere jih budite, če z mečem ne, budite jih z okovi!

Alojz Gradnik (1882–1967)

SLOVENSKI SIMBOLI

Fronta za samostojno Slovenijo je politična organizacija, njen cilj pa je samostojna slovenska država. Ker je torej politična organizacija in ker potrebuje za svoje delovanje tudi formalni izgled, je njeno

¹ Bralec bi rad opomnil ali spomnil na to, kako veliko in mogočno je bilo nekoč slovensko drevo (Samoja Karantanija), dokler je samo skrbelo za svoj rod.

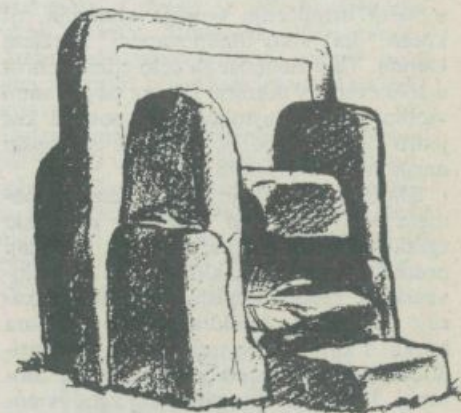
vodstvo, Slovenski državotvorni zbor, na svojem rednem zasedanju sprejelo sklep, da je potrebno uzakoniti naslednje simbole: knežji kamen, vojvodski prestol, lipa in črni panter, ki bodo simbolizirali njeno delovanje kjerkoli in kadarkoli se bo pojavila na slovenskem prizorišču. Pri sprejemanju simbolov delovanja organizacije Zbor ni bil v dilemi katere simbole sprejeti za ponazarjanje delovanja, saj se je predobro zavedal, da kvazi slovenski simboli, kot so: današnji slovenski grb, srp in kladio in zvezda ne morejo biti tudi njeni, kajti ti kvazi simboli nimajo ničesar skupnega s slovensko zgodovino in izročilom naroda, ker so proizvod vsiljevanja tuje ideologije. Zakaj smo se odločili ravno za te simbole? Iz dveh preprostih razlogov.

Prvič, simboli so v preteklosti temeljito ponazarjali slovensko karantansko državo.

Drugič, ker smo mi današnji Slovenci, potomci karantanskih Slovencev, le-ti pa potomci staroslovencev, tj. Venetov, si mi z vso upravičenostjo lastimo njihove simbole za naše in se zaradi tega zavedamo dediščine naših prednikov, ki je bila nekoč slavna in zmagoslavna in bo tudi v prihodnje.

Prav je, da se spregovori tudi o samem pomenu teh simbolov, ki so za marsikoga velika neznanca:

1. knežji kamen – simbol slovenske demokracije; zavedamo se, da pravega življenja na slovenski zemlji ne bo, če družbeno življenje ne bo urejeno na nač-

lih pravice in resnice, kar logično iz tega sledi je, da je kakršnakoli oblika družbe brez oblasti nemogoča, in tega, da tiranije nočemo.

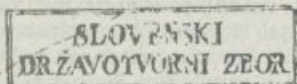
2. vojvodski prestol – simbol slovenske državnosti; ta ponazarja lastno ustavno pravo in državnost slovenskega naroda. Če smo nekoč v davni že imeli svojo samostojno državo z lastnim pravom, ki je veljal za vse ne glede na položaj v slovenski družbi, potem nam pravice po ponovni vzpostavitvi lastne samostojne države, kjer si bomo sami urejali naš notranji in zunanji družbeni odnos, ne more nihče kratiti, pa naj bo ta znotraj ali zunaj naroda.

3. lipa – simbol večnosti slovenskega naroda; ta simbol, ki je med Slovenci najbolj poznan, ponazarja drevo življenja in kakor je lahko to drevo staro in mogočno, tako je lahko star, mogočen in veli časten

tudi narod. Dokler bo uspevala lipa tako dolgo se nam ni treba bati za svoj obstoj, pa naj bodo časi še tako hudi, strahopetniku pa naj bo v opozorilo turška lipa (o njej pa več v nadaljevanju poglavja).

4. črni panter – bojni znak Slovencev; simbol velja za enoten bojni znak za vse Slovence ne glede na svetovni nazor, pod katerim naj se zbira slovenska vojska, zato naj vsakdo, ki bo dandanes opazil sledove panterja, ve, da je to hodila slovenska vojska zaradi obrambe domovine.

Na koncu tega poglavja pa je v kratkih potezah opisana še zgodovina teh simbolov, ki so jih različne politične ideologije poskušale na vsak način omalovaževati, poniževati, zvodniti ali izničiti njihov zgo-

dovinski pomen, vendar jim zaradi predobro izpričanosti v dejanjih zgodovine slovenskega naroda to ni uspelo.

1. knežji kamen – simbol slovenske demokratičnosti

Karantanija je bila in ostaja od časov, ko je propadlo rimsko cesarstvo, pa do danes edina samostojna država slovenskega naroda in je znana predvsem po svojem posebnem ustoličenju svojega voditelja, tj. kneza, na tako imenovanem knežjem kamnu. Ta posebnost ali celo edinstvenost ustoličevanja v takratni Evropi pa je v sami vsebini, saj se ustoličevanje pokaže kot jedro demokracije, v kateri je slovenski narod nosilec državne oblasti.

Kljub dejstvu, da je ustoličevanje najpomembnejše politično dejanje v slovenski zgodovini, temu dejanju usoda v bližnji preteklosti ni bila naklonjena in se v slovenskem zgodovino-pisju še danes prikazuje kot nekaka folklor ali celo politična burka, s katero si je tudi vladar hotel pridobiti simpatije med karantanskimi Slovenci. Panslovansko zagledani zgodovino-pisci pa mu hočejo po vsej sili najti vzporednih običajev pri drugih slovanskih narodih, samo da bi zvodnili njegov izključno slovenski značaj.

Da v primeru ustoličevanja ne gre za nikakršno politično burko ali folkloro, smo se v zadnjem času zavedli šele ob izidu knjige, ki jo je napisal dr. Jože Felicijan, profesor zgodovine iz Clevelanda. Knjiga ima naslov: *The Genesis of the Contractual Theory and the Installation of the Dukes of Carinthia* (Celovec – Cleveland, 1967). Knjiga obravnava pogodbeno teorijo izvrševanja politične oblasti, ki ga slovensko zgodovino-pisje popolnoma izpušča. Pogodbeno teorija o nastanku oblasti predpostavlja, da so vsi ljudje enaki in zato nima nihče že vnaprej dane pravice, da bi drugim vladal. Dejstvo pa je, da je kakršnakoli oblika družbe brez oblasti nemogoča, zato oblast nastane ali s pogodbo

med vladarjem in ljudstvom – demokracija ali pa s tiranijo, tj. diktaturo. V knjigi med drugim prof. J. Felicijan ugotavlja, da je Thomas Jefferson, sestavljalec ameriške izjave o neodvisnosti (l. 1776), dobro poznal obred ustoličevanja in sicer iz opisa v knjigi: *«Les six lires de la republique»* (l. 1576). Zato ima obred ustoličevanja pomembno mesto, ker je le-ta vplival na Th. Jeffersona, ko je sestavljal izjavo o neodvisnosti ZDA, ki je temelj za današnjo ameriško ustavo, s tem pa ima posredno mesto tudi v politični zgodovini ameriške demokracije. Opis ustoličevanja je Jeffersona, če mu že ni dal zamisli pa vsaj utrdil v prepričanju, da je pogodba med vladarjem in ljudstvom mogoča oblika oblasti in ne utopije, saj so ga Karantanci, tj. slovenski narod, od davnega časa izvajali. Ustoličevanje na knežjem kamnu je torej treba jemati prvenstveno kot ustavnopravno dejanje.

Nastane pa ob tem vprašanje, koliko je bila veljavna njegova politična vsebina še po odpravi domačih vojvod v Karantaniji (l. 828) ko so se na vojvodskem oz. knežnjem kamnu menjavali vladarji različnih fevdalnih rodbin, kar ni bilo nič drugače kakor vsepovsod drugod po Evropi?

In posebno še, kakšno veljavno vsebino je imelo ustoličevanje potem, ko je vladar postal deden in ga niso več izvolili (dasi so sicer še v 11. stol. Karantanci zavrnilo ustoličevanje vojvoda Kurona, ki je bil celo kraljev sorodnik)?

Lipov list

Prvič, ko vladarji postanejo dedni, preneha sicer s tem pogodbeno pravo umeščanja izvoljenega vladarja, nasledil ga fevdalno dedno, tj. nasledstveno pravo. Toda ustoličevanje ima slej ko prej svojo veljavo, saj samo z njim in z njim povezanimi prisegami zadobi novi vladar izvršno oblast v deželi. Brez tega sploh ne more vladati. Ustoličevanje je zato s pravnega vidika po tem, ko nasledstveno pravo za-

SLOVENSKI
DRŽAVOTVORNI ŽEOR

menja pogodbeno pravo, isto kot kronanje po ostalih deželah.

Drugič, doslednost ustoličevanja novih deželnih vladarjev nam priča o nadaljevanju državno-političnega prava Karantanije.

Tretjič, vztrajanje na slovenskem obrednem jeziku pri ustoličevanju (in za njim poklanjanju deželnih stanov novem vladarju) govori odločilno za to, da je bilo karantansko plemstvo domače ali poslovenjeno in ne tuje, kakor poskušajo nekateri zgodovinarji na vsak način dokazati, ter, da je ohranilo karantansko zavest. V nasprotnem primeru bi ustoličevalni obred potekal, če ne v nemščini pa vsaj v latinščini.

Pri ustoličevanju, njegovem obredu in simboliki, gre zaradi tega za vse prej kot politično burko, zaigrano zato, da bi si tuji vladar pridobil simpatije domačinov. Pogodbeno oblast zamenja sicer dedna, ni pa s tem odpravljena karantanska, tj. slovenska, državnost, zakaj v tem primeru bi se vladar ne bil dolžan ustoličevati. Za primerjavo: ogrski vladar se ni hodil posebej kronat ali ustoličevati na Hrvaško, ki je pripadala ogrski kroni. In vendar se Hrvati priznavajo za zgodovinski narod, Slovenci pa ne, čeprav smo to v resnici bili.

Še enkrat je potrebno poudariti, da je imel slovenski jezik pri ustoličevanju simboličen političen značaj. Ne le ustoličevanje. Tudi poklanjanje, tj. prisega deželnih stanov zvestobo novemu vladarju, je vedno potekalo le v slovenskem jeziku², čeprav za deželne stanove, tj. plemstvo, vztrajno trdijo, da je govorilo le nemško, da slovensko sploh ni znalo. Poleg tega je slovenski jezik tudi ustavnopravni simbol, ker se v tem jeziku sklene pogodba med vladarjem in ljudstvom oz. kmetom, ki je zastopnik Karantancev (beri Slovencev).

Na koncu je potrebno, če je že toliko govora o ustoličevanju, da bralci zvedo na kratko tudi o samem poteku ustoličevanja: Novi vojvoda prihaja s spremstvom h knežjemu kamnu. Oblečen je v kmečka oblačila. Nosi palico v roki in seboj ima bika in konja. Na kamnu sedi svobodni slovenski kmet in vpraša vojvodo v slovensščini: »Ali je gospod krščanske vere in dober sodnik?« Vprašanju pritrjuje prisotno ljudstvo. Nato daje kmet vojvodi lahek udarec na lica (prenos oblasti) in se odmakne od knežjega kamna. Kot simbolično priznanje kmečkega stanu in slovenske vojske preda vojvoda bika in konja kmetu. Nakar zavzame vojvoda svoje mesto na knežjem kamnu, potegne svoj meč

² Dejstvo, na katerega je treba tukaj posebno opozoriti bralce, je, da so ustoličevanja drugod po takratni Evropi potekala v latinskem jeziku. Le Karantanija je ohranila pri obredu izključno svoj lastni slovenski jezik.

¹ Karantanija je bila l. 800 priključena Svetemu rimskemu ces.

iz nožnice in ga zavijti v vse štiri strani neba. Iz kmečkega klobuka izpije svežo vodo (vodo življenja). Nato vojvodo posede na konja in ga peljejo trikrat okrog kamna. Temu sledi prižiganje ognjev v čast vojvode in zbrano ljudstvo v slovenskem jeziku zapoje. Tako je obred ustoličevanja končan.

2. vojvodski prestol – simbol slovenske državnosti

Znani vojvodski prestol na Gosposvet-skem polju je še danes po tolikih letih, ki so minila od takrat, ko so se na njem vršili državniški posli, ostal močan slovenski simbol. Nadvse značilno je, da rase ob njem lipa, drevo življenja Slovencev, pod katero so se vršila zborovanja in sodbe. Na tem prestolu je namreč karantanski vojvoda opravljal svoje državniške posle, tj. med drugim podeljeval fevde in razsojal, potem, ko je bil ustoličen na knežjem kamnu. Zato je vojvodski prestol poleg knežjega kamna edinstven spomenik slovenskega prava in države.

Značilno zanj je, da ima dva sedeža, na vzhodni strani vojvodov, na zahodni palatinov. Palatin oz. palatinski grof je bil po vojvodinah namestnik kralja. Karantanija je bila l. 800 povezana, po frankovskem kralju Karlu Velikem, v Sveto Rimsko cesarstvo. Po svoji izdelavi ustreza vzhodni vojvodov sedež srednjeveški umetnosti iz obdobja med 7. in 11. stol. Ob vrhnjem robu njegovega naslonjala pa je vklesan napis RVDOLPHUSDUX (Rudolphus

SLOVENSKI
DRŽAVOTVORNI ZEOR

dux), ki ga je dal vklesati Halsburžan, vojvoda Rudolf IV. Ustanovnik, ko je ob svojem ustoličevanju leta 1360 dal stol popraviti. Zahodni, tj. palatinov sedež, ima isto naslonjalo, sestavljen pa je iz izvornih

rimskih kamnov. Kar na tem sedežu najbolj preseneča, pa je napis na desnem naslonjalu za roke. Napis poteka navpično od vrha navzdol in zatem takoj za robom na drugi strani lašte od spodaj navzgor, tako da gre dejansko za dva dela, ki se glasita MASVETIVERI (Ma sveti veri?) in VERI. Napis izhaja tako še iz rimskih

časov. Njegovega pomena vse do danes ni uspelo zanesljivo pojasniti. Raziskovalci ga največkrat tolmačijo iz latinščine, v kateri bi se izvorno glasil: Ma(n) svetus Verus, kar daje čisto navadno latinsko ime. Slovenski pisatelj Urban Jarnik pa ga na začetku prejšnjega stoletja tolmači slovensko, češ da je napis veri posvečen. Pomenil naj bi vprašanje, ki je bilo ob ustoličevanju zastavljeno vojvodi: Ali ima sveto vero? Toda napis izhaja še iz rimskega obdobja, ko Slovencev v deželi domnevno še ni bilo, zato bi nikakor ne mogel biti slovenski.

Vendar napis je slovenski, zato predpostavka o neslovenskem izvoru napisa povsem odpade, če upoštevamo dejstvo, da so bili že stari Noričani, tudi pod oblastjo prima, predniki Karantancev oz. Slovencev, izhajajoči od Venetov, ki so v 12. stol. pr. n. št. prišli z območja lužiške kulture. V vzhodnih alpah se je potem v železni dobi oblikovala znamenita Hallstatt-kultura, ki je trajala vse do prihoda Rimljanov. Ljudstvo te kulture so bili Noričani, ki so prostovoljno priznali nadoblast Rima, ohranili pa zato svojo samoupravo in, kot vse kaže, tudi svoj jezik, svojo

narodnost (več o izvoru Slovencev si lahko bralec prebere v knjigi: Veneti naši davni predniki, avtorja Ivana Tomažiča). V tem primeru je napis skoraj gotovo pariško-slovenski oz. venetski in pomeni prav to, kar s svojimi besedami izpričuje, namreč sveto vero.

Mogoče, dasi malo verjetno, bi bilo tudi, da gre za del latinskega napisa na kamnu. Toda, zakaj so ga vzdali ravno tako, da izraža napis sveto vero in to v slovenščini? Ali gre za naključje, ali pa je kamen z napisom vstavljen namenoma? To vprašanje postane jasnejše, potem, ko se pogledamo v smisel ustoličevalnega obreda. Prestol predstavlja namreč izvajanje državne oblasti, ki je po srednjeveškem prepričanju božjega izvora, zato mora imeti vladar pravo vero, tj. sveto vero. Vojvoda jo je bil izpričal že na knežjem kamnu, ko je odgovoril na ustrezno vprašanje kmeta, zastopnika ljudstva, medtem ko je bila vera kralja izpričana z napisom na sedežu njegovega namestnika, palatina. V vsakem primeru je torej jasno, da napis na palatinovem sedežu ne more biti naključje, temveč je vsebinsko povsem v zvezi z obredom na knežjem kamnu. Tudi potek napisa od zgoraj navzdol in zatem od spodaj navzgor, kaže na značilnost starih venetskih napisov, ki si neredko sledijo v takšnem zaporedju.

Vojvodski prestol nam je edinstven primer prestola, ki z dvema sedežema ponazarja dvojno oblast, vojvodovo in kraljevo (cesarjevo), v čemer se odraža državno-pravni položaj slovenske Karantanije. V tem svojstvu vojvodski prestol med vsemi prestoli, ki so nam znani nima primerjave.

Zatrjevanje, da najdemo podobne prestole še tudi drugod v južnoslovanskih pokrajinah, zlasti v Bosni in Hercegovini, ima zgolj ideološko ozadje. Takšno navajanje je bil zavrnil že F. Šišić (Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara – 1925), ugotavljajoč da gre za ponaredbе.

SLOVENSKI
DRŽAVOTVORNI ZEOR

Nastanek vojvodskega prestola po izvoru sam po sebi ni povezan z ustoličevalnim obredom na knežjem kamnu. Skoraj gotovo je, da ima karantanski vojvodski prestol svoj vzor v prestolu mestnih upraviteljev Norika, poznejše Karantanije. Njegova veliko bolj preprosta izdelava pa izpriča, da so ga bili postavili deželani, tj. kmečko ljudstvo, potem ko je v drugi polovici 6. stol., po odhodu najprej Rimljanov, nato Ostrogotov in za njimi Bizantincev, samo prevzelo popolno oblast v deželi, s tem pa tudi upravni in sodni simbol prestola, na katerem je potem slovenski knez ob posebnih priložnostih, vidno pred vsem slovenskim ljudstvom, opravljal državne posle in sodil.

Črni panter

CEKAJEVCI PAČ NISO VEČ SVETE KRAVE

Fizični obračun milice z Muževičem v Beogradu je z vidika pravne države in civilne družbe brez dvoma porog vsemu naprednemu, zlasti spricho teptanja človeškega dostojanstva in objestnega ter nezakovanega razkazovanja brutalne policijske moči. Kljub njeni tragičnosti pa me je zadeva neznansko zabavala, zlasti naše uradne reakcije nanjo, začeni s cekajevsko pa preko nešteti, na novo vzniklih, predvsem medijskih borcev za pravno državo in človečanske pravice, ki so se vsevprek prsili s svojim zgražanjem. Sprašujem se, kje so bili ceka in vsi ti na novo pečeni demokrati pretekla desetletja, ko je bil pendrek eno zelo običajnih sredstev komuniciranja miličnikov z navadnimi državljani in tudi z malo drugačnimi posledicami, kot so bile Muževičeve (npr. nastop milice pred halo Tivoli, pretep dekanskih mladincev v Buzetu, tržaških mladincev v Istri, pretep mladeniča v Izoli s smrtnim izidom kot posledico in številni drugi, javnosti več alimanj poznani protopaški nastopi milice). Tudi ob drugih, še bolj tragičnih dogodkih, kot npr. zagonetni samomori v okviru preiskovalnih postopkov (recimo Cepak in Kocjančič v Koprju) ni bilo nobenih posebnih uradnih zgražanj. Imenovane so bile komisije, ki so primere raziskale in običajno spustile javnosti lakonično sporočilo, da je stvar več ali manj neproblematična in da je bilo obnašanje organov pregona znotraj danih zakonskih pooblastil. In po malem je tako kar še naprej, kaj bi se sprenevedali. Saj so nam v primeru pravkaršnjega škandaloznega pretepa avstrijskega državljana Hartingerja v Ljubljani (Delo, 26. 8. 89) uradne osebe tudi hladnokrvno potrdile, da so »miličniki ravnali neoporečno, oz. v skladu z zakonskimi navodili«. Natanko tako, kot je bilo uradno rečeno za beograjski incident. In kot zanalasč nam ista številka Dela prinaša tudi vest, kako je miličnik Tijanić letos julija meseca nekje v Dalmaciji skozi okno avtomobila »knockautil tajnika MK SZDL iz Zagreba, Klarića«. Vse kaže, da so kar iz istega testa v Koprju, Ljubljani, Dalmaciji in Beogradu. So pač vzgojeni in zrastle v revolucionarni državi, ki ji pa po novem, tudi že uradno, pravimo kar policijska ali represivna. Zato ne vidim prav nobenega razloga za tako razburjenje ob beograjskem primeru. Kaj so nemara cekajevci kake nedotakljive svete krave? Zakaj ne bi tudi oni malo okusili odločnosti in pripravljelosti naših organov pregona, da branijo pridobitve socialistične revolucije? Je pač verjetno Muževič s svojimi nazori za sedanje srbske pojme neke vrste politični nepridiprav, ki mu je treba dati neko lekčijo. Bog pomagaj, časi se spreminajo tudi za cekajevce. Se ne da pomagati, življenje je treba sprejeti tako, kot je. Nad milico se pa ne zgražajmo preveč, ker opravlja svoje delo dokaj dosledno in skladno s poslan-

stvom, ki ji je bilo naloženo. Kaj so oni krivi, če se je Kučan kar naenkrat spomnil, da bo treba vzpostaviti tudi pravno državo in civilno družbo. Oni pač teh predmetov v Tacnu še niso vzeli.

Koper, 27. 8. 89

MILAN GREGORIČ

Spoštovani tovariš Erdlen!

V knjigi »The Yugoslav« avtorja Duška Doderja (državljan ZDA jugoslovanskega rodu), izdani leta 1978 v ZDA, je objavljeno, da se ena od Rembrandtovih slik iz zbirke predvojne jugoslovanskega kneza Pavla Karadjordjevića trenutno nahaja v Ljubljani in je v lasti Pepce Kardelj, žene našega znanega ideologa in ustavotvorca, Edvarda Kardelja.

Znano je, da je Pavle Karadjordjević rojen v zakonu Arsenala Karadjordjevića (brata kralja Petra I) in ruske kneginje Demidov, katere starši so med drugim financirali tudi Transibirsko železnico. Pavle Karadjordjević je podedoval tudi ogromno premoženje v Italiji, ker je bil dedič Aurore Demidov di San Donato. Pred vojno je Pavle Karadjordjević imel ogromno in dragoceno zbirko slik, ki se je nahajala v »muzeju princa Pavla«, na čelu katerega je bil kot kustos naš znani literarni kritik in umetnostni zgodovinar Dr. Milan Kašanin. Pavle Karadjordjević, ki je pred nekaj leti umrl v Južnoafriški republiki, ima številne dediče; tudi njegova žena, kneginja Olga, je še živa in trenutno biva v Londonu.

Ker verjamem v vašo že pregovorno dobro obveščeno in detektivsko sistematičnost, mislim, da bi zelo doprinesli k naši povojni zgodovini brezčastnosti in zla, če bi preučili poti, po katerih je omenjena Rembrandtova slika prišla v roke novopečenih kolekcionarjev. Kako je nfogoče, da se nek vaški učitelj (Kardelj) in delavka (Pepca) čez noč dokopljeta do tolikšnega zbirateljskega znanja in poznavanja umetnostne zgodovine in še posebej Rembrandta, in kako ju ni bilo sram prisvojiti si nečesa, kar ni bilo njuno? Le kje sta se tega naučila?

Tovariš Erdlen, sprejmite izraze mojega iskrenega spoštovanja.

LJUBOMIR NICULOVIĆ
J. Avakumović 1
11000 Beograd

JOVANKA BROZ

Mislim, da je v članku o Jovanki Budisavljević-Broz, ki je izšel v vašem časopisu, vse resnično.

Verjetno vam je znano, da je 1975. leta v Zagrebu »eksplozirala bomba« pri banki prav takrat, ko bi moral Tito priti tja. Samo v Zagrebu je bilo zaradi tega aretiranih več sto oseb, vsi so bili »hrvaški nacionalisti«. Nekaj jih je bilo obsojenih na smrt, kazen je bila takoj spremenjena v 20 let zapora, nekaj jih je bilo obsojenih na 15

let. Ostali so bili po 3 mesecih izpuščeni iz pripora (med njimi sicer ni bilo nikakršne povezave).

Eno od naših potniških letal, ki je letelo nad Dalmacijo, je ujelo in posnelo posebno sporočila, ki so bila kasneje obdelana. Odkrilo se je, da neka radijska postaja s kninskega področja vzdržuje radijsko zvezo z neko četniško organizacijo v Londonu. Vodja te skupine pri nas je bil šibeniški nevropsihiater dr. J. Rašković, zdaj akademik SAZU, ki je bil tudi aretirani. Sled je nadalje vodila do skupine oficirjev iz Knina, pri katerih je bilo najdeno precej težkega orožja. Preiskava in popis tega orožja sta pripeljala do skladišča JLA, oziroma bolj natančno do generala Djoke Jovanovića, ki je bil takrat šef Personalne uprave JLA in ki je ukazal, da se prav to orožje odpiše in pošlje v bunkerje. Seveda je Tito zahteval nadaljnjo preiskavo; izvedelo se je, da je treba »zanetiti vstajo pri Kninu«, »osnovati osvobodeno ozemlje«, »narodno oblast« in poklicati Rusijo na »bratsko pomoč«. Prav glede te pomoči se je Jovanka pogajala z Rusi, naprej vam je zgodba znana.

Po teh dogodkih sta Jovanka in Djoko za 2 meseca »pod nujno« pristala v »izolaciji« na Golem otoku. Ko je vse to prišlo na dan, so seveda službe UNZ in politiki na Hrvaškem uvideli, da so bili z bombo v Zagrebu zavedeni. Iz pripora so izpustili vse priprte in izvedli čistko policijskih kadrov iz Like v UNZ. Nekaj deset ljudi so pripravili, ker so bili povezani s svojim »proslavljenim generalom Djokom«. Čez nekaj časa, ko si je »liški policijski loby« opomogel, so se začele razne nevšečnosti. Tito je bil prisiljen izpustiti Djoka, ki je bil upokojen, vendar so mu dodelili častno funkcijo »direktorja Spominkega doma VI. liške na Plitvicah«, kjer je bilo njegovo početje seveda nadzorovano.

Torej si je gospa Jovanka zaslužila svoj sedanji položaj. Ne spuščam se v njene morebitne zveze s Stevom Krajačićem; mislim, da je šlo za dve ločeni liniji komunikacije z Rusi. Ko so le-ti izvedeli, da so Jovanko in njeno vohunsko službo odkrili, so Jovanko enostavno žrtvovali in J. Smoli dostavili tisti dokument, da bi zaščitili drugo skupino svojih agentov. Danes, ko je Jovanki upravičeno hudo, ko se po njej pljuva, je oni ne branijo, ker so jo izkoristili in jim zdaj ne more na noben način več koristiti.

Zagreb, september 1989

Prijatelj vašega časopisa

KOMU KORISTI PROVOKACIJA

V sobotni prilogi DNEVNIKA je bil 2. septembra objavljen članek PETRA KOVAČIČA-PERŠINA »Komu koristi provokacija«, s katerim avtor očitno name-rava vzbuditi prepoved nadaljnjega objavljanja »Protokolov sionskih modrecev«

v študentski TRIBUNI, kjer je bil doslej predstavljen zgodovinski uvod v zvezi z nekimi starimi zapisniki, ki jih slovenska javnost, z izjemo posameznikov, še ni spoznala. Še več. Iz članka je razvidno, da vzbuja napoved objave Protokolov neko napeto bojazen, ki se je zmeraj pojavljala, odkar je del zapisnikov »ušel« iz glavnih prostozidarskih sionističnih krogov. Hkrati pa je to nenadejana priložnost za sedanji poceni napad (značilno brez dokazovanj) na celotno alternativno gibanje odpiranja življenja v Sloveniji, kakor tudi povsem socialističnem delu sveta. Tovariš Peter Kovačič-Peršin verjetno ve, da bodo zgodovinski tokovi spremenili dosedanje moči in prednosti, vendar strah ima velike oči in ušlo mu je.

Objava Protokolov ni lažna provokacija z neko potvorbo iz oddaljene preteklosti. Sodobni svet in življenje na njemu kažeta nepojmljivo natančno uresničenje navedb iz starih protokolov. Sionisti zagotovo ne nameravajo izničiti Zahodno civilizacijo! Inteligentnemu človeku bo postalo jasno, da zdaj in v prihodnje ne bo ponavljajj odnosov in dejanj iz preteklosti do drugih ljudi in do drugih ras. Pojavlja se planetarna potreba po menjanju življenjske zavesti in tako po graditvi povsem drugih, globalnejših, manj sebičnih in bolj naravnih odnosov do življenja nasploh, do narave in do ljudi. Zato se najprej pojavlja zgodovinski tok razkrivanj vseh resnično vodilnih sil življenja, ki so doslej za svoje uspešnosti zmeraj delovale skrito, medtem

ko bo življenje v prihodnosti uspešno na podlagi splošne in osebne odkritosti in na podlagi novih stikov z naravo. Manipuliranje z zadrževanjem tajnosti bo neizbežno prej ali slej propadlo.

Obstajajo dejstva, da je Hitler (tako kot nekateri drugi prej in pozneje) vodil vojno tudi z denarjem, tovarnami in izumi elitnih Židov. Potem je dejstvo, da so na ameriških dolarjih in na novem jugoslovanskem denarju židovske prostozidarske oznake. Obstajajo dejstva, da so zahodni pojem dobrega in zla ter greha, krščanstvo, kapitalizem, sodobno meščanstvo, komunizem izključno materialistična zahodna sodobna znanost, psihoanaliza in njena psihiatrija, industrija zabave in reklame, moč denarja, dosledna ločenost od narave, če navedem samo glavne temelje sodobnega sveta, izšli iz židovskih duševnih struktur. Ali je vse to zasluga ali grožnja življenju, je drugo vprašanje.

Ti zapisniki sej prvega mednarodnega kongresa 1897 so bili zmeraj hitro vzeti iz javnosti kjerkoli in kadarkoli so se pojavili in sicer na zelo podoben način kot nastopa tovariš Peter Kovačič-Peršin v svojem članku. Naj se ta modernejši prostozidarski program sooči z javnostjo in naj bo zares dokazan in potrjen kot laž, če je laž! A bolj gre za to, da vsak, ki jih bere s primerjavo pojavov, prepletov in nastankov zdajšnjega sveta življenja, če le ni duševno zaostal, bere le o vsem, kar danes končno v resnici je ta svet – izraženo pa je bilo na koncu prejšnjega stoletja! Res da vulgarno, podobno pruskemu stilu. Celo več. Ti zapisniki, ki so mi bili nedavno prijateljsko pokazani, so zgolj zapisana potrditev neštevilnih dejstev, ki jih človek z globalnimi duševnimi zmognostmi lahko uvideva brez teh zapisnikov.

In zakaj ne bi bili objavljeni? Zato, ker mislite, da nosimo sedanji in prihodnji ljudje vse isto v sebi kot vaše generacije in kot razni obsedeni megalomanski primitivci iz preteklosti tega stoletja? Mi težimo naprej, ne nazaj, tovariši in gospodje! Bojazen ni upravičena! Sedanji vstopajoči v življenje in prihodnji zagotovo ne bodo tako primitivni, da bi hoteli preganjati Žide, druge rase, drugačne ljudi, le treba je odkriti druge temeljne tirnice življenja. Zato pa je potrebno razkriti tudi vsa gibala prisotnega sveta. Tovariš Peter Kovačič-Peršin napada naše mlade. Mladi so bili prvi motorji vseh naprednih sprememb v vseh časih in sicer prav s hrabrimi razkrivanji zakulisij sprevrženih vladajočih sil. Geniji novih obdobij pa so bili vedno iz vrst bolj prepojenih z življenjem – nikoli pa stari ljudje, prejšnji nosilci življenja. Tak je naravni zakon! Nas zanima predvsem življenje za naprej in pa ta planet, narava za naprej! To je glavno! Ne pa osebne preračunljivosti, izkoriščanja, tekmovanja, konflikti in zatiranja! To je vaš svet! Take niso prave osebnosti ne značaji prihodnjih ljudi!

Dominik

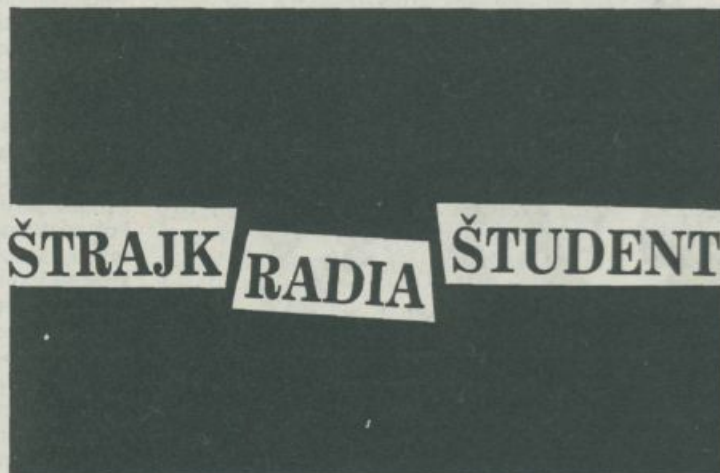
Med sestankom Lobbyja Radia Študent (Lobby vse svoje sile usmerja v širitev slišnosti in nabavo novih prostorov za Radio Študent), ki je potekal v torek, 12. septembra 1989 na Kersnikovi 4, sem izvedel za stavko delavcev in sodelavcev Radia Študent, Sredi prizadevanj za »blagostanje« taistega radia me je ta informacija seveda malo presenetila, ker pa je novica o stavki presenetila tudi marsikaterega sodelavca Radia Študent, menim, da je treba razčistiti dilemo okoli prikazanega spora predsedstva UK ZSMS z Radijem Študent.

Spora ni, izmislili so si ga nekateri, ki bi ob dejanskem sporu utegnili imeti svoje koristi.

Po sporazumu med Radijem Študent in UK ZSMS, ki je RŠ še sploh ni podpisal, UK ZSMS plačuje vse svoje obveznosti, ki so v njem navedene, to je celotno amortizacijo in vse uredniške honorarje (kar ta mesec znaša 6 starih milijard, ki so bile nakazane 6. 9. zjutraj). Poleg teh še nepodpisanih obveznosti je PUK ZSMS letos na podlagi sklepov kril nelikvidnostne težave RŠ (enkrat smo za reševanje teh, se pravi tudi za plačilo honorarjev, najeli celo kre-

RADIO GA GA

MONKEY BUSINESS

ŠTRAJK RADIA ŠTUDENT

Foto: Alex Pečnik

dit) in po sklepu zadnje seje kupili oddajnik, vse skupaj v vrednosti dobrih 100 starih milijard (zaradi česar so marsikdaj »trpele« ostale interesne dejavnosti študentov).

To je daleč največ denarja, kar so ga kate-rekoli druge interesne dejavnosti kdaj do-bile.

Na zadnji seji je bilo sklenjeno, da se radiu sicer kupi od-dajnik (41,6 stare mi-lijarde), vendar pa zato, ker sporazum še ni bil podpisan z radij-ske strani in ker se na radiu niso držali ust-nega dogovora o usta-novitvi redakcije za Univerzo, UK ZSMS; dokler ne pride do uresničitve teh zah-tev, prekine s plače-vanjem obveznosti, kar pa se uresniči šele oktobra, odvisno pač od tega, ali se bo RŠ držal Akta o ustano-vitvi delovne organiza-cije Radio Študent.

Prva finančna ocena je potrdila, da ima RŠ likvidnostne težave zaradi izgube na Novem rocku 89, ki znaša okoli 17 starih milijard, vendar pa je bilo prvi dan stavke na RŠ dovolj denarja za izplačilo honorarjev. Kdo je iorej tisti, ki zadržuje izplačila in ob tem trdi, da je PUK ZSMS krivo za neizplačane honorarje?

ALI

Volitve rektorja in prorektorjev se običajno izpeljejo v pomladanskem času, ampak letos univerzitetnemu svetu to ni uspelo. Ker Tribuna o tem pomembnem dogodku za Univerzo ni izčrpno poročala, bo dobrodošla kratka retrospektiva dogodkov.

V torek, 27. junija, je bila v zbornični dvorani Univerze seja univerzitetnega sveta, kjer so bile med drugim na dnevnem redu tudi volitve. Nekaj tednov prej je bil odprt evidencijski postopek, ker pa se je prigrabilo premalo kandidatov, je bil rok za prijavo podaljšan.

Od ok. 2000 profesorjev Ljubljanske univerze, se jih je nazadnje osem odločilo za kandidaturu in na seji US so predstavili svoje programe. Kot prvi je svoj program predstavil kandidat za rektorja, prof. dr. Jurak in nas seznanil s svojo pretežno humanistično orientacijo. Za njim je nastopil drugi kandidat, prof. dr. Peklenik, katerega program je izzvenel dokaj tehnokratsko. Nato so predstavili svoje programe kandidati za funkcijo prorektorjev: dr. Marko Zupan, izredni prof. dr. Dragan Marušič, prof. dr. Lojze Vodovnik, prof. dr. Srdjan Bavdek, prof. dr. Siligoj Nada in kot šesti kandidat prof. dr. Boštjan M. Zupančič.

Pričele naj bi se volitve, tukaj pa se tok dogajanja ustavi. Vzrok: nesklepčnost študentske delegacije. (V pojasnilo: univerzitetni svet je sestavljen tripartitno: iz delegacije delavcev, del. uporabnikov, del. študentov.) Od dvaindvajsetih delegatov študentov jih je bilo v začetku kakšnih pet, nato pa je strokovni službi uspelo po telefonu priklicati še tri ali štiri. Seja US so praviloma nesklepčne, zato poteka sprejemanje sklepov korespondenčno (kako uspešno?). To pri volitvah ni mogoče in zato je večina nesklepčnost prav tokrat pošteno razburila prisotne. Strokovne službe so se trudile priklicati še kakšnega študenta in nezadovoljstvo se je stopnjevalo. Predsednik US C. Zlobec je v teh trenutkih omenil, »... da bi bilo potrebno opozoriti ustrezne forume, naj spremenijo sistem samouprave na Univerzi, ker je nemogoče, da neka ideal-

istično postavljena koncepcija, ki je ni mogoče uresničevati (?), predstavlja blokado našega dela.«

K besedi se priklasi predsednik UK ZSMS G. Drevenšek, malce zasopel zaradi teka za pobeglim študentom delegatom. Temu je menda prekipelo nekaj-urno sedenje in G. Drevenšek je jasno in

glasno izrazil vzrok njegovega pobega: »... da takšnih jajc ne misli poslušati in da tudi ne ve zakaj tukaj sedi, saj operativne zadeve, ki so jih sprožili študentje, stojijo že mesece in se ne premaknejo nikamor.«

Predsednik UK ZSMS je še predlagal, da se volitve prelo-

žijo na naslednjo sejo in da so edina točka dnevnega reda.

Večina prisotnih je njegove predloge večinoma preslišala in izražala ogorčenje zaradi uporabljenega besedišča. Tako je ostala vsebina zamerjena zaradi oblike, v kateri je bila izražena. (V nadaljevanju pa se je le zgodilo, da so večkrat preložene zadeve socialno-ekonomske komisije, ki se ukvarja s študentskimi vprašanji, prišle na dan.)

Da bi opravičil nesklepčnost študentske delegacije, je stopil na govorniški oder njen predsednik, S. Herman. Pojasnil je, da delegira študente fakultetni svet (in ne OO ZSMS) in da bi morala vsaka fakulteta izbrati zanesljive študente, ki so pripravljeni sodelovati v procesu odločanja. (Tokrat v procesu odločanja niso bili prisotni študentje delegati iz VŠNZ, VŠZD, VŠSD, VPŠ, FTK, ALU, AGRFT, Elektro. fak., Ekonomska fak. in FF.)

Univerzitetni svet je sprejel sklep, da se volitve prestavijo na jesenski čas.

In sedaj je ta jesenski čas tukaj. Seja US je napovedana 28. septembra.

Predsednik študentske delegacije se trudi, da bi že pred tem zbral delegacijo študentov in tako vsaj enkrat videl vseh dvaindvajset (22) delegatov (do sedaj jih je videl osem (8) in jih seznanil s problematiko. (Ali je res njegova dolžnost zagotoviti sklepnost delegacije?) Morda mu bo tokrat uspelo, ali pa bo prej uspelo »forumom«, ki bodo študente izključili iz procesa odločanja na Univerzi. Morda bi morali ti »forumi« prej raziskati vzroke, zakaj študentje ne prihajajo na US. Morda, ker se problemi študentov odlagajo, morda fakultete res ne izbirajo dovolj zanesljivih študentov, ali pa so vzrok le nepovrnjeni potni stroški.

Kakorkoli že. Upajmo, da bodo tokrat volitve uspeli in da bodo morda na odgovornih mestih ljudje, ki bodo znali v življenje Univerze pritegniti tudi študente.

Za sam potek volitev pa lahko zaenkrat ostanemo pri oceni prorektorice prof. dr. Šelihove, ki je menila, da potekajo na kramarski način.

Beograd, 5. 8. 1989
SERGEJA

To je bil maj in to so bili podatki, ki smo jih na UK ZSMS prebrali v publikaciji NOVOSTI CRU, Maj 1989, št. 2

Takrat se je začela naša romarska pot: Univerza, ISS, Študentski center.

Na univerzi smo dobili občutek, da se jim je za trenutek posvetilo in takoj nato zopet stemnilo. 16. 1. 1986 je bil sprejet **Srednjeročni plan razvoja Univerze** (prostorski del) za obdobje 1986/90. V planu je novogradnja stolpiča FSPN s 300 do 400 posteljami. Univerzitetni svet je na 1. seji 10. 3. 1989 sprejel stališča komisije univerzitetnega sveta in SEK o neposrednih ukrepih v zvezi s ŠC v Ljubljani, ki v 1. točki **predlagata dodatano gradnjo študentskih domov**. Tu se je vse ustavilo. Nobenega poskusa realizacije. Na zadnji seji univerzitetnega sveta, ko so razpravljali o možnosti najema oz. prodaje kuhinje v ŠC, smo celo dobili vtis, da ne vedo, za kaj bi se dobljeni denar lahko porabil.

In kaj smo maja izvedeli na Izobraževalni skupnosti v Ljubljani?

Vestnik (leto 1988/89. Letnik 18) VEKLJ na str. 126 navaja: Še nerealizirana ste tudi plana Univerze in Izobraževalne skupnosti Slovenije za srednjeročno obdobje 1986-1990, ki predvidevata gradnjo študentskega stolpiča s 300-400 posteljami...

S to vestjo smo prišli na ISS in tam so jo odločno zanikali. Novogradnje nimajo v nobenem planu od leta 1990. Nismo se šli detektivov, opustili smo srednjeročni načrt in vprašali, kaj mislijo o novogradnji študentskega stolpiča nasploh. Rečeno je bilo, da je tudi za naslednji srednjeročni plan novogradnja vprašljiva, saj je **potrebno ugotoviti, ali sploh potrebujemo nov blok**. Denarja ni, vendar so ga v ta namen poskušali zbrati že lansko leto s prodajo dijaških domov. Ta možnost obstaja odprta, le vprašanje je, če bodo z novim zakonom o usmerjenem izobraževanju dijaški domovi še vedno prazni. (Do danes niso prodali še nobenega dijaškega doma). Če bi se odločili za prodajo kuhinje v ŠC, bi ta denar lahko namenili za nov stolpič.

In nazadnje nas je pot za-

KLOŠARIJA

BRUCI IZ »EDVARDA«

KAM Z BRUCI LJUBLJANSKE UNIVERZE

Dominik

Maja 1989 JE BILO ZNANO, da je prijav za vpis v prvi letnik na ljubljanski UNIVERZI za študijsko leto 1989/90 9024. 9024 bo ali pa je že novih brucev. Že maja smo tudi vedeli, da novih 22,2% novincev brez štipendije ne bo moglo študirati in 47,7% jih bo brez štipendije težko študiralo. Štipendija se bo zanje verjetno našla, čeprav bo bolj podobna socialni pomoči (v stilu, pride enkrat na mesec, traja en teden in potem je mir). Kje pa bo 9024 brucev spalo? Že po predpisu, katerega »rezultati« so bili znani maja, je 3094 novincev povedalo, da bodo zaprosili za sprejem v Študentski dom.

nesla še v ŠC. Najprej nekaj že znanih dejstev: ŠC v Ljubljani ima 5882 ležišč in sprejme pod svojo streho 31,9% vseh študentov ljubljanske Univerze (Maribor 40%). V ŠC smo izvedeli, da bo letošnji cenzus za sprejem **485.864 ND**. Glede na prejšnja leta pričakujejo 2300-2500 prošenj. Pozitivno rešenih bo predvidoma 2000 prošenj. Septembra bodo lahko vselili okrog 700 NO-

VINCEV, OKTOBRA DO 700 in vse ostale od polovice decembra naprej - pač ko bo, če bo, prostor.

To smo v ŠC izvedeli maja. September je tu in pogledjmo, kako stvari v resnici stojijo. **V ŠC je prispelo 2726 prošenj, pozitivno jih je komisija rešila 2292.** Eden glavnih kriterijev za sprejem novincev je bil vsekakor cenzus. Ker pa je bilo na tak način še vedno preveč pozitivno reše-

nih prošenj, je naslednji izrazitejši kriterij postal oddaljenost stalnega bivališča od kraja šolanja. Nekaj zavrtnjenih prosilcev pa ni imelo popolne dokumentacije. Kljub zaostrenim kriterijem se račun še vedno ne izide: 700 septembra in 700 oktobra, skupaj 1400. Število izpraznjenih sob po decembru pa je vprašljivo. V povprečju se letno izprazni 20-30% postelj, to je 1160-1740 številčno. To pa pomeni, da **552 novincev, ki ima pozitivno rešeno PROŠNJO, prav gotovo ne bo dobilo sobe. In če prištevamo še vse TISTE, KI JO BODO DOBILI ŠELE PO DECEMBRU** (predavanja se začne 1. oktobra), **imamo oktobra 892 brucev na cesti.** O procentih, ki še manjkajo do mariborskih 40%, pa sploh ne bi govorili.

Od vseh forumov, ki smo jih obiskali maja, se je pravzaprav edino še zavedal problem. Imajo projekt za 14. blok, za nadgradnje starih blokov - samo denar in buldožerji še manjkalo. Žal ima ravno ŠC s poslovanjem izgubo, najmanj možnosti za realizacijo takih projektov.

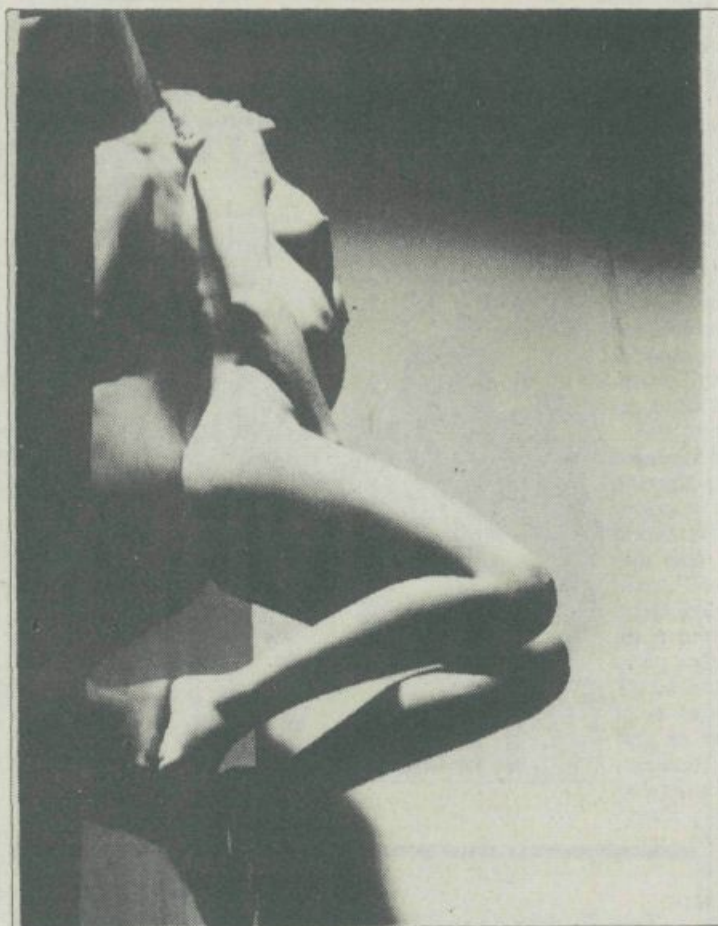
Opozorili pa so nas tudi na to, da bi jim radi vzeli blok Akademski kolegij, ki naj bi bil namenjen za Kulturni center mladih v Ljubljani. **NEKJE PA SMO NALETALI TUDI NA TAK ODGOVOR: »NOV BLOK SPOLOH NI POTREBEN, SAJ BO STANDARD TAKO PADEL, DA BODO MORALI VSI UPOKOJENCI ODDATI SOBE«** (greh se pove, grešnika pa ne).

Lahko bi rekli, da na UK ZSMS ubiramo »uradno« pot že dobro leto. Verjetno jo bomo še nekaj časa in bojimo se, da jo ubiramo tudi že predolgo. Konec koncev se bomo morali obrniti na prizadete osebno, na študente, na bruce. To pa ne bo več »uradna« pot. Glede na število gluhih ušes, na katera smo naleteli na naši »uradni« poti, ne bi bilo noč čudnega, če tej poti obrnemo hrbet.

Vemo za nekaj praznih stavb v Ljubljani in mogoče se je katera od teh stavb že naveličala svojih praznih zidov in bo rada sprejela na svoja pleča breme kakega študentskega plakata.

NEVA

ŠE IN ŠE IN VEDNO ZNOVA

Ozadje: moški in ženska (ali obratno)

Dejstva: ona ga ne šmirgla

napisana beseda živi (nekoliko) dlje od izgovorjene

Einstein: »Dve stvari sta neskončni: vesolje in človeška neumnost; vendar glede veselja nisem čisto prepričan.«

Prepričanje: ljubezenski romani še obstojajo romantika živi v vsakem od nas

Rezultat: besedna telovadba

Epilog: ...

Moram pisati. V končni fazi lahko z rezultati te besedne driske še vedno oblepim stene svoje zakajene garsonjere. Saj je vse en drek.

Včeraj mi je moja princeška, moja vila, moja pičkica, pravljica, sanja, rekla, da je psihično le še kos lesa. Po dolgi tišini, po kateri sem bredel kot po sivem svinčnem morju. In da me ljubi, je rekla, jaz pa da nje ne smem. Ker je kos lesa in ker z vsakim dnem še bolj odмира. Jaz, junak, občudovani, razklenjeni Prometej, sem jokal kot pokvarjena pipa, jo gledal, božal. Ko bi le jaz mogla jokati, je rekla, Gracija. Sfinga, hladna, lepa, božanska. Ko bi le mogla, sem odgovoril, pa je molčala.

Vabila me je, ko sem jo spoznal, z glasom sirene, s telesom uspavane Trnjulčice. Šel sem za tem glasom, za njenim vonjem kot v sanjah, čez travnike, čez puščave kot manijak. »Ljubim te«, sem ji rekel nekega dne, ko sem se utapljal v sladkih vodnjakih, ki jih je kopala pred menoj. Obrazek angelčka se je za delček sekunde spačil in se zamračil. Nato nasmeh, božično darilce. »Jaz tebe tudi.« Objele so me roke, poljubljal sem jo, ni zaprla oči.

Naredila je iz mene – ja, kaj je naredila iz mene? Opazujem se v ogledalu in se sprašujem. Kamen na kamen, malo po malo je zidala, umetnica, sestavljala mozaik, gnetla mehko glino mojega bistva z rokami vrača, ciganske čarovnice, moja potepinka. Kje se ji je takrat potikala duša? Po katerih razvalinah izgubljenih, nikoli več najdenih, sanjanih templjev se je klatilo njeno srce?

»Počutim se prazno,« je rekla, kadar sem, utopljenec, poskušal prodreti skozi megle njenega pogleda. Trpel sem trgati se na kosce in ji jih metal pred noge, v mislih rekoč: »Napolni se, ljubezen. Dovolj me je za oba, vzemi...« Prezrla jih je, spet se je zastrl njen pogled.

Včasih se je smejala. Blagoslov! Smejala se je z glasom violin, kaj, orkestra, moja pesem! Spremenila sva se v smeh, utonil sem v njem. Hlastal za zrakom v sladkem samomoru. Zvčer sem, brezbožnež, blagoslavljal Jezusa

in Marijo in Zevsa in Hero in Alaha in vsa bitja onostranstva za ta darila.

Smeh je bil fatamorgana v puščavi najine tišine. Najlepši privid, ki me je za nekaj trenutkov začaral. Nato pa spet – pogreznila sva se v najine knjige, ki sem jih ljubil in sovražil. Vsak v svojo, izgubljen med črkami, ki so besede, ki so stavki, ki so le črke. Gledal sem jo, skrivajoč se za platnicami; požirala je strani in ni dvignila pogleda, ubežnica. Skrila se je med črke, bežala pred menoj. Ti-soč besed sem preobrnil v mislih, milijon nežnih, neumnih, učenih, lažnivih, pa nobena ni bila prava. Taval sem za njo skozi tišino, segel sem po njej, pa se je izmaknila, ostal mi je le vonj po njej. Zaprla se je v Aladinovo svetilko.

Lahko jo gledam. Lahko se je dotaknem. Lahko jo primem za roko in odpeljem ven, v sonce. Lahko jo ljubim, zvečer, zjutraj, ko še diši po sanjah. Pa vendar je ni, nje ni. Ubil bi jo, da bi jo posedoval le za hip, sklenil bi pogodbo z vsemi vragovi podzemlja, da bi me vsaj enkrat poiskala, stopila iz svojega vakuuma, da bi kot dih šla vame in bila.

Od včeraj do danes ne živim več. Hodim okoli in govorim z ljudmi, gledam fasade in se veselim sonca, a vendar me ni. Hecno. Kupil sem Requiem, ga poslušal in ob njem zaspal. Zbudil sem se, grešnik, zbudil iz sladke smrti, Agnus Dei. In potem sem, duša izgubljena, popisal kupe strani, zelenih, belih. Nekaj sem jih povezal v poletni šopek in jih vrgel v njen nabiralnik. Nima monopola nad tišino, posestnica. Vdril sem na njene plantaže in sej, sej. Bo kdaj žela, bodo vzklija moja zrna? Še sem čakal, za koga? Moj Requiem, z besedami brezbožnika, zidam si spomenik. In ona – angel, ki je oživil in ugonobil moja svetišča? Odšla je v sonce, odpeljal jo je zelen avtobus dol v mesto, mrtvo med žive. Moja obljuba, moja lepa, skrivnostna rabljevka.

Ne vem, ali naj spustim rolete ali pa naj me posrka dan?

Navedenega dne se mora Peter Tomaž Dobrila, bivši urednik študentskega časopisa Katedra zglasiti na glavni obravnavi zoper njega po 157. členu KZ SFRJ na Temeljnem sodišču v Mariboru. Pričakujemo lahko epilog v zadevi Katedra.

Dve leti star obtožni predlog, ki ga je podpisal takratni namestnik javnega tožilca v Mariboru Peter Čibej, ga bremeni dveh kaznivih dejanj žalitve SFRJ po členu 157. KZ SFRJ. Ta obtožni predlog in njegov avtor predlagata sodišču, da »spozna storilca za krivega kaznivega dejanja in ga obsodi po citiranih zakonitih določilih.« Kaj pravi obtožba?

»Da je v mesecu oktobru 1987 v Mariboru v 1. številki študentskega časopisa »Katedra« v svojem članku »Dan potem«, ki ga je podpisal z psevdonimom »Pec«:

1. sramotil tov. Tita, predsednika predsedstva SFRJ, torej predstavnika najvišjega organa SFRJ, ko je o njem v 7. odstavku napisal, da največje koncentracijsko taborišče (op. Goli otok) samoupravnega socializma leži neposredno na duši človeka, ki se je zavzemal za človeške pravice in mir, dom pa zane-marjal, ob vsem tem pa mora njegov lik ostati neokrnjen«;

2. sramotil oborožene sile SFRJ, ko je v tretjem odstavku napisal, da so paračinski dogodki potisnili v javnost vse nepravilnosti in kaos, ki vlada v »najorganiziranejši« tvorbi pri nas, začeni s rekrutacijo«, nakar v 5. odstavku ponovno navaja »kaos, ki vlada v vojski, ko materam pošiljajo domov le žare« ter vprašuje »predstav-nike ljudstva«: »Mar boste vse pobili?«

Obtožba, vredna sistema, v bran kateremu nastopa! Dobrilo bremeni sramotitve, ne da bi sploh poskušala dokazati neresničnost njegovih trditev. Namestnik javnega tožilca Peter Čibej izhaja iz predpostavke, da je Tito kot tudi JLA – po naravi čist, brezmadežen. Vsaka trditev, četudi resnična, se v rokah tožilca lahko spremeni v žalitev. Npr. Tito je bil »šloser«, Tito se je povzpел od »šloserja« do maršala – Hitler pa od »malarja« do führerja.

V kakšne paradokse se mora spustiti vsak tožnik, ki

JEBIGA

TITO NI MRTEV

TITOVA POT NAS VODI K TITU

Dominik

Zgodovina se vrača – 19. 9. 1989 se bo med nas vrnilo leto Gospodovo 1987; leto ko večina rdečih baronov še ni bila demokratičnih in ni obvladovala političnega marketinga tako kot ga danes; ko je bila partija še prava partija (bi rekel Popit) in ko je bila kritična misel, še zloraba demokracije in s tem kazniva. Ta povratak minulega nas sili k temeljitemu premisleku o tem, ali danes res živimo v kronosivi zlati dobi mira in harmonije, ali pa se morda prebujamo iz sicer lepih – pa vendar, le-sanj.

brani pravo vero, bom poskušal prikazati na tem primeru:

Tožilec se po mojem mnenju sam giblje na robu zakonitega, neprestano mu grozi, da bo storil kaznivo dejanje po 157. členu KZ SFRJ – to je isti prekršek, za katerega bremeni Dobrilo. Zakaj? V 1. točki obtožnice govori o tem, da Dobrila v članku Dan potem, objavljenem Oktobra 1987, sramoti predsednika predsedstva SFRJ tov. Tita. Pri tem mu uhaja dejstvo, da je Tito umrl 4. 5. 1980. Takrat mu je tudi prenehala funkcija. Obstaja velika možnost, da je s svojo obtožnico, v kateri je razglasil Tita za predsednika predsedstva, sramotil takratnega predsednika predsedstva SFRJ, Sinana Hasanija. Odrekel mu je namreč njegovo funkcijo, za katero je bil zakonito izbran. Da pa bi bilo še huje – nadomestil ga je z mrtvecem. Neobveščenost?

S tem, da je za predsednika predsedstva razglasil mrtvega Tita, je žalil vso Jugoslavijo, vse njene državne organe, vključno z JLA. Prevedimo njegovo trditev v čistopis. Vrhovni poveljnik je mrtvec... Glede na to, da 157. člen govori o sramotitvi SFRJ, zastave, grba, himne, najvišjih organov in njihovih predstavnikov, je tožnik bliže kaznivemu dejanju kot pa obtoženi. Dobrila nikjer v članku, za katerega je obtožen, ne govori o predsedniku predsedstva, torej ne moremo govoriti o tem, da ga želi. V nasprotju z njim pa tožilec...

V drugi točki je govoril o sramotitvi JLA. Tožnik je, kot sem že prej pokazal, posredno razglasil mrtveca za šefa oboroženih sil. Kaj vse se da iz tega izpeljati? Vsekakor manjšo žalitev ugleda, ali pa morda večjo? Sedaj pa vprašanje: Kdo se bo zagovarjal pred sodiščem. Dobrila ali tožilec?

Obravnava, ki je pred nami, se je dolgo pripravljala. Ni bilo sicer nujno, da bo v njej nastopil kot akter Peter Tomaž Dobrila, niti ni bilo nujno, da bo obravnava tekla zaradi članka Dan potem. Nujna je bila le obravnava sama. Mariborski politični vrh je do nastopa Katedre živel dokaj idilično življenje. Bil je odtegnjen sleherni kritiki, vsakemu pogledu. Neza-dovoljstvo rdečih baronov

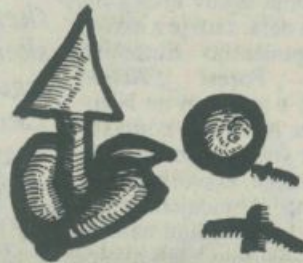
Dominik

nad počtetjem mladih nergačev na Katedri se je stopnjevalo iz številke v številko. Zaplemba že počitniške številke 1987 je začetek odprte konfrontacije. Sledi prepoved javne tribune o referendumu, za enega od samoprispevkov. V prvi po počitniški številki časopisa ni bilo člankov, ki bi izstopali po posebni ostrini. Kljub temu so štirje sodelavci Katedre sprejeli obtožne predloge. Sojenja za tri - Dragico Korade, Sama Resnika in Igorja Mekino so bila uprizorjena v Velenju in Celju. Dvem oprostilnim sodbam in eni preloženi obravnavi navkljub Zadeva še vedno ni definitivno končana. Ostal je še Dobrila v Mariboru.

Bližnje obravnave pa kljub vsemu ne smemo obravnavati zgolj kot lokalno mariborsko zadevo. Je namreč uvod v politično razgibano jesen. Njen iztek nam bo lahko služil kot barometer za presojanje razporeditve moči v realnem nosilcu oblasti - partiji. Znotraj nje je prišlo v teh dneh do že dolgo pričakovanega spopada med zadnjimi titoisti in prvo generacijo borcev za evropsko kvaliteto življenja. Prvi branijo svoje pozicije in se bolj kot to svoje preteklo delovanje, ki danes postaja predmet kritike. Zavedajo se, da lahko črpajo svojo legitimnost le še iz zaslug NOB-ja, toda tudi to jim počasi uhaja. Predstavljajo se kot nadaljevalci Titove poti, ne da bi se zavedali, da nas Titova pot vodi k njemu. Na politični kapital pri »bazi« ne morejo več računati. Njihova opora je vpliv, ki ga še vedno imajo v policiji in sodstvu, ter seveda v vojski. Drugi stavijo vse na karto svoje politične priljubljenosti.

Kaj pomeni proces proti Dobrili v tem boju? Če je naključje, da je prišlo vabilo na obravnavo ravno v tem času in če se bo proces končal na hitro, in z sodbo ni kriv, potem zelo malo. Če pa bo proces trajal dlje časa, bo postal pomembna politična tema. Tudi reformisti v partiji se bodo znašli v neprijetnem položaju. Pluse, ki jim jih je prinesel politični marketing, bo pobralo sojenje in seveda konkurenca zveze. To pa lahko povzroči, da jim pade pogum in se nehajo zavzemati za svobodne volitve, na katerih bi gotovo pogoreli. Drugi problem, ki bi se jim pojavil, bi bila nujna polemika o Titovi poti in o armadi. Razprava, ki so se ji spretno izogibali.

SILVO ZAPEČNIK

DEMOKRACIJA

Inspirativno leto 1984

Po podatkih, ki jih najdemo v Marekovi knjižici Nasilje kot eden najvažnejših vzrokov ekološke katastrofe, se je Marek Lenardič z ekologijo začel ukvarjati že leta 1974. Po koncu leta 1984 pa se je aktivno vključil v novonastalo ljubljansko ekološko gibanje. Kot dober vodja in sposoben organizator je želel po svojem prihodu v mlado gibanje vzpostaviti red, da bi se pač vedelo kdo je kdo... Na žalost je ideja o Generalnem ekološkem sekretariatu in Mareku Lenardiču kot predsedniku propadla. Tudi ideja o ekološki članarini in ekoloških članskih izkaznicah ni uspela. Klima za demokratični centralizem takrat ni bila primerna. Takšno uvajanje vodstvenih funkcij pa je pripeljalo do takrat enotno Ljubljansko ekološko skupino do razdora. Del ekologov se je odcepil in formiral lastno ekološko skupino Zelena smer, drugi del pa je obdržal staro ime in se odločil za nadaljnje sodelovanje z Marekom. Bojda je bil drugi razlog za cepitev tudi Marekovo mahiniranje z naročilnicami ob ustanovitvi ekološke organizacije EYFA 1986 v Mariboru. Sprva so za mahinacije okrivili člana Ljubljanske ekološke skupine Petra Kodermaca, a izkazalo se je, da je z naročilnicami »zamočil« Marek.

Kmalu po tem dogodku se je od njega distancirala tudi Ljubljanska ekološka skupina.

Eyfa

Marek je bil bistroumen ekolog, ki je videl prednost vzdrževanja stikov in organiziranega dela, zato je z ekološko organizacijo European Young Forest Action (EYFA) s sedežem na Nizozemskem še naprej kontaktiral. Kot vodja neobstoječega Generalnega ekološkega sekretariata je omenjeno organizacijo z najboljšimi nameni povabil, naj se udeleži ekološkega pohoda skozi Ljubljano (1987). Za finančno podporo je zaprosil Ljubljansko ekološko skupino pri MK ZSMS, ki se je že pred tem distancirala od njega. Ekologi so ga kljub temu pooblastili za dvig majhnega dela sredstev, ki jih

DDR. MAREK LENARDIČ

STRANPOTI IN ZABLODE VODJE EKOLOŠKEGA ZBORA MAREKA LENARDIČA

Marek Lenardič, vodja Društva za zdravo življenje, ki je javnosti poznano tudi pod imenom Ekološki zbor Ljubljana in pod imenom Zveza zelenih na Slovenskem, je javnosti poznan kot marljiv, prizadeven in precej uspešen ekolog. Ekološki zbor Ljubljana je pod njegovim vodstvom poleg velike količine prodanih otroških knjig na stojnici pred Maksimarketom dosegel še veliko drugih ekoloških uspehov. Eden teh je na primer diferenciacija znotraj ekološkega gibanja: spor med Zvezo zelenih na Slovenskem in zvezo Zeleni Slovenije. Kulminativna točka tega razkola se je dogodila v Zagrebu na zasedanju Ekološke javnosti, kjer je Marek krepko pljunil po »uzurpatorski« zvezi zelenih in zavrnil kakršnokoli sodelovanje z njim in z vsemi, ki s to zvezo sodelujejo.

Po mnenju članov ljubljanskih ekoloških skupin je bil ta dogodek predvidljiv, saj Marek v tovrstnih zadevah ni diletant. Člani ekoloških skupin zelena smer, Ljubljanske ekološke skupine, skupine Svarun iz Zagreba so navedli več primerov, ko je omenjeni vodja vede ali nevede povzročil razcepe in spore med ekološkimi skupinami:

je za njihovo dejavnost namenila MK ZSMS. Ker pa je kritje stroškov za goste iz tujine precej drago, je bil Marek primoran dvigniti vsa sredstva omenjene ekološke skupine. Prekoračitev pooblastila so ekologi odkrili šele pri njihovi naslednji akciji, ko denarja enostavno ni bilo. Zaradi tega je propadla akcija ekologov za zaprtje RUŽV-ja, ker ni bilo denarja za plačilo raziskav o vplivu radioaktivnosti na floro v okolici rudnika. Zaradi podobnega razloga je akcija zaprtja starega dela mesta Ljubljane potekala le v omejenem obsegu.

Zgodovino piše zmagovalec

Po nekaj neuspešnih ekoloških akcijah se je Marek odločil, da bo raje aktivneje sodeloval s Koordinacijo slovenskih ekoloških skupin pri RK ZSMS in pomagal pri usklajevanju akcij. Ker so se tudi tu kmalu po njegovem prihodu pojavile notranje napetosti zaradi uvajanja vodstvenih funkcij... ga je del članov koordinacije zaprosil naj na sestanke ne prihaja več. Zaustravilo ga ni niti dejstvo, da ga je koordinacija na glasovanju z večino glasov izključila iz svojega sestava. Tudi po tem, ko je bil z izključitvijo pismeno seznanjen, je še naprej neutrudno samovoljno skliceval sestanke koordinacije, čeprav za to ni bil pooblaščen. Pri svojem zadnjem piratskem sklicu koordinacije je moral v predsedstvu republiške konference ZSMS ubrati trnovo pot: tajnico v predsedstvu RK ZSMS je pretental z izmišljenim pooblastilom, ki naj bi ga dobil od sekretarja RK... Sestanka koordinacije, ki ga je sklical, se seveda ni udeležil. Hkrati z njegovim zadnjim obiskom omenjene institucije je iz prostorov predsedstva izginil tudi fascikel z vsemi podatki o razvoju slovenskega ekološkega gibanja. V približno istem času je izginil podoben fascikel tudi iz prostorov predsedstva MK ZSMS. Oba fascikla sta imela za ekološko gibanje veliko vrednost, saj sta bila edini pisani vir o zgodovini slovenskih ekoloških skupin in o njihovih akcijah.

EKOLOŠKI SEMINAR

P.P. 574
61001 LJUBLJANA

Ljubljana, 26. september 1986

SPOŠTOVANI!

Vljudno vas vabimo na prvo zasedanje Znanstvenega sveta Ekološkega seminarja, ki bo v petek, 10. oktobra 1986. Zasedanje se bo začelo ob 17.00 uri v HOTELU TURIST

KONFERENČNA SALA I.

Marek Lenardič
za pripravo srečanja:
DDr. Marek LENARDIČ
humanekolog

Marekov ekološki primat

V Marekovem tokratnem sporu z Zelenimi Slovenije je bilo iz strani Ekološkega zbora Ljubljana večkrat slišati trditev, da je njihova, torej Marekova ekološka skupina (včasih omenjena tudi kot Društvo za zdravo življenje ali Zveza zelenih na Slovenskem) ena najstarejših in najaktivnejših ekoloških skupin v Sloveniji. Trditev je po izginotju fasciklov z zgodovino slovenskega ekološkega gibanja težko ovreči.

Po sumiranju navedenih podatkov je več kot jasno, da se bodo spori med obema ekološkima skupinama nadaljevali, kar pa v končni fazi ne bo imelo nikakršnih pozitivnih učinkov za razvoj ekološkega gibanja v Sloveniji.

ROMAN MATJAŽIČ

V a b i l o

Vabim te, da se udeležiš ekološke koordinacije, ki bo v Ljubljani na NK Zvez v petek 10.10.86 ob 16 uri depolno.

Marek Lenardič

(dodatek k vabilu na sestanek koordinacije)

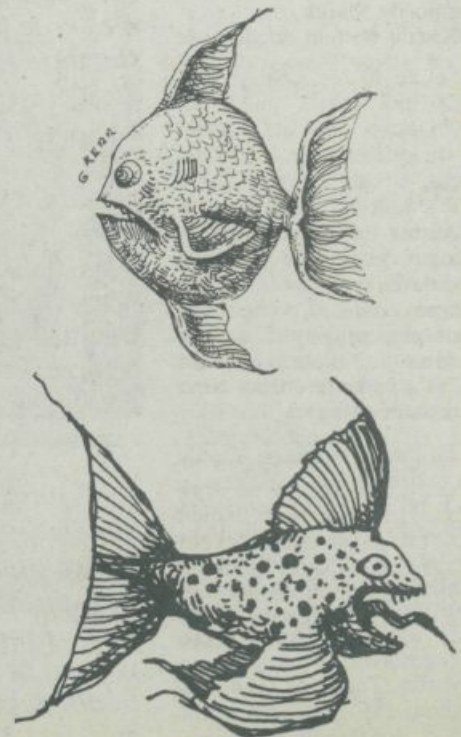
Marekova zadnja dezinformacija o sestanku ekološke koordinacije.

Kakor pravi stari izrek, da dobre ljudi zblizujejo nesreče, preganjanje in trpljenje, velja to tudi za ekologiste in ekologe. Pri vsem tem pa sta prav mučenje in trpljenje zaradi nasilja najkrepkejši verigi. Ekologisti so ponosni, zdravi ljudje, ki se ne puste prodajati ali kupovati. Pošteni ljudje jih gledajo s spoštovanjem. V naši krizni situaciji ekologisti ne zgubljajo glave. Prav ekologisti si prizadevajo za to, da se prekinejo sramota in zlo...

DDr. Marek Lenardič

(Citat iz knjige Mareka Lenardiča Nasilje kot eden najvažnejših vzrokov ekološke katastrofe.)

Dominik

Podobno zgodovino je doživljalo (doživlja?) tudi sicer malo bolj skrito področje je drske energije. To, še danes dokaj mistificirano področje, je od nekdanj gvalo posamezne države k doseganju samostojnosti na tem področju.

Tako je bilo tudi pri nas, še posebej pa po letu 48, ko nam je zagrozil (tokrat ne kapitalistični) veliki brat. Leta 1955 je jedrska energija v Jugoslaviji dobila megalomanski program. Program, verjetno na srečo nikoli ni bil sprejet, vendar je njegovemu avtorju (Aleksandu Rankoviću) le uspelo uresničiti zadevo, ki je bila prav tako del tega programa. Gre za Kalno, mesto v Južni Srbiji, kjer se je tedanje vodstvo odločilo, da si bo omislilo rudnik uranove rude. Načrti za izgradnjo so bili tajni, javnost je bila izključena, graditi so začeli že po dveh letih priprav, čeprav je tamkajšnja ruda vsebovala le toliko urana, kolikor ga je v jalovini, ki jo na Žirovskem Vrhu danes mečejo stran. Ko je vse skupaj propadlo, se je zvezna komisija za jedrsko energijo opravičevala, vendar direktno krivde nikoli ni priznala. Napadov so se branili z besedami, kot so »šola« in »poiskusno obratovanje«, država pa je s tem projektom izgubila 8 let dela in 10 TEDANJIH milijard dinarjev.

RUŽV

Le nekaj let kasneje, seveda tudi tokrat tajno odprejo novo lokacijo. Tokrat je za jugoslovanski rudnik urana izbran Žirovski Vrh. V teh letih je raziskovanja financirala federacija, raziskovali pa so delavci geološkega zavoda iz Beograda. O raziskavah niso nič vedeli niti tamkajšnji prebivalci, saj jim ni preostalo nič drugega, kot da v začudenju samo zrejo v neznane priške.

Po prvih, slabih rezultatih, so raziskave opustili, vendar so ji po 2. konferenci o mirnodobski uporabi jedrske energije v Ženevi zopet obnovili. Leta 1965 so se raziskovanja intenzivirala, čeprav se je takrat o nuklearkah v Jugoslaviji zaenkrat samo govorilo. Tega leta lahko zasledimo (ŠELE!) prvo poročilo o dogajanjih na Žirov-

MED, MLEKO IN ŽABE Z DVEMA GLAVAMA AGROKOMERC MED NAMI

Foto: Igor Spreizer

V svoji že nekaj letni povojni zgodovini sta Jugoslavija in z njo tudi Slovenija na lastni koži občutili destruktivnost eksperimentiranja, ki naj bi ju po hitri poti pripeljalo do končne zmage socializma. Posledice »ho-ruk« planiranja in gradenj za vsako ceno vidimo že nekaj časa (Saleška dolina), nekatere pa se bodo, tako kot pred kratkim Dravsko polje, pokazale šele čez čas.

skem Vrhu. Članki iz tega obdobja z naslovi, kot je: »ČUDEŽNI ATOM BO DAJAL MOČ!«, so bili polni optimizma in napovedi – za nas sta danes važni predvsem dve:

1. Takrat so trdili, da bo imel uran, pridelan na Žirovskem Vrhu, enako ceno kot uvoženi uran. (Današnje svetovne cene se gibljejo med 15 in 39 dolarji za libro, naša cena je 50 dolarjev za libro.)

2. V tistih časih so še računali, da bo Jugoslavija nekoga dne morda imela tudi 5 jedrskih elektrarn, kar bi ji omogočilo osvojitve tudi tistega dela tehnologije predelave rude, katerega trenutno za Krško izvaja Ameriški partner. Ta del tehnologije, t. i. bogatenje (izvajajo ga v štirih državah na svetu) je za nas neekonomičen, saj imamo samo eno nuklearko. In ker novih jedrskih elektrarn (vsaj po današnjih tendencah) ne bomo gradili, bomo za vedno, kljub lastnemu viru uranove rude, ostali odvisni od tujih partnerjev.

INTERESA ZA DOLGOROČNO SODELOVANJE Z RUŽV NI?

Poskusno obratuje še vedno, med drugim tudi zaradi visoke cene končnega izdelka – rumene pogače. S tem se je rudnik urana Žirovski Vrh po svoji več kot dvajset letni zgodovini postavil v vrsto vprašljivih naložb. Vprašanje je tudi komu nadaljna vegetacija tega rudnika ustreza, saj lahko iz pogovorov s slovenskimi energetiki hitro razberemo pravi odnos do rudnika. Ker sam ne vidim razlogov za vztrajanje na tem projektu, je morda bolje, da naštejemo nekaj omembe vrednih dejstev:

1. Cena naše rude je (veliko) dražja od uvožene. (zaradi revnih nahajališč, neprimerne lokacije – ta je blizu urbanih naselij, itd.)

2. Zaradi že znanih razlogov se glede goriva za reaktorje nikoli ne bomo popolnoma osamosvojili – tako pade v vodo tudi teorija

o naši samostojnosti in neodvisnosti v pogledu jedrske energije.

3. Rudnik urana Žirovski Vrh pokriva samo 70 % potreb jedrske elektrarne Krško, ostalih 30 % so v Krškem prisiljeni uvažati.

4. V šesdesetih letih so ljudje, odgovorni za rudnik urana Žirovski Vrh, trdili, da bo cena našega urana enaka svetovni ceni. Danes tredijo obratno – da so že takrat vedeli, da bo naša cena višja. Ali so lagali takrat ali pa lažejo danes, dejstvo je, da v Krškem kurimo 20 do 30 % dražji uran.

To, da se tokrat nismo spuščali v ekološke težave rudnika ne pomeni, da tam težav ni – vendar lahko te zaenkrat pustimo ob strani in počakamo, da se na tisti lokaciji opravi nekega dne tudi popolnoma nevtralna raziskava vpliva rudnika na okolico. Spomnimo se samo motne vode iz rudnika, ki se je do leta 1987 zlivala v Bližnji potok Brebovščico. Toda – ostanimo raje pri seštevanju in odštevanju dejstev. Če je taka matematika pretežka, bodo prav prišli odgovori nekaterih ljudi iz slovenskega jedrskega trikotnika na naslednje vprašanje: »Koliko se vam zdi smiselno, da Slovenija vztraja pri obratovanju Žirovskega rudnika?«

Stane Rožman, direktor JE Krško

»Jedrska elektrarna Krško, če gleda svoj, rekel bom kratkoročni, ozek interes, če se hoče tržno obnašati, potem mora seveda razmišljati, kako surovino, ki jo rabimo, kupiti najceneje. Takšen kratkoročni interes diktira svetovni trg. Ta je danes takšen, da ni posebnega interesa za dolgoročnost (sodelovanja z RUŽV op.) pod takšnimi pogoji nimamo in zato tudi sklepamo samo kratko-ročne pogodbe (enoletne). Te (pogodbe op.) so strategija obeh sistemov (slovenskega in hrvaškega

op.), to ni strategija izključno elektrarne Krško, ker ji ta pristojnost ni dana. Dejstvo je, da mi lahko na svetovnem prostem trgu – to je tisto, kar je trenutno razpoložljivo, kupimo po znatno nižjih cenah.«

Dušan Pensa, direktor RUŽV

»Vsaka država vodi politiko, koliko mora imeti domačih surovin in koliko je lahko odvisna od uvoza na področju energetike. Podobno je v Sloveniji. Tu primarno energijo pridobivamo v glavnem dražje, kot se ta energija pridobiva zunaj v svetu – se pravi, da to ni primer samo pri uranu. Z investicijskim planom je bila napovedana cena, ki je bila dvakrat višja od svetovnih in takrat je investitor zahteval resen premislek, ali iti v to investicijo ali ne. Ugotovljeno je bilo, da je zaradi zanesljive preskrbe z gorivom JE Krško in zaradi majhnega vpliva cene urana v ceni električne energije, smotno iti v proizvodnjo domače surovine.«

Gido Rozman, republiški komite za energetiko

»Mi menimo, da smo se spravili rudnik odpirati v obdobju, ko še ni bilo v svetu tolikšnih količin na razpolago, čeprav smo že takrat vedeli, da bo naša cena višja od svetovne. Vendar smo takrat, v prepričanju, da bi izkušnje, ki bi jih pridobili pri pridobivanju urana, verjetno lahko prodali tudi kam drugam. To je bilo obdobje po 70-tem letu, ko smo močno računali, da bomo z našim vplivom na nerazvite lahko prispevali k nadaljnjemu razvoju pridobivanja urana v teh nerazvitih deželah. Tako smo preko Geološkega zavoda tudi na to računali, v dobri veri, da je to še najboljša nahajališče pri nas.«

Krajnik Milan, slovensko Elektrogospodarstvo

»Prav gotovo je, da bo v strategiji razvoja slovenskega Elektrogospodarstva

preverjanje lastne cene, njegovih delov – tako RUŽV kot druge rudarske proizvodnje ali neke termoelektrarne, prav gotovo pod večjim vplivom trga, kot je to bilo do sedaj. In mislim, da bomo mi morali tudi v tem okvirju iskati še dodatne možnosti, da se ta cena zniža (cena uranove rude iz RUŽV op.), oz. iskati možnosti, da imamo neko racionalno proizvodnjo, seveda ob upoštevanju tudi ene varnosti.«

IN JUTRI?

Tako o temu oni. Videti je, da glede tržnosti vse zadeve okoli rudnika niso ravno cvetoče. Zgodilo se je tudi že, da Hrvaška ni hotela kupiti urana o ceni, ki jo je določil rudnik, temveč je plačala ceno s svetovnega tržišča... in kdo je kril nastalo razliko v ceni? No, recimo, da nas odgovor na to vprašanje ne zanima in odgovorimo na vprašanje o prihodnosti rudnika, saj so mu iz današnjih hiranj preostali le trije možni izhodi:

1. Prvi, ta je bil omenjen tudi v pričujočih pogovorih, se skriva v znižanju sedanje previsoke cene končnega izdelka rudnika. Ker je cena posledica relativno revnega nahajališča in varnostnih pogojev (rudnik le ni v puščavi) in je visoka kljub dobri mehaniziranosti, je njeno znižanje (pod pogojem da ostanejo varnostni ukrepi vsaj na isti stopnji, čeprav bi jih bilo koristno pooprstiti) delo za optimiste.

2. Drugi, rahlo pravljichen je v tem, da čakamo obdobje, ko bodo cene na svetovnem tržišču urana zoper visoke in takrat izkoristimo tradicionalno dobre odnose z zaostalimi oziroma nerazvitimi deželami.

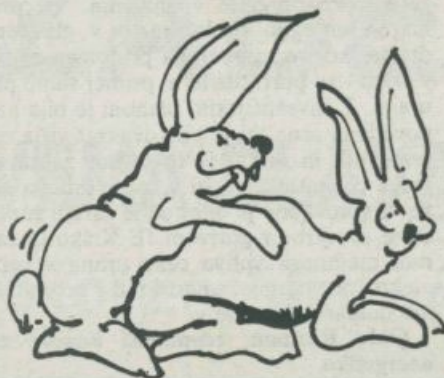
3. Tretji pa je...

IGOR MEDJUGORAC

Foto: Milan Mrčun

JESEN V LETU KAČE

Dominik

V začetku leta sem imel (v Mariboru) priložnost, da sem si ogledal »alternativo« (mlade levičarje) v kar najgrši luči. »S partijo se bomo že pomenili, naši sovražniki so demokrati« stil. Preden so me vrgli s Katedre sem še zvedel, da »lahko pišem o SDZ, a le v primeru, da jo bom razsuval (Dragica Korade, predsednica časopisnega sveta). In vsa ta miloševićavska parada je na veliko citirala Žižka. Zato sem pol leta tulil in šepetal »pazite se prascev«. Norosti in grdobije so v provinci seveda prej vidne in bolj surove kot v centru.

Po drugi strani pa se je z nabito polno veliko dvorano Cankarjevega doma ob ustanovitvi Demokratične zveze prva polovica leta tako obetajoče začela. Zakaj smo flopnili?

((Seveda smo. Članstvo SDZ in socialdemokratov je simbolično, kristjani obstajajo bolj duhovno kot telesno, »zelene« si je, kaže, ustanovila partija, da je prehitela nerodne neodvisne poskuse organiziranja (zanimivo bo opazovati odnos med partijskimi veterani v vodstvu »zelenih« in koordinacijo slovenskih ekoloških skupin), Zbor za ustavo, ki bi naj prevzel energijo javnosti in je lani neplansko izbruhnila ob akcijah Odbora, pa se je zadovoljil s strokovnimi komentarji. Mladina je siva in klanovska, Tribuna se še išče (je pa edini slovenski časopis, ki dviga neklado) glavni uspeh Demokracije pa je, da sploh obstaja. Doslej ni uspela ne kot glasnik opozicije/alternative ne kot sredstvo za njeno notranjo diskusijo. Morda se bo v naslednjem mesecu stvar obrnila na bolje. Neodvisna struja v ZSMS molči: kaže, da je Ljutimer utihnil in da se je Maribor razsul, ljubljanska študentska organizacija (UK ZSMS) pa še ne ve, kaj bi s seboj, po odhodu bojkotne generacije pa ji tudi primanjkuje ljudi, ki bi znali parirati poklicnim politikom. V podporni vlogi je UK zlata vredna – organizacijsko in finančno je omogočila nastop organizirane opozicije in poleti rešila Demokracijo. Tolažimo se lahko, da se bo študentska organizacija letos najbrž postavila na noge, če bo seveda preživela kongres ZSMS.))

Mislím, da je slovensko opozicijo/alternativo pomladi frustriralo predvsem dvoje: (1) diskontinuiteta z lanskim letom – tu je veliko zakrivil hegemonski pohlep v partiji vzgojene »alternative« – in (2) politično neznanje neodvisnih alternativcev. O strahotah druge točke bom pisal prihodnjič, za konec pa naj rečem, da se ljudje učijo, da koordinacija alternativnih organizacij in gibanj vzguja upanje, da je bilo na koordinaciji prejšnji teden posebno prijetno poslušati Slavoja Žižka, da se druga polovica leta obetajoče začenja in da sem prepričan, da bomo v treh letih v Sloveniji čakali zelo kompetentno alternativno politiko, če se nam prej ne bosta zgodila Romunija ali Čile. Morda pa bomo imeli srečo in slovenske potne liste.

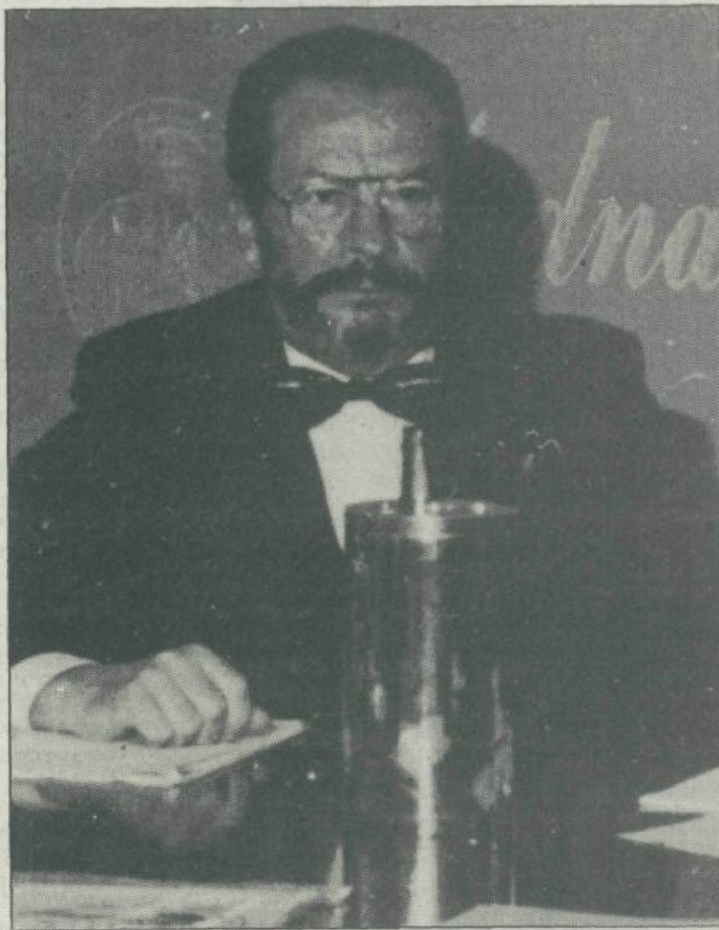
SAMO RESNIK

BORČEVSKO

BEG IZ PARTIZANOV

SKRIVNOSTNEMU »ODBORU SKUPNOSTI BORCEV X. SNOUB LJUBLJANSKE«

V Nedeljskem dnevniku je bilo 30. aprila letos objavljeno »Sporočilo odbora skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske«, ki je nosilo naslov »Resnica o Levstikovi partizansčini«.

Najprej seveda ne morem kaj, da ne bi zapisal, da so mi to res neki »junaki«, da se morajo pred »sovražnikom« Levstikom skrivati pod nekakšnim fantomatičnim nazivom, kot je »Odbor skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske« (naprej »Odbor«). Uredništvo Nedeljskega dnevnika sem prosil, naj mi pošlje konkretne primke in imena skrivnostnih piscev »Sporočila«.

Seveda čakam zaman. Gospod urednik Meden je bil pri objavi »Sporočila« tega »Odbora«, oziroma »uradnega dokumenta«, kot ga imenuje uredništvo samo v svojem »pojasnilu in popravku«, zelo nepreviden, saj bi morali vsaj v uredništvu imeti imena podpisnikov »Sporočila«, če že gredo z njim v objavo. Po tukajšnjih (italijanskih) zakonih se takšno pisanje, kot je »Sporočilo« nepodpisanega »Odbora«, obravnava kot lažno blatenje moje osebe ter ugleda. Zato sem pač prisiljen sprožiti postopek, ne nazadnje tudi zaradi mojih sorodnikov in prijateljev, ki jih imam v Sloveniji.

V nadaljevanju bom kar po »Odborovih« točkah nanizal, v kakšna protislovja so se anonimneži tega »Odbora« upali spustiti.

Najprej k točki ena. Ko sem se v živinskem vagonu vračal s prisilnega dela v italijanskem taborišču v Perugia, sem skupaj s še eno osebo izstopil na nabrežinski železniški postaji. Nato sem pri Vipavi vstopil v Gradnikovo brigado, ki pa so jo Nemci kmalu razbili na Razdrtem in Nanosu. Iz nekega mlina sem nato rešil nekaj razhajkanih partizanov. Spominjam se partizanke z imenom Jelka, ki je bila doma neke pod Nanosom. Ob tem moram poudariti, da v Gradnikovo brigado nisem bil mobiliziran, temveč sem vanjo vstopil prostovoljno skupaj s še eno osebo, ki danes živi v Sloveniji. Trditev »Odbora«, da sem bil v (tisti) skupini »kajih 50 mož«, ni resnična. Res je, da sem bil v 1. bataljonu Ljubljanske brigade, nisem pa bil v 2. četi, kot trdijo podpisniki »Sporočila«. K 2. točki pa naslednje. Očitati mi samohvalo in laži. Vsekakor sem bil premalo časa v vaši »šoli«, da bi mi lahko to očitati. Tega mi v nadaljevanju ne bo težko dokazati.

Pisci »Sporočila« imajo prav, ko pravijo, da ob neki uspeli akciji nisem dobil pergamenta, vendar sem bil pred postrojenim bataljonom ob razvitu zastave uradno pohvaljen in dan za vzgled borcem. Ta akcija je bilo miniranje proge pri Borovnici, ki se je izvajala tako blizu sovražnikovih utrdb, da je bilo slišati rožljanje menažk, ko so večerjali. Preživeli borci in

borke vedo za to dejanje.

Res je, da tam še nisem bil komandir, saj sem deseter postal čez nekaj dni. Vendar ne na Ljubljanskem vrhu. Da nisem bil dober borec – nepogumen in nediscipliniran, ne bo držalo, saj sem bil znan kot pogumen in discipliniran, predvsem pa kot dober in zvest. Te lastnosti sem podedoval že pri partizanih, še bolj pa kasneje pri domobrancih, kjer se je moj pogum še stopnjeval, kajti takrat sem vsaj vedel, zakaj se borim. Jaz seveda nisem nikoli zaspal na straži, kot to trdi »Odbor« v »uradnem dokumentu«, saj je politkomisar venomer opozarjal, če na straži koga dobe, da je zaspal, da bo ta ustreljen. »Odbor« pravi, da sem celo dvakrat zaspal, kar pomeni, da bi moral biti celo dvakrat ustreljen. To bi pomenilo, da so bili do mene zelo milostni. Dobil pa sem le ukor ter premestitev v drugo četo in to povsem iz drugih vzrokov.

Križa idejne vesti:

Rad bi napisal nekaj doživetij. Za slovensko mladino, saj sem ta doživetja doživljal kot zelo mlad fant. S tem pa bo tudi pojasnjeno, zakaj sem dobil ukor ter premestitev v drugo četo. Začelo se je seveda s **političnimi urami**. Oseba, ki nam je takrat pri političnih urah predavala, še živi, vendar ga iz obzira ne bom imenoval in mu bom s tem prihranil sramoto, saj ga že tako dovolj tlači usoda, ki jo je doživel. Njegov govor se je vrtel okrog Stalina in njegovih neizmernih zaslug za raj v Rusiji, za vse socialne pridobitve, da v Rusiji ni revnih, da so vsi bogati, da tam vlada svoboda, ipd. Govoril je o tem, da ko bomo obračunali z Nemci, nas čaka dokončni obračun, ki bo sicer mnogo težji, to bo neizprosna boj z imperialisti – Američani, Angleži in Francozi. Da je treba čimprej vse »triglavke«, na katerih je bila slovenska zastava, zamenjati za »titovke« z zvezdo, za tó, kar nosi naš veliki vođa Tito. Ko je končal, nas je povabil, naj se opogumimo in začnemo postavljati vprašanja.

Ker se nihče ni javil, sem se opogumil in vprašal, čigava bosta Trst in Gorica po vojni. Samozavestno je odgovoril, da ni važno, čigava bosta, naša ali italijanska, važno je,

da bosta komunistična, saj da se ne borimo za nacionalizem temveč za mednarodni komunizem. Sam sem nato ugotavljal, da se po tem takem ne borimo za svobodo slovenskega naroda, za priključitev slesherne pedi slovenske zemlje k Sloveniji, temveč za komunizem. To mi je takoj potrdil, vendar sem opazil, da z menoj ni bil preveč zadovoljen. Povedal sem mu še, da je bil moj oče 10 let v Ameriki, kjer sta ostala še dva brata, da imam jaz tam bratranca, (ki je bil polkovnik v ameriški vojski in je padel v Italiji pri Monte Casinu.) Odgovoril mi je, da ko bomo zmagali, bo pri nas takšno blagostanje, da bo boljše kot v Ameriki in da se bodo vsi vrnili.

Ob neki dragi politični uri nam je predavatelj govoril, da se lahko zgodi, da bomo v bližnji prihodnosti šli na Primorsko, in da

Stojan zaupal, da so se na eni od sej dogovarjali, da me bodo predlagali v SKOJ.

Ugotovil sem tudi, da imajo komunisti v nekem večjem šotoru večkrat skrivne sestanke. Kdo vse so bili komunisti, mi je takrat zaupal prav skojevec Stojan, ki je imel kakšno leto več kot jaz in je čutil do mene določeno simpatijo. Ponudbe za vstop v SKOJ sem se kar zelo ustrašil, saj pod nobenim pogojem nisem hotel postati komunist. In če bi do te situacije prišlo, nikakor nisem vedel, kako bi se izgovoril, da ne bi čutil za to posledic. Nato sem le Stojanu previdno uspel povedati, da naj tistim, ki so odločali, pove, da se zaenkrat še ne počutim vrednega za tako odgovorno nalogo.

Na eni političnih ur je bilo ves čas govora o belogardizmu in četništvu. Tudi tu

kje sem bil rojen, kje sem živel. Se danes ne vem, ali so se o meni pozanimali prav v moj kraj, ali pa je o meni kaj spregovorila oseba, ki je bila iz mojega kraja in me je vedno tako prezirljivo in oholo gledala, da sem se je skoraj bal. Ta oseba je vedela, da so bila moja rojstna Slemena, razen enega partizana, vsa belogardistična. Po vrhu vsega pa so ob razsulu fašizma še slovenski četniki zasedli položaje na ortneškem gradu, tik nad mojo rojstno vasjo Hudi konec. Tam jih je Dakijeva brigada napadla, vendar je pri tem utrpela hude izgube.

Dovolj je bilo torej, da sem bil iz tistega kraja in poleg tega na političnih urah še preveč kritičen za komuniste, in padel sem v popolno nemilost. Stojan me je opozoril, da so imeli poseben sestanek zaradi mene, na katerem so govorili, da sumijo, da imam veze s četniki in belogardisti in da se me morajo zato znebiti. Svetoval mi je, naj pobegnem.

Opozorila nisem vzel tako kritično kot on, vendar sem hitro opazil, da ga ni za podcenjevati. Ko se je moja enota pripravljala na bojni pohod, so mene pustili doma, češ da bom moral iti zvečer na stražo. Enota je nato po odhodu iz vasi Rakitna doživela tragedijo. Manjša patrola belogardistov iz Borovnice je prišla vse do Rakitne in opazovala bataljon v vasi. Ko je vod komaj zapustil vas, je zaradi občutka sigurnosti in taktične neprevidnosti bilo delo belogardistov zelo lahko. Takrat je padlo 5 borcev, 7 pa jih je bilo ranjenih. Zaradi tega poraza je bila atmosfera pri poveljstvu zelo moreča.

Ob priliki je Rupnikova štorčija, kakor so partizani klicali njegovo letalo, spuščala letake, na katerih je bil poziv partizanom, naj zapustijo komuniste ter se vrnejo na domove. Poltkomisar je takoj sklical borce, ter jih »opozarjal«, naj teh letakov ne pobirajo, češ da so »zastrupljeni«. Prav takrat je pod streli belogardistov padla naša patrola. Ko je poveljstvo izvedelo za to, je takoj poslalo skojevca Stojana z nalogo, da trupla zmrcvari in v žepe vtakne tiste »zastrupljene« letake, tako da bi le-ti še štrleli iz njih. Ko se je Stojan vrnil, sem slišal, kako je poročal, daje delo opravil. Nato so na tisti kraj peljali partizane, predvsem Primorce, ki so jih imeli za paničarje, ter jih opozarjali, češ zdaj pa poglejte, kaj so belogardisti naredili s temi partizani potem, ko so se jim predali z letaki.

Kakor je bilo predvideno, sem neko noč moral na stražo. Bila je prijetna oktobrska noč z luno in niti ni bilo preveč hladno. Nekaj po polnoči, proti eni uri, sem opazil, da prihaja proti meni dežurni, ki je nosil čin. Takrat sem vedel samo njegovo ilegalno ime, Krištof, medtem ko danes poznam tudi njegovo pravo ime, ki sem ga izvedel od sedaj že pokojnega Hinka Bratuža – Okija. Ko je prišel do mene, me je vprašal zakaj ga nisem zaustavil. Odgovoril sem mu, da zato ne, ker sem ga takoj prepoznal, s kričanjem pa bi morebitnemu sovražniku izdal svoje stražarsko mesto.

Vinko Levstik v domobranski uniformi

ja ne bomo tam kaj govorili o komunizmu, da bomo tam morali iti celo v cerkev. Govoril je, da Primorci niso komunisti, da so k nam pristopili le iz nacionalnih razlogov. Na koncu sem predavatelja vprašal ali ima Primorce za nedorasle in za naivne otroke.

Kljub vsem mojim kritičnim pozicijam pri političnih urah mi je mladi skojevec

sem spregovoril. Rekel sem, da se ne strinjам z govornikom, da se nihče izven OF ne more boriti proti okupatorju, da obsojam bratomorno pobijanje in da bi bilo treba storiti vse, da se to prepreči, saj ima od tega koristi samo sovražnik.

Ob tej debati sem dobil dokončno črno piko. Kar naenkrat so me poklicali na poveljstvo in mi vzeli vse moje podatke,

Ko me je vprašal, če sem opazil kaj sumljivega, se je malo obotavljalo, nato pa mi je rekel, naj mu pokažem, če imam v redu puško. Tu pa sem seveda naredil vojaško nedopustljivo napako. Pogledal je še, če je krogla v ležišču, nakar mi je ni več vrnil. Nato mi je rekel, naj grem z njim, češ da sem na straži spal. Zaman sem ga rotil, naj ne laže, ker je bilo povsem očitno, da nisem spal. Naperil je brzostrelko vame ter mi grozil, da bi me lahko takoj »kaznoval« s smrtjo, vendar bo to prepustil sodišču.

Za tem me je bataljonsko sodišče (beri: komunistično poveljstvo) obsodilo na smrt z ustrelnostjo. Takrat sem imel le 18 let. Bil sem zvezan in pod stražo. Iz Rakitne smo prišli do Metnaja pri Stični. Tam so me zaprli v svinjak, stražil pa me je skojevec Stojan. Ker sem poznal brigadnega obveščevalca Hinka Bratuža – Okija, sem Stojana naprosil, da bi rad govoril z njim. Prišel je pozno. Zaprt v svinjaku in čakajoč na usmrteitev, sem se mu med jokom spovedal, kakor bi se spovedal duhovniku, če bi ga imel pred seboj. Vodni pleoritis in akutni sklepni revmatizem, ki sem ju dobil na prisilnem delu pod fašizmom pri Perugii v Italiji, sta me naredila še bolj občutljivega. Ko je Oki zapuščal svinjak, sem vendarle opazil, da ga je moja življenjska zgodba prizadela. Nato je izgovoril odredilo odločitev, da bo storil vse, da me ne ustrelijo.

Naslednji dan so me res izpustili, vendar pod pogojem, da če naredim le mali prekršek, me ima vsak borec pravico takoj ustreliti. Moral sem nositi strelivo za mitraljez.

Verjetno so me spustili tudi pod pritiskom nemške ofenzive, ki se je prav takrat začela. Prav takrat, ko sem bil zaprt v Metnaju, so se Nemci iznenada spopadli z bataljonom in mu prizadejali hude izgube. Takrat je izgubila življenje tudi primorska partizanka Jelka. Da bi se komisar in poveljnik bataljona rešila pri poveljstvu brigade in pred sigurno degradacijo zaradi malomarne zaščitne varnosti, sta se z bataljonskim obveščevalcem dogovorila za krut scenarij, češ da je bilo vse skupaj izdano, in da sta dva kmeta pripeljala nemško vojsko do njih.

Bataljonski obveščevalec Savo in skojevec Stojan sta nato ta dva kmeta šla likvidirati. V tretji točki »Sporočila« »Odbor« zapiše, da sem pred ofenzivo »samovoljno zapustil brigado«. Če kdo laže, potem to počno anonimni pisci »Sporočila«. Če imajo dokumente za svoje trditve, jih prosim, naj pridejo na dan z njimi.

Vsekakor sem bil na Ilovi gori. Do tja sem sicer prišel brez orožja, samo z zabojem streliva za mitraljez. Ko je v boju na Ilovi gori padel moj mitraljezec, sem mitraljez seveda takoj pograbil jaz. Naenkrat smo se znašli brez brigadnega poveljstva, ki se je boju spretno izmuznilo. Enako je z malo izjemo naredilo tudi bataljonsko poveljstvo.

Ko smo videli, da imamo nekaj padlih in okoli 12 ranjenih, smo, pa čeprav brez poveljstva, v brezupnem položaju šli v brezupen juriš na življenje in smrt. Drli smo se

hura, ter se z divjim streljanjem prebijali po grmičevnatem terenu. Znašel sem se na razdalji kakih trideset metrov pred prodirajočimi Nemci in takrat sem prvič s take bližine podrl prave Nemce. Začeli so bežati. Prav dobro se spomnim, da je bežeči Nmec odvrget usnjeni zavoj, v katerem so bile škarje za žico.

Vrnili smo se nazaj k našim ranjencem in takrat sem opazil, da je bil težko ranjen v glavo tudi moj prijatelj skojevec Stojan, kar me je seveda zelo prizadelo.

No, pri Micki Fajdiga se ne bom več trudil z dokazovanjem, kako smo jo rešili. Kot sekretarka SKOJ-a me je vedno gledala zviška, pa čeprav je bila majhna in doma iz bližnje Sodražice.

Tudi ni res, da so nemški vojaki metali v ogenj ujete ter ranjene partizane, kot trdi Micka F., ker smo vse ranjence – okoli 12 jih je bilo – odnesli s sabo, ujet pa ni bil nihče. Naj Micka F. že enkrat pokaže dokumente, koliko okostnjakov so kasneje našli v tisti hiši. Če sem, kot piše »Odbor«, Micko F. užalil s »herojstvom«, naj povem, da to nikakor ni bil moj namen, temveč sem se hotel na nek način le distancirati od tistih, ki so podeljavali te nazive. Zaradi mene je pač lahko še naprej mirne duše heroina komunizma.

Torej, če se povrnem. Umik ter prenašanje ranjencev sta organizirala namestnik komandanta bataljona Jelko, ki je bil izredno pogumen in politikomisarka Milka, ki je bila prav tako zelo pogumna in večča vojne strategije. Ranjence smo nosili mimo Škocjana, Turjaka v Iški Vintgar. Pot je bila brez hrane ter z ranjenci izredno težka. Ranjence smo pustili v bolnici, nato pa nadaljevali pot v Purkače nad Robom. Tam me je na srečo prepoznala gospodinja

neke hiše, tako da smo po dolgem času lahko malo prespali.

Vendar smo bili kaj hitro obkoljeni z Nemci. Takrat je Jelko, ki je dejansko že vodil bataljon, zaklical, da me imenuje za komandiraj čete, in naj organiziram preboj iz vasi. Preboj nam je uspel in rešila se je tudi ostala glavnina.

To je bil moj zadnji juriš v partizanskih vrstah, s tem, da sem bil dva dni tudi imenovan komandir čete. Upam, da prijatelj Jelko še živi, in da to lahko potrdi. Vsekakor sem ga v tistih težkih trenutkih zelo cenil kot poveljnika in kot človeka.

Šele sedaj razumem, zakaj borci X. SNOUB Ljubljanske niso napisali monografije. Kako bi jo le, ko pa posedujejo tako slabo dokumentacijo. Tudi g. Meden pri Nedeljskem dnevniku se je pošteno zmotil, ko je to skrpučalo od »Sporočila« »Odbora« poimenoval kot »dokument«.

»Odbor skupnosti borcev X. SNOUB Ljubljanske« bi naredil veliko bolje, če se ne bi oglasil s tem »Sporočilom«, sedaj pa je pred mano njihova »resnica«, na katero pač moram odgovorjati. Res bi rad spoznal tistega »genija«, ki je pisal to »Sporočilo«. Sam bi svoj čas vsekakor raje porabil za koristnejše stvari kot pa za to povsem anahronistično polemiko. Obžalujem, da sem Micko F. sploh kdajkoli omenjal.

S tem, kljub vsemu, dragi moji nekdanji soborci, tudi jaz to polemiko zaključujem in svoj čas raje posvečam za bolj pomembne opravke.

S tem pa se nikakor ne odrekam partizanski pokojnini, saj sem začel že zelo zgodaj – leta 1942.

In ne pozabite mi poslati povabila, ko boste proslavljali obletnico ustanovitve X. SNOUB Ljubljanske.

VINKO LEVSTIK

Foto: Andrej Kos

NARODNA VSTAJA NA GORENJSKEM

Medsebojno povezovanje Vaških straž se je začelo razvijati šele pozno v jeseni 1942. Vršilo se je podtalno v okviru ilegalne Slovenske legije (SL), ki je bila ustanovljena še v dneh Narodnega sveta za Slovenijo aprila 1941. Po prevzemu oblasti so Italijani SL prepovedali. Zato se je umaknila v podzemlje, žal ne kot terenska mreža od prof. Ehrlicha predlagane podtalne obnovitve, razglasitve in uveljavljanja slovenske »vrhovne oblasti« v zasedeni Sloveniji,⁵¹ temveč le kot ena izmed skupinskih podtalnih organizacij. Italijanom nepoznan in od njih nepriznan prikriti vojaški poveljnik Vaških straž v okviru ilegalne Slovenske legije je postal slovenski podpolkovnik v bivši jugoslovanski vojski Ernest Peterlin,⁵² njegova desna roka pa je bila že omenjeni Franc Casar.

Terorizem stalinistične VOS v Ljubljani je dosegel višek z umorom predvojnega slovenskega bana in predsednika suverene Narodnega sveta za Slovenijo dr. Marka Natlačena. Ker italijanske zasedbene oblasti v šestnajstih mesecih niso podvzele ničesar učinkovitega, da bi zatrla Vosino teroristično organizacijo,⁵⁸ je podtalno vodstvo Vaških straž sklenilo italijanskim zasedbenim oblastem predlagati, naj se tudi v Ljubljani ustanovi samooobrambna Mestna straža, ki bi lahko z okoliškimi Vaškimi stražami organizirala nenadne ulične in hišne preglede, s čimer bi odkrila oz. prestrašila vodstvo in članstvo teroristične VOS. Racije so se vršile 21. dec. 1943. V ta namen so zasedbene oblasti ljubljanski Mestni straži dodelile upravljanje posebnih zaporov... kjer so imeli oblast izključno Slovenci iz formacije MVAC.⁵⁴ Te slovenske racije in sledeča jim zasliševanja pridržanih osumlencev so dosegla svoj namen: vosovci so se iz Ljubljane razbežali ter se umaknili med partizane. Poslej v Ljubljani ni bilo več bratomornih stalinističnih atentatov na demokratične Slovence, zahrbtnih umorov, ki so jo tako dolgo ustrahovali.⁵⁵

*

Tako je iz samoobrambnih krajev Vaških straž, ki so zrastle v zadnjih petih mesecih 1942, končno v letu 1943 nastajala ilegalna slovenska vojaška tvorba, ki je vključevala tudi nekaj samostojnih četniških skupin. Ta iz najhujše narodne stiske rojena slovenska vojska je vključila toliko partizanskemu nasilju in italijanskim represalijam (v strahotnem letu 1942) po besedah Edvarda Kardelja pred italijansko kapitulacijo septembra 1943 »štela precej več borcev, kot so jih imeli partizani.«⁵⁶ (Podčrtal C. Ž.) Močnejšega pričevanja, da je od vseh strani preganjano ljudstvo v zasedeni Sloveniji ohranilo zvestobo svojemu predvojnemu demokratičnemu izročilu, ni ne moglo biti. Zasedena Slovenija

je bila edinstvena dežela, kjer so »izdalci« bili v večini...

Medtem ko je iz Vaških straž podtalno nastajala slovenska narodna vojska, pa so komunistično vodeni partizani izgubili svojo prvotno slovensko samostojnost. Že 26. avg. 1941 so postali podrejeni nadvladi Titovega jugovodstva. Takrat je namreč Slovenski narodnoosvobodilni odbor (SNOO = prejšnji Vrhovni plenum OF) kot dozdevno najvišja slovenska partizanska oblast sklenil, da se slovenski partizani »vključijo v partizanske oddelke Jugoslavije« in da »operirajo pod vrhovnim poveljstvom glavnega štaba partizanskih oddelkov Jugoslavije«⁵⁷ v okviru vodstva jugopartije, ki ga je v Sloveniji zastopal Edvard Kardelj. (Podčrtal C. Ž.). Kmalu je bilo prvotno samostojno »vrhovno poveljstvo« slovenskih partizanov preimenovano in znižano v le še »glavno poveljstvo«, podrejeno komandi »Vrhovnega poveljstva NOV in POJ« s Titom na čelu, ki je seveda ostal tudi generalni tajnik jugopartije (KPJ).⁵⁹

Tako je Boris Kidrič kot šef slovenske KP in njene OF postal še bolj podrejen Edvardu Kardelju, ki ni bil le neposredni Titov zastopnik v Sloveniji, temveč tudi v vsakem oziru tudi njegov zvesti služabnik.

*

Dne 8. sept. 1943 je londonski radio nepričakovano naznanil, da se je po nalogu italijanske kraljevske vlade maršala Badoglija, ki je bil po predhodni odločitvi Velikega fašističnega sveta v Rimu konec julija 1943 zamenjal Mussolinija, italijanska vojska predala zahodnim zaveznikom. V ljubljanski pokrajini je nenadna predaja vojske pomenila konec italijanske zasedbe. Umikajoče se italijanske vojaške enote so večino svojega orožja, opreme in vojaških vozil prepustile partizanom.

V varljivem upanju, da bo italijanski predaji sledilo izkrcanje zahodnih zaveznikov v Istri ali Trstu, se je znatno število

dolenjskih in notranjskih Vaških straž v naglici zbralo na gradu Turjaku, da bi se tam preuredile v enotno slovensko vojsko, ki naj bi podprla pričakovano zavezniško prodiranje v srednjo Evropo. Toda namesto zavezniškega izkrcanja je prišlo do partizanske obkolitve in nato zavzetja Turjaka s pomočjo italijanske motorizacije in topništva. Franc Casar, ki se je iz obkoljenega Turjaka z motornim kolesom odpeljal

⁵¹ O tem glej 9. poglavje te knjige.

⁵² Polkovnik Peterlin je izvrševal podobno vlogo pri poznejših Slovenskih domobrancih, a Nemci so ga odkrili in obenem z nekaterimi sodelavci iz vodstva SL odpeljali v Dachau. Od tam so ga po koncu vojne komunisti nasilno odvedli v Ljubljano in ga »sodno« usmrtili.

⁵³ Po komunističnih virih so italijanske zasedbene oblasti 28. apr. 1941 izdale nalog za aretacijo 32 vodilnih članov partije, a že 10. maja so izpustili tudi tiste, ki so jih dejansko tudi zaprli. (Ljubljana v ilegali 1941-1945, Ljubljana 1959, str. 459 in 461). Z izjemo Toneta Tomšiča niso pozneje prišli oz. pridržali nobenega člana partijskega vodstva.

⁵⁴ Jože Vidic, *Po sledovih črne roke*, Ljubljana 1975, str. 106. V navedbi omenjena MVAC (= »Prostovoljna protikomunistična milica«) je bil italijanski akronim za slovenske samobrambne Vaške straže. Poleg delnih resnic je Vidiceva knjiga polna pretiravanj, potvarjanj in golih izmišljotin in oznih arhivov.

⁵⁵ Po najnovejšem režimskem priznanju je VOS v mestu Ljubljani samo do 1. maja 1942 oz. v Slov. 250! »likvidirala« 65 ljudi, NZ pa 17. (T. Ferenc, *op. cit.*, str. 338).

⁵⁶ Fajfar, *op. cit.*, str. 160-161, op.*. Glej tudi op. 46 k temu poglavju.

⁵⁷ Mikuž, *Pregled I*, str. 249, tudi *Zgodovina Slovencev, op. cit.*, str. 751.

⁵⁸ Tej začetni operativni podreditvi slovenskega partizanstva je sledila vrsta nadaljnjih zmanjševanj prvotne slovenske partizanske samostojnosti. Po 13. jul. 1943 je slovenski IOOF mogel le še predlagati Titu kandidate za poveljstvo slovenskih partizanov, imenovala pa jih je »vrhovno poveljstvo« jugopartizanstva, tj. Tito oz. njegov štab. (Mikuž, *Pregled II*, str. 264.) Aprila 1945, torej še pred koncem vojne, pa je Vrhovno poveljstvo (takrat že v Beogradu) enostavno sporočilo slovenskemu »glavnemu poveljstvu NOV in POS«, da ga »ukinja«, slovenske partizanske enote pa je vključilo v III. in IV. armado JA (= »Jugoslovanske armije«). (»Pogovor z Radkom Poličem«, *Nova revija* 1986, št. 48/49, str. 647-648.) Franci Strle pa v svoji knjigi pravi, da je 14. (slovenska) divizija bila vključena v III. armado šele 19. maja 1945, istočasno, ko je prišla tudi »zapoved, da se morajo 14. udarna divizija« in »druge enote Jugoslovanske armade« umakniti s Koroškega. (F. Strle, *op. cit.*, str. 401; na str. 398-399) pa je omenjen kot datum 21. maj.) Kmalu po vojni je tej slovenski vojaški kapitulaciji in likvidaciji sledila tudi ukinitve slovenske OF same in njena utopitev v jugoslovansko »socialistično zvezo«. Tako se je začelo dvajsetletno povojno obdobje rankovičevskega jugostalinizma. (C. Žebot, *Slovenija včeraj, danes in jutri, op. cit. I*, str. 27-38.)

⁵⁹ France Grum in Stane Pleško, *Svoboda v razvalinah - Grčarice, Turjak, Kočevje, Cleveland* 1961; *Črne bukve in Bela knjiga, op. cit.* Na seznamu in na slikah turjaških ujetnikov, ki so jih komunisti pobili, je kar 16 članov študentskega kluba Straže. (*Črne bukve*, str. 136-162); po drugem poročilu je bilo stražarskih žrtev »več kot dvajset«. (*Slovenska pot, Buenos Aires*, 15. jun. 1957, št. 2-3, str. 46-47.)

SAKALNIK 89

proti Ljubljani z nujnim poročilom za polkovnika Peterlina, podtalnega poveljnika iz Vaških straž se porajajoče slovenske vojske, je bil na poti v Škofljici iz zasede ustreljen. Ker nisem bil na Turjaku in nisem vojaški strokovnjak, ne morem presoditi, ali bi prisotnost polkovnika Peterlina v gradu Turjaku mogla kaj spremeniti usodo obleganih.

Pokolu na Turjaku (in na Grčaricah, kjer je ob predaji Italije bilo zbranih kakih 170 četnikov, od katerih jih je le nekaj preživel) je sledilo pobijanje zajetih in razoroženih slovenskih vojakov v Velikih Laščah in po kočevskih jamah.⁵⁹ Vaške straže, ki niso šle na Turjak, so se prebijale deloma proti Brezicam in deloma proti Ljubljani, kjer pa so bili sredi septembra 1943 že Nemci.

Ali bo partizanskemu pokolu slovenske vojske na Turjaku in na Kočevskem zdaj sledila še uničevalna nemška zasedba Ljubljanske pokrajine in Primorske po zgledu Štajerske in Gorenjske aprila 1941?

Prišli smo na konec z objavljanjem odlomka iz knjige dr. Cirila Žebota *Neminljiva Slovenija* (Celovec, 1988). Za objavljanje odlomka iz Žebetove knjige sploh ni bilo nobene dileme. Obratno, povsem jasno nam je bilo, dati briljantni spomini morajo biti reklamirani v Žebotovi domovini. Žal nam je le v toliko, da smo bili na Tribuni prepozni za nekaj tednov, tako da dr. Žebot ni dočakal obračuna z »našo« ideologijo – mislim seveda na objavljanje odlomka iz njegove knjige sredi še vedno komunistične Slovenije.

Komunistične v kontekstu perverznega ustvarjanja dr. Žebota kot »sovražnika Slovenije«. Tudi zaradi tega je sesutje slovenskega komunizma samo še vprašanje časa. Kot mora biti vprašanje časa ponatis vseh pomembnejših Žebotovih tekstov v Sloveniji. Ob tem upam, da se bodo ADIT (uvozna Agencija Demokratičnega Inozemskega Tiska!!!) ter vsi ostali cenzorji in represivci, ki stojijo za tem podalpskim socialističnim spačkom, čimprej pogreznili v svoji sramoti, in bo kakšna slovenska založba uvrstila Žebotovo *Neminljivo Slovenijo* na slovenske knjižne police. Upam vsaj, da nas bo spet prehitel Beograd, ko je to bilo v Sirčevem primeru.

Ne samo katastrofalno, ampak sramotno je stanje, da Slovenci ne moremo sredi Slovenije kupovati ter brati knjig slovenske politične emigracije. Nič čudnega, ko pa še kar naprej prenašamo v svoji striktni demokratični državi vedrenje in oblačenje enega Mačka na Kočevskem in na Brdu ter se pustimo dušiti pod diktatom »velikega arhitekta« Edvarda Kardelja – celo ljubljanska univerza še vedno nosi naziv po tej osebi. Kaj čaka ljubljanska mladinska UK?

Ker poskušamo slediti naravni logiki, bomo v Tribuni začeli objavljati še en odlomek iz še ene odlične knjige slovenske politične emigracije. Gre seveda za **STALINIŠČNO REVOLUCIJO NA SLOVENSKEM 1941–1945** avtorja Staneta Kosa

(psevdonim!), ki je kot prvi del izšla leta 1984 v samozaložbi v Rimu. Drugi del, ki ga nestrno pričakujemo, naj bi izšel v kratkem. Kot že naslov pove, je osrednja tema Staliniščne revolucije na Slovenskem dogajanje med drugo svetovno vojno na Slovenskem, ali natančneje, razkriva ozadje komunistične revolucije na Slovenskem (zato bi bilo primerneje, če bi v naslovu namesto staliniščna stalo komunistična). Knjiga daje izredno pregleden prerez od nastanka Jugoslavije ob koncu prve svetovne vojne pa do začetka napada na Jugo-

slavijo. Od tu naprej pa je dogajanje v Sloveniji zaradi intenzivnosti ter tragičnosti dogodkov opisano veliko bolj podrobno. Prvi del Staliniščne revolucije na Slovenskem se konča z opisom bojev ob kapitulaciji Italije za Turjak ter s pokolom večine ujetih v Grčaricah in Turjaku.

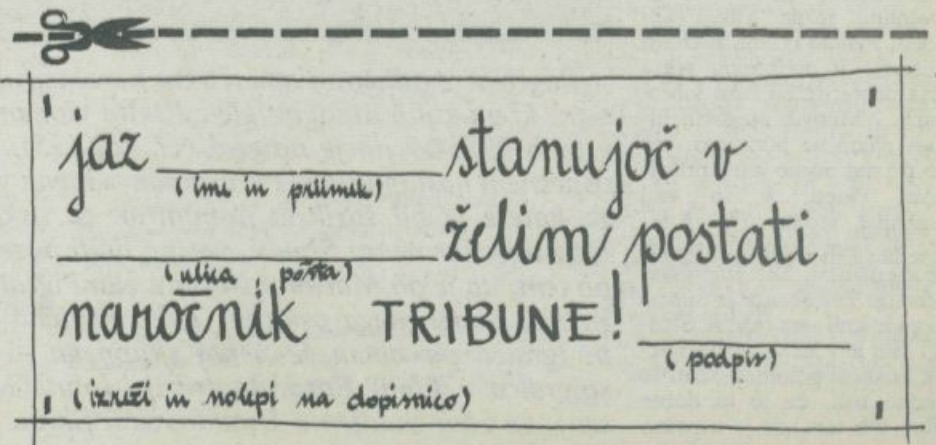
V Tribuni bomo objavljali odlomek iz Staliniščne revolucije na Slovenskem, ki je ključnega pomena za razumevanje državljanske vojne na Slovenskem. Gre za obdobje jeseni 1941 do jeseni 1942, kajti v tem času je tajna komunistična teroristična organizacija VOS (varnostno obveščevalna služba) likvidirala veliko število Slovencev ter s tem katastrofalno določila dve fronti znotraj slovenskega naroda. Še bolj krvoločno kot VOS pa so pobijale nekatere partizanske enote spomladi in poleti 1942 po Dolenjski in Notranjski. Proti brezobzirnemu klanju, ki se je razbesnelo po Sloveniji v samo nekaj mesecih, se res ni dalo dolgo »boriti« zgolj z rožnim vencem. V prepotrebni obrambi je bilo nujno prijeti za orožje ter se vojaško organizirati. Tragika je v tem, da so bili takrat Slovenci eksistenčno prisiljeni vzeti orožje od edine strani, ki je takrat orožje lahko dala, to je od okupatorja (Italijanov).

Vsi pisci, ki pišejo zgolj o izsekih iz državljanske vojne na Slovenskem iz kasnejšega obdobja (npr. o Urhu, črni roki, domobranski prisegi), delajo usodno napako, ker zaenkrat v absolutni večini zamolčujejo glavne vzroke za razplamitev bratomornega spopada (na VOS-ovske likvidacije ter t. im. »vojvodski« teror na »osvobojenem ozemlju«). Če pa je neko dogajanje iztrgano iz tega koncepta, se lahko z njim po mili volji manipulira.

Prav zato, ker so ti »vzroki« za državljansko vojno na Slovenskem tako malo znani, oziroma so se v vseh pomembnejših zgodovinskih knjigah, ki pišejo o tem obdobju, na veliko zamolčevali, je skrajni čas, da o njih spregovorimo. Odlomek iz Žebetove *Neminljive Slovenije* je bil skromen poskus opozarjanja na to ključno obdobje, sedanjí odlomek iz Kosove Staliniščne revolucije na Slovenskem pa naj bo še en prispevek k opozarjanju na to tragično obdobje.

Iz zapisanega je jasno, da je eden od glavnih pogojev za spravo znotraj razklatnega slovenskega naroda ponatis Črnih bukev ter seveda svoboden dostop po vsej Sloveniji do vse ostale literature slovenske politične emigracije.

IVO ŽAJDELA

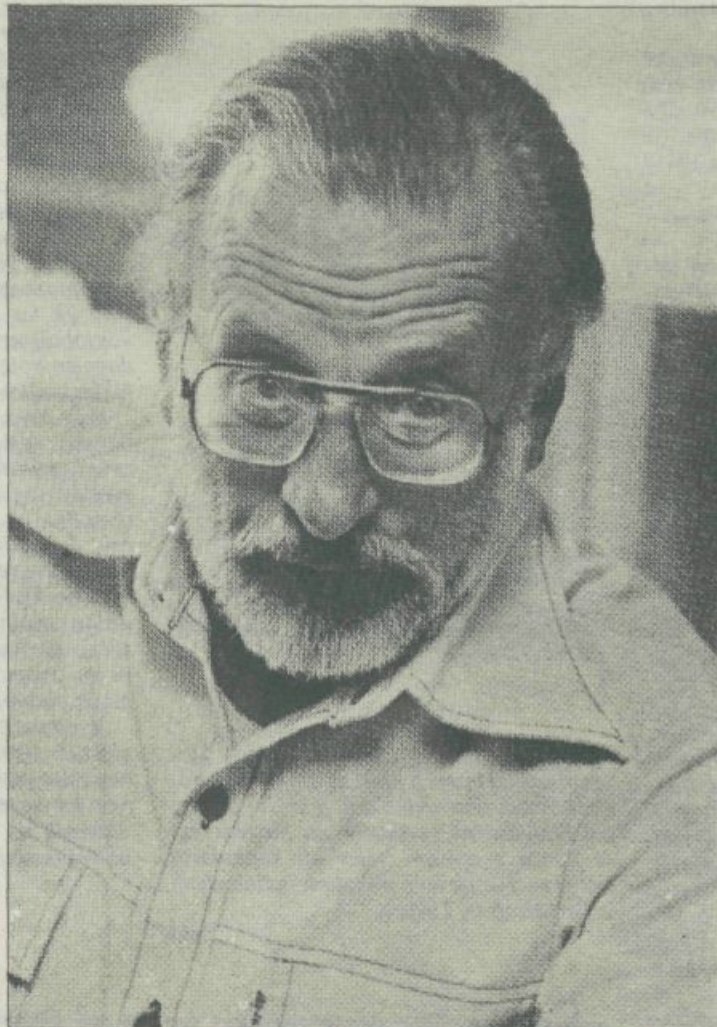
INTERVJU

GEORGE C. SCOTT

George Campbell Scott (letnik 1927) je že s osmimi leti izgubil mater in je preživljal vse prej kot lépo otroštvo. Štiri leta je prebil v mornarici na Pacifiku, potem pa se je vpisal na študij novinarstva. Semester pred diplomom je študij pustil in postal igralec. Po že omenjenih gledaliških letih in vlogah se je končno prebil naprej v Broadwayski predstavi »Richarda III.«. Leta 1959 je odšel v Hollywood in se prvič pojavil na filmu *Drevo za obešanje* (The Hanging Tree; režija Delmer Daves) ob Garyju Cooperju, Marii Schell in Karlu Maldenu. Sledila je vloga odvetnika v filmu Otta Premingerja *Anatomija nekega umora* (Anatomy of a Murder) in že prva nominacija za oskarja. Filmi, kot sta *Hazarder* (The Hustler; režija Robert Rossen) s Paulom Newmanom in *Dr. Strangelove* (režija Stanley Kubrick) s Petrom Sellersom v trojni vlogi, in Slottove vloge v njih, so zdaj že klasika.

Scott je že ob nominaciji za vlogo v filmu *Hazarder* sporočil Ameriški akademiji za film, da noče imeti opravka s tem. Takrat nagrade ni dobil, a je leta 1970, ko so mu dodelili oskarja za vlogo generala *Pattona* v istoimenskem filmu (režija Franklin J. Schaffner), pokazal, da je mislil resno in ni prišel na podelitev. Po njegovem mnenju je cela zadeva pravi cirkus – z zbiranjem glasov, novačenjem, z zvezami in splošno kampanjo, ki je takšna kot pri predsedniških volitvah v ZDA in vse to seveda razvrednoti še tako častno nagrado.

Scotta poznamo še iz filmov *Bolnišnica* (The Hospital; režija Arthur Hiller), *Dan delfinov* (The Day of the Dolphin; režija Mike Nichols), *Petulia* (režija Richard Lester), *V podzemlju seksa* (Hardcore; režija Paul Schrader)... Mnogih njegovih filmov sploh ne poznamo, ker jih pri nas nismo imeli priložnosti videti, a so vsaj omembe vredni *The Bible* (režija John Huston), *Islands In the Stream*, *The Flim-Flam Man* ter *The Savage Is Loose*, ki ga je tudi sam režiral. Slednji film je v ZDA doživel velik finančni polom, a Scott še vedno trdi, da je to dober film. Ob tem, da je uspešno

Pogovor z odličnim ameriškim karakternim igralcem, ki ga kljub mnogim gledališkim vlogam (samo v letih 1951-57 jih je odigral več kot 125), več kot uspešnem nastopanju v TV dramah, vlogah v filmih, za katere je bil štirikrat nominiran za oskarja, in režiranju kar nekaj filmov, večina ljudi pozna samo po tem, da je ob Marlonu Brandu edini igralec, ki je zavrnil dodeljenega oskarja. Tako različna človeka in igralca pa imata še nekaj skupnega – bila sta soigralca v filmu *Formula* (režija John G. Avildsen), za zdaj zadnjemu Brandovemu filmu.

nastopal na TV (dobil je nagrado Emmy za vlogo v Nagradi (The Price), igral pa še v »Jane Eyre«, »Fear on Trial« (režija Lamont Johnson), »Choises« (režija David Lowell Rich) – slednji dve deli smo videli tudi na naši TV in »Beauty and the Beast« je Scott bil in ostal predvsem gledališki igralec. Gledalce je navduševal v predstavah, kot so *Male lisice* (The Little Foxes), *Striček Vanja*, *Plaza Suite* in *Sly Fox*. Njegova vloga Willyja Lomana v *Smrti trgovskega potnika* (predstavo je tudi režiral) je kritike osupnila.

Intervju, iz katerega dele povzemamo (predvsem tiste, kjer govori o filmu), je bil objavljen v reviji Playboy decembra leta 1980.

MIRAN KORITNIK

– *Imate dom na Beverly Hillsu in posestvo v Connecticutu, draga avtomobila v obeh garažah, hlev s konji – vse to ste zaslužili z igranjem – a kljub temu veljate za neukrotljivega, jeznega igralca. Mlade ljudi celo odvrčate od tega, da bi se lotili tega poklica. Zakaj?*

Scott: Zato, ker je to lahko zelo, zelo psihološko uničujoč način preživljanja. Nagrade so zelo visoke in senčne, slabe strani ekstremsne.

– *Ne mislite kot Mike Nichols, da igranje odkriva otroškost igralcev?*

Scott: Mislim, da ni nič otroškega v igranju. To je skrajno odrasel poklic. Vedno sem oporekal dejstvu, da so igralci majhni otroci in da jih je treba razvajati. S tem se sploh ne strinjam.

– *Nekoč ste izjavili, da igralci pripadajo najstarejši rasni manjšini.*

Scott: (smejé) Ja, to zveni kot moja izjava. Resnica je, da smo strašna manjšina. Sto in sto let igralci niso veljali za nič boljše kot cigani ali sleparji. Šaj veste, za stopnjo višji od kurb, včasih pa niti za stopnjo ne. Zelo lahko je razumeti položaj etničnih manjšin, če ste igralec.

– *A ste kljub vsemu večkrat rekli, da bi bili norec, če ne bi bili igralec.*

Scott: Ja, na določen način mi je to pomagalo. In ranilo na druge načine. V veliki meri me je to rešilo pred sa-

mim seboj. V meni je velika mera sovraštva do sebe. Igranje tega ni povzročilo. Na določen način je igranje olajšanje pred tem pritiskom.

– *Nikoli niste čutili, da bi bilo igranje za vas oblika samoizražanja, kajne? Ali pač?*

Scott: Ne, zame ne. To je oblika osvobajanja. Dlje kot do tu ne morem iti.

– *Marlon Brando je celo zadevo spravil na nivo denarja. Ste tako cinični kot on v tem pogledu?*

Scott: Ne vem, kako ciničen je on. Ne vem, v kakšni meri on zafrkava ljudi. Kot mnogi od nas imam občutek, da ni odkritosrčen v tem. Ne morem verjeti, da je približno tako ciničen, kot bi sam rad, da mi verjamemo, da je. Kar se mene tiče – ne bom naredil za denar nekaj, s čimer potem ne bi mogel razumsko živeti, ker je to agonija.

– *So po vašem igralci zdaj spoštovani ali so še vedno drugorazredni državljani?*

Scott: Čaščeni in oboževani so in vzbujajo strahospoštovanje, a mislim, da niso ravno spoštovani.

– *Vaš prvi filmski izbruh, dosežek je bil v tem, da ste bili izbrani za vlogo v filmu Anatomija nekega umora Otta Premingerja, kajne?*

Scott: To je bil sploh moj največji preskok, uspeh. In temu je sledil Hazarder, tako da je bil to zelo dober »dvokorak«, ki mi je izredno pomagal pri karieri.

– *Arthur Hiller, ki je režiral Bolnišnico, je rekel, da bi vi, če bi lahko odločali o tem, želeli biti največji karakterni igralec na svetu, a hkrati relativno anonimni.*

Scott: Seveda sem za kar največjo možno anonimnost. Nikoli nisem imel kakšne goreče želje kazati se svetu skozi igranje. Moj nedvomen interes je odkrivati občinstvu njih same skozi vlogo, karakterje. Mislim, da je to bistvo umetnosti. Moj namen ni biti karkoli največjega na svetu. Sploh pa nisem zainteresiran biti največja rit na svetu. Rad bi veljal, recimo temu tako, za zelo dobrega igralca. Vedno sem bil karakterni igralec, celo ko sem bil mlad. Nikoli nisem bil tip vodilnega, glavnega človeka. Nikoli. Takšna je moja usoda.

– *Za svojo vlogo v Anatomiji ste bili nominirani za oskarja. Bi ga sprejeli, če bi zmagali?*

Scott: Da, zelo sem si ga želel. Hrepenel sem po oskarju in ta občutek v meni mi ni bil všeč. Ni stvar v tem, da nisem zmagal. Ta občutek sem poznal že od prej. Ko je bilo vse mimo, sem si rekel, da si nikoli več ne bom dovolil biti postavljen v položaj, ko si nekaj tako želim. In to le zaradi tega, kar ta stvar pomeni.

– *Vendar vas je čast le doletela.*

Scott: To je nekaj – toda želeli si to, je nekaj drugega. In biti nestrpen, napet in nesrečen zato, ker je nekdo drug dobil tisto, kar sem si želel jaz. Sranje. Nekaj let tega in končate v norišnici. Tako se ne da živeti.

– *Zopet ste bili nominirani za svojo vlogo v Hazarderju. Imate to vlogo za eno svojih boljših?*

Scott: Ne, ne posebno. Mislim sem, da je delo vsekakor sprejemljivo. Bob Rossen je film tako dobro režiral in Dede Allen, ki je najbrž najboljši še živeči montažer, ga je tako dobro zmontiral, da mislim, da je to zelo dobro »skupaj dan«, narejen film.

– *Kakšno je vaše mnenje o igri Paula Newman v tem filmu?*

Scott: Mislim, da je bil popolnoma povprečen. Upam, da ne bo pridivil z avtom sem in me ubil, a nisem mnenja, da je bila to kakšna posebno nenavadna igra. Zame Paul nikoli ni bil posebno dober igralec. Prijazen človek je, izvrsten producent, a jaz nisem bil nikoli njegov občudovalec, kar se igranja tiče. Edina vloga od vseh, ki jih je odigral, za katero mislim, da je »prvorazredna«, je Hud. To je veličastno odigrana vloga, ena zelo redkih, ki jih je odigral s popolno odločnostjo in bil je čudovit. Niti sledu ni bilo od tistega starega izumetničnega Newmana. Za to vlogo bi moral dobiti oskarja. To je bila predstava svetovne kakovosti.

– *Mnogo ljudi je podobnega mnenja glede vaše vloge v Hazarderju. V kakšni meri je za vas banalno razpravljati o oskarju?*

Scott: V enaki meri kot razpravljati o vseh teh ostalih groznicah starih klišejev.

– *No, lahko začnemo s čim drugim in se kasneje vrnemo na to, če tako želite?*

Scott: Vprašajte me zdaj. Opravimo še s tem, za božjo voljo.

– *Prav. Ste bili presenečeni, da ste dobili oskarja za Pattona, glede na to, da ste vnaprej sporočili, da ga ne boste sprejeli?*

Scott: Bil sem zelo presenečen. ZELO presenečen. Nikoli si ne bi mislil, da se bo to zgodilo.

– *Vaše nasprotovanje nagradi je bilo v tem, da k njej spada podkupovanje in trgovanje, oglaševanje, moledovanje, telefonski klici, telegrami, zveze in poznanstva. Toda sami sebi ste dokazali, da ste se zmotili, mar ne?*

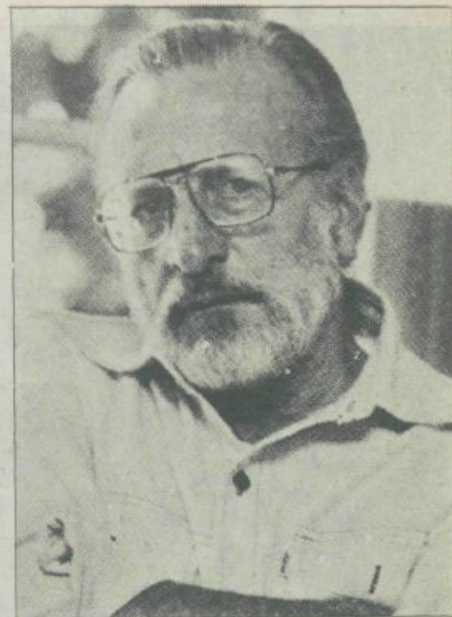
Scott: Točno. In zato sem tudi bil presenečen. Veste, oskar je bil ljubka priložnost, da so se ljudje srečali, skupaj kosili, nekaj popili in to je bilo vse. To je bila družabna prireditve filmske industrije in, hudiča, v tem ni nič napačnega. Začne se potem, ko se vsi tako razvnamejo in ostanejo pirotehnični glede tega. In to le zato, ker je nekdo boljši kot nekdo drug. Vse to je absurdno. Sam sem bil štirikrat nominiran in sem bil vedno zelo ponosen, da sem. V tem ni nič slabega. Gre za sranje, ki se začne za tem in to je tako grozno. To vrže kolege v tekmovalnost. Tega res ne maram. Ljudje oglašajo in serjejo in to traja mesece in mesece. To je kot predsedniška kandidatura. Neskončno.

– *Glede na to, da je bil Patton narejen leto dni pred nominacijami, zakaj ste s svojim obvestilom, da ne želite sodelovati v tem, čakali do trenutka, ko so bile objavljene nominacije?*

Scott: Pravzaprav nisem rekel nič. Tudi naslednje leto, ko sem bil nominiran za vlogo v Bolnišnici, nisem rekel nič. Nehal sem govoriti.

– *Hočete reči, da niste rekli, da ga boste zavrnili, če ga dobite?*

Scott: Ne. Ko sem bil nominiran, sem takoj poslal Akademiji telegram: »Gospodje, razumem, da da-di-da, z besedami Sama Goldwyna, izključite me za vraga iz tega. S spoštovanjem, George C. Asshole« (prevod zadnje besede najbrž ni potreben – op. prev.). To sem naredil prvič in enako zadnjič.

– *A so se oni očitno odločili, da vas vključijo v to.*

Scott: To je njihov problem in ne moj. To je njihova igra. Jaz sem samo napisal obvestilo, nisem naredil tistega, kar je storil Marlon. Nisem čakal do trenutka, da mi dodelijo to jebeno stvar, da jim povem, naj si jo potisnejo v rit, ker mislim, da je to nevljudno, surovo. Kakor že imam rad Marlona, še vedno mislim, da je bilo to nevljudno.

– *Je res, da ste bili razočarani nad filmom Patton?*

Scott: Bedno razočaran med delom na njemu.

– *Rekli ste, da je šlo za neverjeten nesporazum o tem, kdo je Patton bil, da so ga grdo izrabili.*

Scott: Ja, še vedno sem enakega mnenja. Mislim, da ga niso smeli prikazati kot duševno bolanega bahača, za kar se je zavzel 20th Century Fox. Temu sem se uprl na celi črti. Mnogo znoja in solz je bilo prelitega, da bi v prekleto zadevo vrnili kar največ humanosti. Neskončno sem se trudil ubežati »postrelite jih« in »ubij-ubij-ubij« predstavi, ker je bilo v človeku več kot to. To je bil le en vidik tega moža. A izgleda, da so oni ljubili sranje. Neprestano so se trudili narediti burkeža, jaz pa sem neprestano vlekaj v stran od tega.

– *Ste vedeli, kaj želite postati, ko ste prišli iz mornarice?*

Scott: Resno sem žele biti pisatelj.

– *Kateri pisatelji so vam bili všeč v tem času?*

Scott: Hemingway, Steinbeck, Faulkner.

– Kateri romani so vam bili všeč?

Scott: Rad sem imel Od tod do večnosti /From Here to Eternity/, Gole in mrtve /The Naked and the Dead/, Mlade leve /The Young Lions/.

– Kaj mislite o Brandu in Montgomeryju Cliftu v filmu Mladi levi?

Scott: Clift je v tem filmu dosegel svoj višek. Žalostno je bilo, da ta dva mlada

– Še vedno verjamete, da so trije največji amriški igralci Brando, Clift in Barrymore?

Scott: Da, res verjamem. Glede Montyja je žalostno, da ni mogel uresničiti ves svoj velikanski potencial. A sem kljub temu enakega mnenja.

– Bi za razliko od Clifta, ki je umrl mlad, za Branda in Barrymorea lahko rekli, da sta dober del svojega talenta vrgla stran?

– Zakaj je trajalo tako dolgo, da z Brandom zaigrata skupaj?

Scott: Nimam pojma. V Los Angelesu so čudni posli.

– Ste bili presenečeni, da je Brando sprejel ponudbo za film?

Scott: Bil sem navdušen, toda nisem bil posebej presenečen.

– Si je zapomnil kaj od svojega besedila?

Scott: Dvomim. Po njegovi teoriji mu tega ni treba. Ne strinjam se nujno s tem. Zanimivo ga je gledati pri delu. On je izviren genij na svojem področju. O tem sem prepričan.

– Kaj je na njem tako mogočnega?

Scott: Bistvo njegovega genija je v originalnosti in svežini, ki jo je prinesel v igranje. To je preprosto – ogromno. Do takrat še nihče ni videl kaj takega. Jaz nisem. In vsekakor nihče drug tudi ne. On je klasa zase. In to je že leta. Ne morem si predstavljati človeka, ki bi na profesionalnem področju pretrpel več razočarajočih izkušenj, kot jih je on. Niti najmanj nisem presenečen, da noče delati ali da zahteva milijarde, da bi delal. Hočem reči, če bi bil jaz na njegovem mestu, bi jim že zdavnaj rekel, naj se jebejo. Mnogo tega je preživel. Prosim boga, da bi spet delal v gledališču, a dvomim, da se bo to še kdaj zgodilo. Dvomim, da ga to zanima. To je žalostno.

– V kakšni vlogi bi ga radi videli na odru?

Scott: To je dobro vprašanje. Rad bi ga videl v kakšnem Millerjevem delu. Mogoče v Vseh mojih sinovih /All My Sons/ pred nekaj leti. Ali celo v Smrti trgovskega potnika. To bi bila fantastična predstava. Ne vem, kako dober klasični igralec bi bil Marlon. Poskusil je le enkrat in bil kar dober.

– Je Brando kakorkoli vplival na vas kot igralca?

Scott: Ne. Midva sva različna tipa igralcev.

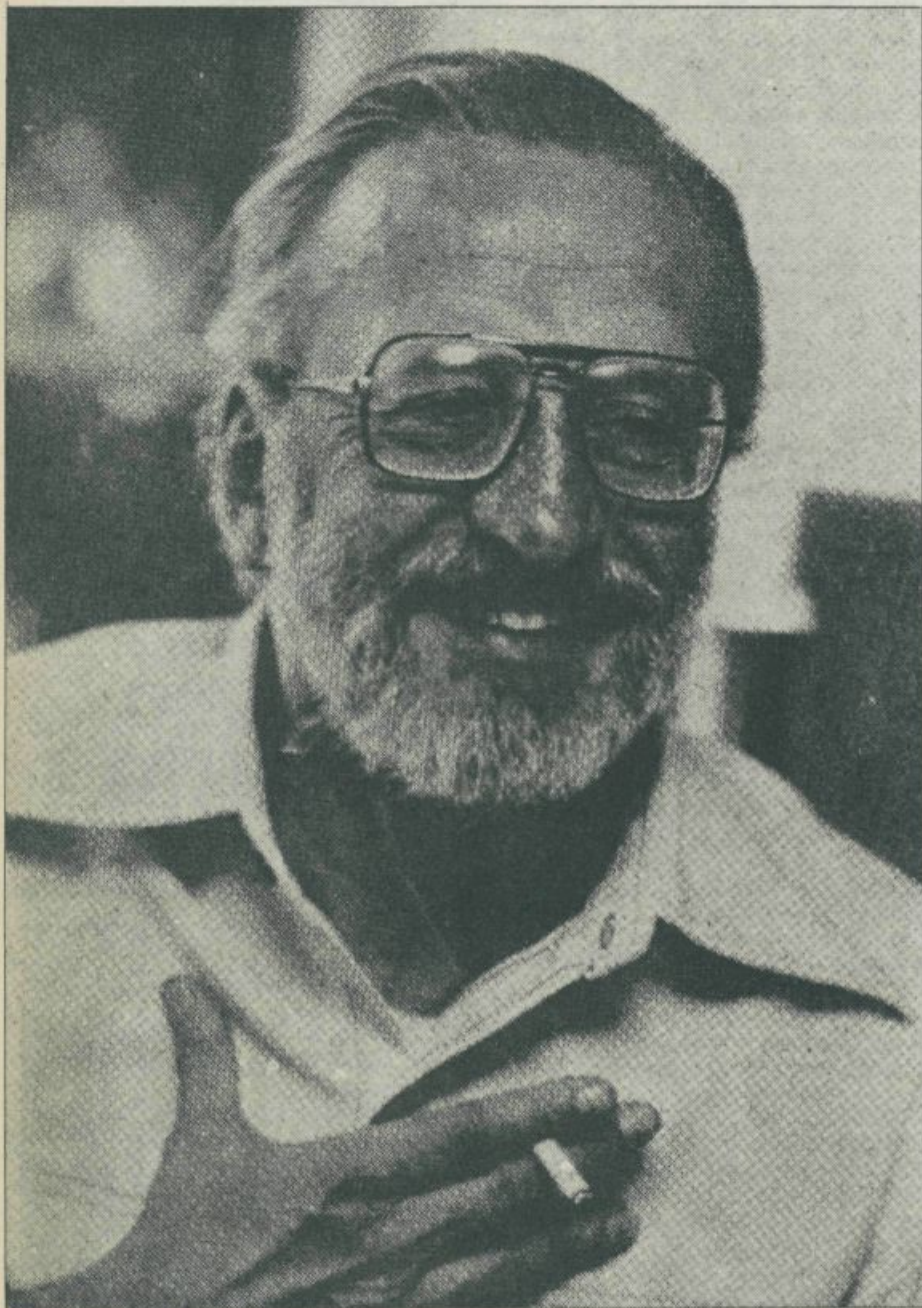
– On dela po Metodi /posebnost Actor's Studia Leeja Strassberga –op prev.l, vi pa ne?

Scott: Jaz sem bolj igralec tehnike. Nikoli nisem bil posebno dober v improviziranju – to zame nikoli ni bilo lahko in tega ne delam dobro. Nikoli me tega niso učili. Pri meni gre bolj za pretvarjanje kot za intróspekcijo. Pri igranju ne razkrivam niti sebe niti svoje duše. To nima opravka z mano. V mojem igranju ni nič »notranjega« ali čustvenega. Ni čustveno, temveč načrtovano. Delam točno tako, kot sem si zamislil in ne naredim ničesar, kar nisem načrtoval.

– Za razliko od večine ostalih igralcev ste se torej označili za hladnega, tehničnega, objektivnega igralca, za anti-Metodo. Kdo razen vas še misli in dela podobno?

Scott: Izreden igralec, ki ga zelo občudujem, je Laurence Oliver. Vedno je bil izreden. On pravi, da so za film in televizijo – za gledališče ne vem – najvažnejša stvar oči in če te delujejo, kot je treba, je z ostalim malenkost.

– Mislite, da je to res?

igralca v tem filmu nista mogla imeti ob sebi velikega igralca.

– Mislite na vlogo, ki jo je igral Dean Martin?

Scott: Ja. Prekleta sramota je, da ni mogel biti zraven res prvovrsten igralec. Potem bi bil ta film nepremagljiv. Ne spodbijam Deana, a mislim, da tudi on ne misli, da je prvovrsten igralec.

Scott: Barrymore ga vsekakor je. Brando ga lahko, a le zato, ker je njegov talent tako kolosalen.

– Prvič se bosta skupaj z Brandom predstavila v prihajajočem filmu Formula, zgodbi o nemškem razvijanju umetnega goriva pred 2. sv. vojno. Ste zadovoljni s svojo vlogo v filmu?

Scott: Ja, zelo dobra vloga.

Scott: Za človeka, kot je on, vsekakor in najbrž tudi za mene.

– Kdo so vaši priljubljeni igralci razen teh že omenjenih?

Scott: Po mojem mnenju je Anthony Hopkins eden najboljših živečih igralcev. On je naravni dedič Laurencea Olivera. V Angliji ne vidim nikogar, ki bi se lahko Larryju bolj približal. Če bo Hopkins zdrav in bo nadaljeval z delom, bo postal Oliver osemdesetih let. Zelo občudujem par mladeničev v ZDA: Jim Farentino, Peter Strauss. Martin Sheen je moj najljubši igralec. Seveda pa je Bette Davis moj vzor čez vse. Njo občudujem bolj kot kateregakoli igralca.

– Kaj pa igralci starejše generacije, kot so Bogart, Tracy, Cagney?

Scott: Nikoli nisem bil Bogeyev velik oboževalec, nikoli ga nisem imel za kakšnega posebnega igralca. Bil pa je vražja osebnost. Zelo rad sem imel Tracuja in njegovo delo, bil je izredno naturalističen igralec in s tem je vse uspešno izvrševal. Vedno sem občudoval Cagneya. Od vseh igralcev iz tega obdobja pa mi je najljubši Paul Muni. Z gledanjem Munija sem se naučil več kot od kogarkoli drugega, čeprav sploh nisva podobna tipa igralca. Všeč so mi takšne stvari, kot jih je delal on, še posebej biografije, kot sta Zola in Pasteur.

– Ste uživali pri snemanu filma *The Flim-Flam Man* režija Irvin Kershner – op. prev.!

Scott: Zelo rad sem ga snemal. Všeč mi je bil karakter, všeč mi je bila lokacija snemanja. Film ni ničesar zaslužil, a je postal neke vrste kulturni film.

– Tako kot *Petulia*, ki jo je režiral Richard Lester. Kaj mislite o tem filmu?

Scott: To je bil projekt, ki pritegne. Všeč mi je bil karakter, ki sem ga igral. Bil je neke vrste odtrganec. In ona je bila vseka-

kor dovolj čudna, nenavadna. Filma nisem posebej dobro razumel. Pogosto sploh nisem vedeli, kaj za vraga snemamo. Scenarij je bil zelo zapleten. In Dickie /Lester – op. prev./ sploh ni govoril o njem, kar je bilo najbrž dobro. Ima čudovite sposobnosti pri delu s kamero. Nekako sem bil izgubljen. Mislim, da je bila tudi Julie /Christie/ nekako izgubljena. Toda Lester... glejte, on je človek, ki je neverjetno veliko obetal, a razen Štirih mušketirjev /*The Four Musketeers*/ ni naredil še ničesar, za kar bi kdorkoli sploh slišal od takrat.

– Režiral je tudi film *A Hard Day's Night*.

Scott: Ja, tako, kot sem rekel...

– Na pol v šali si lastite polovico zaslug za film *Dr. Strangelove*, ker ste na novo napisali polovico scenarija. Drži?

Scott: Znova smo pisali vsak dan. Ne lastim si več zaslug kot kdorkoli drug. Seveda grejo vse zasluge Stanleyu Kubricku, ostale pa Petru /Sellersu/. Toda Stanley je zelo pikolovski in sovraži vse, kar napiše ali ima kakršnokoli zvezo s tem. On je neverjetno depresivno resen človek s svojim divjim smislom za humor. A je paranoik. Vsako jutro smo se zbrali in pravzaprav znova napisali vse, kar naj bi snemali tistega dne. Perfeccionist je in nesrečen glede vsega, kar je opravljeno.

– Niste bili tudi vi nesrečni glede konca filma?

Scott: To me je zelo motilo, a je bil tu zelo hud problem. Stanley je imel prav.

– Po izvirniku bi se moral film končati s prizorom metanja tort vključno s predsednikom in vsem generalštabom. V čem je bil problem?

Scott: Problem je bil v umoru predsednika Kennedyja in to je bil pasji problem! Petra Sellersa zadanejo storito, zgrudi se

v moje naročje in jaz rečem: »Gospodje, naš ljubljeni predsednik je bil pobit v najboljših letih svojega življenja.« Jebi ga. Ne moreš uporabiti tega stavka. Ne moreš pa uporabiti niti ostalega. Tu Stanley ni mogel storiti nič. Moral je na drug način končati film. To bi bilo tako neokusno.

– Naj vas vprašamo še o svetu pornografije, ki ste jo nedavno pomagali spraviti na filmsko platno igre za film *V podzemlju seksa* – op. prev.!. Slišali smo, da je bil to za vas najtežji film v karieri.

Scott: Ni bilo lahko ali z zadovoljstvom snemati ta film. Bilo je zelo depresivno. Vsi so imeli ta občutek. Vsa ekipa je bila v takšnem stanju, ker človek ne more preživeti toliko časa v tem okolju in priti iz njega dišeč kot Mary Poppins.

– Ste zadovoljni s končnim rezultatom tega filma?

Scott: Upal sem na več, kot je bilo uresničenega. Ne samo v komercialnem pogledu – mislim, da pri kritiki ni bil sprejet tako dobro, kot bi lahko bil. Meni je bilo všeč sporočilo. Mogoče je v tem problem. Mogoče je bilo sporočila preveč in je bilo preveč prinešenega na pladnju. Toda ta problem obstaja. Mogoče je bilo preveč poučnosti in premalo zabave.

– Že leta govorite, da boste zaradi svojega duševnega miru nehali igrati...

Scott: Še vedno poskušam odnehati.

– Bo *Formula* vaš zadnji film?

Scott: Upam, da ne. Ni mi jasno, kako bi lahko bil. Vzrok je seveda ekonomske narave. Razen, če bi se lahko močneje oprijeli režije.

– Mislite, da ste uspeli kot igralec?

Scott: Mislim, da sem naredil dovolj tega. Res tako mislim.

izbor, prevod in priredba – M. K.

JAVOR

LESNA INDUSTRIJA PIVKA

FILM

SLADKO ODRRAŠČANJE

Prav poredko pride v naše kinematografe kakšen španski film. Ko pa se po spletu okoliščin to vendarle zgodi, smo po pravilu priča izjemnemu dogodku. Kar spomnimo se filmov *Demoni v vrtu* (*Demonios en el jardín*) Manuela Gutierrez Aragona, *Nedolžni otročiči* (*Los sanotos inocentes*) Maria Camusa ali *Caramen Carlota Saure*. Delo *Ferdnanda Truebe* SLADKO ODRRAŠČANJE (*El año de las luces*), ki se ponaša s Srebrnim medvedom berlinskega filmskega festivala, seveda ni nobena izjema.

Spet gre za zelo dober film enega od naslednikov velikega Luisa Buñuela. Film je nastal po biografski knjigi *Manola Hueteja* in pripoveduje, prikazuje del junakove mladosti, obdobje njegovega spolnega prebujanja. Zgodba se dogaja leta 1940, v času zatrte španske revolucionarnosti in prihajajoče 2. sv. vojne. Manolo je mladenič petnajstih let in starejši brati vojak Francove vojske, odpelje njega in (naj)mlajšega brata iz Madrida v oddaljeno špansko vas blizu portugalske meje. Preko zvez ju tam nastani v nekakšnem internatu – sirotišču in tam naj bi preživela krizno obdobje tistih let. Manolo je prestar za to zavetišče, saj so tam le fantiči do dvanajstih let, a poznanstva vse to uredijo. Za junaka se začne odisejada spolnih izkušenj in spoznanj, pogojenih in vzpodbujanih z ženskami, ki ga obkrožajo.

Spet gre za zelo dober film enega od naslednikov velikega Luisa Buñuela. Film je nastal po biografski knjigi *Manola Hueteja* in pripoveduje, prikazuje del junakove mladosti, obdobje njegovega spolnega prebujanja. Zgodba se dogaja leta 1940, v času zatrte španske revolucionarnosti in prihajajoče 2. sv. vojne. Manolo je mladenič petnajstih let in starejši brat, vojak Francove vojske, odpelje njega in (naj)mlajšega brata iz Madrida v oddaljeno špansko vas blizu portugalske meje. Preko zvez ju tam nastani v nekakšnem internatu – sirotišču in tam naj bi preživela krizno obdobje tistih let.

Manolo je prestar za to zavetišče, saj so tam le fantiči do dvanajstih let, a poznanstva vse to uredijo. Za junaka se začne odisejada spolnih izkušenj in spoznanj, pogojenih in vzpodbujanih z ženskami, ki ga obkrožajo.

Ob mladi, razbrzdani vaščanki in zreli upravnici internata (pravem prototipu vročekrvne Španke) je tu še bolničarka, ki postane središče Manolovega zanimanja. Rdeča nit filma je star hišnik v internatu, nekakšen vseved »živa enciklopedija«, človek, ki je svoja najlepša leta preživel v Parizu, in ki, izkušen kot je, trosi modrost kot iz rokava in mlademu Manolu daje nasvete – predvsem kako in kaj z ženskami. Dogodivščine se vrstijo, menjajo se vzponi in padci in Manolo, omejevan s strani stare učiteljice ter verskih prepovedi (šesta božja zapoved – ne nečistuj!), a vzpodbujevan s strani hišnika kar nekako uresničuje svoje zamisli in lepo »vozi«. Do večjega preobrata pride, ko mora bolničarka zaradi bolne matere domov in jo zamenja dekle in sosednje vasi, župnikova hči, kot se kasneje izkaže. Proti vsem pravilom se fant in dekle zaljubita in sestajata. Skrivnost ne traja dolgo. Ko ju razkrinkajo, se zanj začne podirati svet. Dekle mora nazaj k župniku, po Manola pa pride brat in ga nasilno odpelje Madridu naproti. Zaključni prizor je silovita kulminacija filma – nepojmljiva bolečina na obrazu mladeniča v vetru in nemoči.

Sladko odrščanje je film prav neverjetnega ritma in gledljivosti. Njegovih sto minut mine, kot bi trenil. Za to poskrbi zgodba, ki pritegne takoj na začetku in pa niz zanimivih, zapomnljivih prizorov, ki so tako večje zastavljeni, da gledalca ne pustijo hladnega. Če temu dodamo še duhovitost, ki je v filmu res ne manjka in se pravzaprav z razvojem dogodkov samo še stopnjuje, je rezultat že skoraj na dlani. Ob izrazitih filmskih biserčkih (prizorih, kjer slika pove vse) so atrakcija filma dialogi. Izstopajo seveda dialogi in monologi starega modrijana, ki izreče lepo število stavkov iz svetovne zakladnice književnosti ali umetnosti nasploh. Če povežemo še nasploh vesel in duhovit razvoj filmske zgodbe s pravzaprav tragičnih komcem, ki da filmu pečat, ugotovimo, da so avtorji natančno in domiselno zaokrožili parabolo in končni izdelek je prepričljiv, življenjski, zelo dober. Velika berlinska nagrada naj bi bila potemtakem le logična posledica, saj je očitno takih filmov vse manj – če pa že so, jih pri nas vsekakor ne vidimo, a gre najbrž še za nekaj. Španski film je treba ceniti in nagradjevati, ker je v njem nasploh (torej tudi v pričujočem) vedno strast, lepota, ljubezen (nasploh) humor, temperament, misel in še in še. Kot kaže, je to že tradicija in na srečo ljubiteljev filma se novi rođovi tej tradiciji ne odrejajo.

Brez dvoma gre velika zasluga za ta prijeten film literarni predlogi, a sta zagotovo svoje prispevala tudi scenarista – Rafael Azcona (nekoč stalni sodelavec Marca Ferrerija) in režiser sam. Prav komorno glasbo za film je prispeval Francisco Guerrero. Morda je škoda, da je tako neopazna, po drugi strani pa prav zato zelo učinkuje, posebej v nekaterih prizorih, ko jim da živost in duh. Direktor fotografije in snemalec je bil Juan Amoros, a zaradi zelo slabe kopije filma njegovega dela ne moremo pošteno ocenjevati.

MIRAN KORITNIK

**SPORED
LJUBLJANSKE
KINOTEKE**

Ponedeljek, 18. 9. **ŽELEZNA PEST** (HARD TIMES), ZDA, 1975. Režija: Walter Hill. Glav. vl.: Charles Bronson, James Coburn, Jill Ireland, Maggie Blye, Strother Martin (v barvah).

Torek, 19. 9. 1989 **JULES IN JIM** (JULES ET JIM), Francija, 1961. Scenarij: François Truffaut, Jean Gruault po romanu Henri-Pierra Rocha. Režija: F. Truffaut. Glav. vl.: Oskar Werner, Jeanne Moreau, Henri Serre.

Sreda, 20. 9. 1989 **PRIVATNI DETEKTIV** (THE LONG GOODBYE), ZDA, 1973. Scenarij: Leigh Brackett po romanu Raymonda Chandlera. Režija: Robert Altman. Glav. vl.: Elliott Gould, Sterling Hayden, Nina Van Palandt, Mark Rydell, (v barvah).

DANTON, Nemčija, 1921. Režija: Dimitri Buchowetzky. Glav. vl.: Emil Jannings, Werner Krauss, Maly Delschaft, Robert Scholz.

Četrtek, 21. 9. 89 **POT NA JUG** (LES ROUTES DU SUD), Francija-Španija, 1978. Režija: Joseph Losey. Glav. vl.: Yves Montand, Miou-Miou, Laurent Malet, Jose Luis Gomez, (v barvah).

Petek, 22. 9. 1989 **ŽIVI IN PUSTI UMRETI** (LIVE AND LET DIE), Vel. Britanija, 1973. Scenarij: Tom Mankiewicz po romanu Iana Fleminga. Režija: Guy Hamilton. Glav. vl.: Roger Moore, Yaphet Kotto, Jane Seymour, Lois Maxwell, Bernard Lee (v barvah).

Sobota, 23. 9. 1989 **TANORI JAZZ** (ALL THAT JAZZ), ZDA, 1979. Scenarij: B. Fosse, R. A. Arthur. Režija: Bob Fosse. Glasba: Ralph Burn. Glav. vl.: Roy Scheider, Jessica Lange, Ann Rinking, Leland Palmer, Ben Vereen, Cliff Gorman (v barvah).

Nedelja, 24. 9. 89 **ROBIN HOOD** (THE ADVENTURES OF ROBIN HOOD), ZDA, 1938. Režija: Michael Curtiz, William Keighley.

BISERI ZA OGRILICO

EVIVA LUIS!

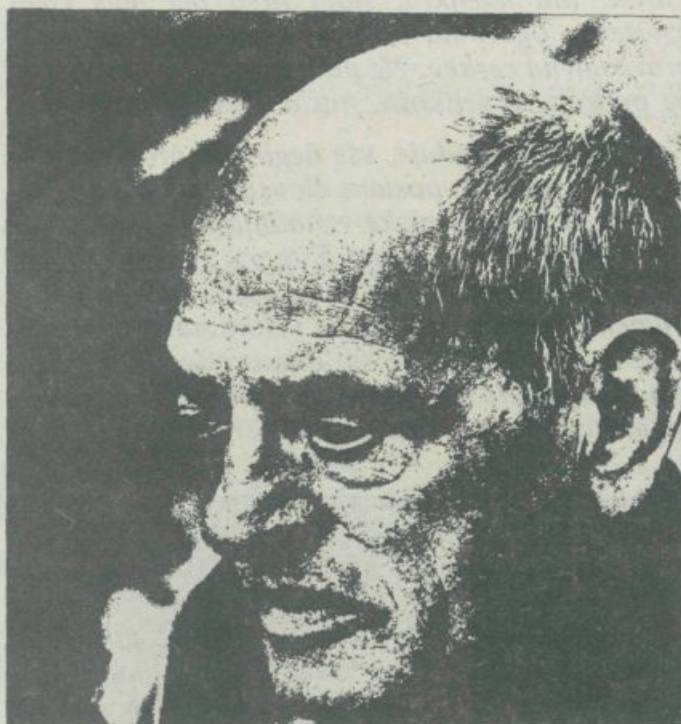
Torek, 26. 9. 89 **FANTOM SVOBODE** (La fantome de la liberte/Fantasm of Liberty, 1974) /glej program/

Velikan filmske umetnosti Luis Buñuel se je po filmu **Lepotica dneva** /Belle de jour, 1966/ vedno znova poslavljajal od snemanja, a je na srečo in veselje ljubiteljev filma ostajal in se vračal s svojimi biseri skoraj do smrti /1983/. Svojemu nizu je tako dodal še **Rimsko cesto** (La voie lactee), **Tristano**, **Diskretni šarm buržoazije** /oskar/, pričujočega **Fantoma svobode** in leta 1977 še **Ta mračni predmet pozejenja**.

Fantom svobode je protisloven že v naslovu, ki je izkjučujoč. Seveda je tudi s tem filmom Buñuel ostal zvest sebi in svoji upornosti iz mladosti. Silovit, razmišljajoč, neprizanesljiv, ciničen in kot vedno – duhovit. Po odličnem Dis-

kretnem šarmu buržoazije, kjer je z enim mahom opravil z vso omejenostjo »visokega« sloja, bi lahko vzeli Fantoma svobode kot nadaljevanje epopeje. Spet so na udaru malomeščanstvo, religija /ali bolje cerkev kot institucija/, morala, strasti, navade in običaji. Že nekaj antologijskih prizorov iz tega filma /na primer »skupinsko opravilo potreb« za veliko mizo/ bo dovolj, da si film zapomnite za vedno.

Buñuel je čisto v svojem slogu izjavil, da je pripravljen zažgati vse svoje filme, ker ne da ni nič na njih. Nekaj nas je, ki smo veseli, da je šlo le za besede in da lahko vedno znova uživamo ob njegovih mojstrovinah, ter da nam še vedno sporoča: »Sem ateist, hvala bogu. Moje verovanje je zelo preprosto. Mislim, da je treba boga iskati v ljudeh.«
M. K.

Luis Buñuel

Glav. vl.: Errol Flynn, Olivia de Havilland, Basil Rathbone, Claude Rains, Eugene Pallette, Alan Hale (v barvah).

Ponedeljek, 25. 9. 89 **VSI SMO BARABE** (THIEVES LIKE US), ZDA, 1974. Režija Robert Altman. Glav. vl.: Keith Carradine, Shelley Duvall, John Schuck, Louise Fletcher, Tom Skeritt, (v barvah).

Torek, 26. 9. 89 **FANTOM SVOBODE LE FANTOME DE LA LIBERTE/FANTASM OF LIBERTY**, Francija-ZDA, 1974. Scenarij: Jean Claude Carrière, L. Buñuel po lastni zgodbi. Režija: Luis Buñuel. Glav. vl.: Adriana Asti, Michael Piccoli, Monica Vitti, Milena Vukotić, Julien Bertean, Jean-Claude Brialy.

Sreda, 27. 9. 1989 **LETJO ŽERJAVI** (LETJAT ŽURAVLJI), ZSSR, 1957. Scenarij: Viktor Rozov. Režija: Mihail Kalatozov. Fotografija: Sergej Urusevski. Glav. vl.: Tatjana Samojlova, Aleksej Batalov, Vasilij Merkujev.

SIROTI V VIHARJU (ORPHANS OF THE STORM), ZDA, 1921. Scenarij (po zgodbi Adolpha Enneryja) in režija: David W. Griffith. Glav. vl.: Lilian Gish, Joseph Schildkraut, Dorothy Gish, Lucille La Verne, Morgan Wallace.

Četrtek, 28. 9. 89 **VOHUN, KI ME JE LJUBIL** (THE SPY WHO LOVED ME), Vel. Britanija, 1977. Scenarij: Christopher Wood, Richard Maibaum po romanu Iana Fleminga. Režija: Lewis Gilbert. Glav. vl.: Roger Moore, Barbara Bach, Curd Jürgens, Richard Kiel, Edward De Souza (v barvah).

Petek, 29. 9. 1989 **HAMLET**, Vel. Britanija, 1948. Scenarij (po drami Williama Shakespeara) in režija: Laurence Olivier. Glav. vl.: Laurence Olivier, Eileen Herlie, Basil Sydney, Jean Simmons, Felix Aylmer, Stanley Holloway, Norman Wolland...

Sobota, 30. 9. 1989 **VRTNICA/ROŽA** (THE ROSE), ZDA, 1979. Režija: Mark Rydell. Glasba: Paul A. Rotchild. Glav. vl.: Bette Midler, Alan Bates, Frederic Forrest, Harry Dean Stanton, Barry Primus (v barvah).

BULDOŽERJI AUF!

VZPOSTAVLJANJE OBLASTI S KULTURO

Sprehod po turški »Baščaršiji« v Sarajevu je za nas, Srednjeevropejce, prava eksotika. Ozke, v glavnem vijugaste uličice s prijetnimi vzhodnjaškimi kafiči, džamijami in tipično arhitekturo, nas prav očarajo. Vendar – kadarkoli pogled upremo proti vzhodu, se nam preko nizkih hiš srednjeveške »Baščaršije« pojavlja ogromna masa historicistične avstro-ogrsko knjižnice. Kot bi v tem primeru hotel ata Franc-Jozef z ogromno hišo pokazati Bosancem ne samo kdo je tam šef, temveč tudi, kdo je tam pametnejši, treba jo je izobraziti in pokulturiti. Če je treba tudi z dominantno arhitekturo, ki uniči ambient celega mesta. Moderen človek, vajen vsega hudega, mogoče tega ne opazi. Sploh pa ne danes, ko je Sarajevo pozidano še s čim hujšim. A če se odenemo v kožo preprostega Bosanca iz začetka stoletja, nas ob pogledu na ta ogromni in posiljeni »grauž« gotovo strese mrzljica.

Bog pomagaj in to hišo podri, si je takrat gotovo mislil Bosanec.

Ljubljana, med vojnama prijetno, še vedno provincialno mesto, z nazivom glavnega mesta Dravske banovine, se je bahala s svojim starim baročnim jedrom, z v začetku stoletja postavljenimi secesijskimi stavbami ter ogromno zelenja in parkovnimi površinami. Plečnik je v tistem času plemenitil mesto s svojim neoklasicizmom, Šubic, Hus, Vurnik pa z modernejšo zahodnjaško arhitekturo. Ljubljana je postajala center poslovnega življenja in njeno središče je dobivalo temu primerno podobo. Takratna Aleksandrova – današnja Cankarjeva – cesta (že ime je govorilo o oblastniku) je bila v tistem času že pozidana na obeh straneh z vrsto novimi in uglednimi poslovnimi stavbami. Tu so dobile svoje mesto Trboveljska premogokopna družba, Hrvatska štedionica, na križišču z današnjo Titovo cesto Ljubljanska kreditna banka s sodobno restavracijo Daj-dam v pritličju in palača Viktorija s prvo pasažo v mestu. Že prej sta se na tej ulici bohotili Opera in Narodni dom.

Po Aleksandrovi cesti je tekla promenada vse do Narodnega doma (Narodne gale-

Na izletu po Sovjetski zvezi sem se ustavil tudi v Tallinnu, glavnem mestu Estonske republike.

Obzidani stari del Tallinna, na hribu, je tipično srednjeveško gotsko mesto in spominja na severnonemška, oz. kar hanseatska mesta ob Baltiku.

Estonci – ugrofinsko ljudstvo – so že od reformacije dalje protestantski narod in so do prihoda ruskega carja Petra vedno živeli pod nemško ali švedsko oblastjo. Dežela se je ves čas opajala z evropsko kulturo in živela evropski način življenja. Ko se človek sprehaja po tem resnem in strogem mestu, ko začuti utrip življenja, ki je bistveno drugačen od onega v Leningradu nedaleč v stran, mu naenkrat stopi pred oči nad vsem vzvišena, ogromna in načičkana, tipično ruska pravoslavna cerkev. Ne podreja se barvam mesta, ne podreja se velikosti, niti oblikam. Nasprotno.

Nad vsem prevladuje, vse negira in pred vsem se dokazuje. Seveda postane človeku takoj jasno, da je to znak oblasti ruske vzhodnjaške pravoslavne carske hiše. Rus je moral Estoncu vtepti v glavo, kdo tukaj vlada in kdo je tu gospodar. In kaj je trajnejšega in vidnejšega od velike stavbe, postavljene v srce dežele. In kaj domorodce bolj zaboli kot to, da mora ob vsakem trenutku gledati na tuj, oblastniški in osovraženi objekt sredi svojega okolja.

Foto: Igor Spreizer

rije) in še naprej v mestni park Tivoli. Vsak dan okrog 18. ure in ob nedeljah po maši – tradicionalnem obredu vsakega srednjeevropejca – je bil to najbolj obiskan del mesta. Tudi Tivoljski park je bil priljubljeno sprehajališče. Po Plečnikovih načrtih so v podaljšku Aleksandrove ceste posekali kostanje in drevored spremenili v široko promenado z značilnimi svetilkami in klopmi. Ljubljancem so ga hitro poimenovali v Saharo. Os promenade se je zaključila s Tivoljskim gradom. Tivoli se je na Aleksandrovi cesti zaključil s Trubarjevim parkom in ne glede na to, zakaj so meščani uredili park in postavili Trubarjev spomenik pred njim, nam je lahko že zaradi imena slovitega slovenskega moža sinonim za upornost in narodovo samobitnost, kajti protestantizem je sinonim za upornost in protestantizem na Slovenskem je sinonim za narodno vzgojo in slovensko zavest. Torej, Trubarjev park je po prvi vojni stal ob najbolj obiskani mestni promenadi v središču mesta.

In sredi tega parka so v 30. letih, po načrtih srbskega arhitekta Korunovića, v slogu, ki se popolnoma ponesrečeno zgleduje pri srednjeveški srbski arhitekturi, postavili pravoslavno cerkev. Izgradnja te bizantinske vsiljenosti na enem od najimnitnejših prostorov srednjeevropskega katoliškega mesta je tipičen primer neupoštevanja kulture in zgodovine prostora in nič drugega kot z arhitekturo (če si to ime sploh zasluži) dokazana moč in oblast Karadževićeve kraljeve hiše na območju Dravske banovine. Kot bi njegova ekscelenca hotela izzivati: »Izvolite, gospodje Slovenci. Kje je vaša zavest, da dovolite uničevati prostor, namenjen vašemu velikemu možu? In kje je vaš uporni duh, kateremu je ta mož pripadal?«

A ekscelenca ni izzivala. Enostavno je tudi s to zgradbo pokazala svojo prisotnost, oblast in moč v tem prostoru. Narod (ali vsaj njegovi predstavniki) pa se je le lepo klanjal in ostal tiho.

Še danes vsak mimoidoči opazi to stavbo, kar je očiten dokaz, da s svojo neobičajno obliko v svoji okolici dominira. Nekateri sicer pravijo, da se je nekako »vklopila«

KOMITEJ ZA UREJANJE PROSTORA
CENTER: PRIZIDEK BOMO VNESLI
V SREDNJEROČNI NAČRT OBCINE

POROČILO ČASOPISA "DELO" DNE
21. APRILA 1989

RAZPRAVA NA OBCINSKEM KOMI-
TEJU ZA UREJANJE PROSTORA
CENTER, KJER SO OBRAVNAVALI
POGOJE ZA POSTAVITEV PRIZIDKA
K PRAVOSLAVNI CERKVI V LJUB-
LJANI, JE POKAZALA, DA JE GRAD-
NJA PRIZIDKA MOŽNA.

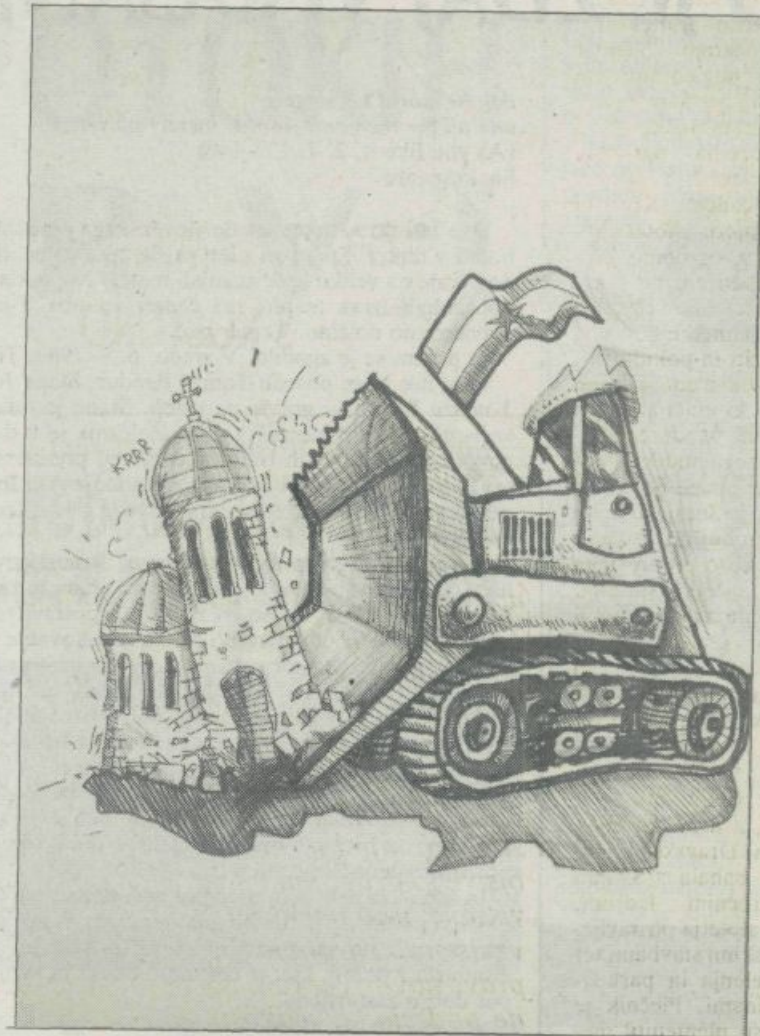
TUDI IZ MNENJA ZAVODA ZA
DRUŽBENO PLANIRANJE JE RAZ-
VIDNO, DA GRADNJI PRIZIDKA NA-
SPROTUJEJO.

v parkovni ambient ter da deluje kot ne-
kakšen paviljonček sredi zelenja. V resnici
pa s tem še vedno priznavajo tisto, kar ta
objekt predstavlja. Po vojni so podrli mar-
sikatero obeležje, s katerim sta se mesto in
narod klanjala kralju. A to samo zato, ker
sta se klanjala kralju samemu, sovražniku
nove oblasti. V primeru pravoslavne
cerkve na Cankarjevi ulici pa se klanjamo
- kar je še huje - nam tuji kulturi, ki s sabo
prinaša tuj način življenja. S svojim klanja-
njem dajemo vedeti, da to sprejemamo in
odobravamo. Adijo, Trubarjeva naci-
onalna vzgoja. Adijo, uporni, protestant-
ski duh.

Mimogrede - na skoraj istem mestu so
naši vrli urbanisti uničili cvet srednjee-
vropske secesijske arhitekture, Jakopičev
(pravi) paviljon domačega, svetovno zna-
nega arhitekta Maxa Fabianija in to zaradi
avtomobilske ceste z vojaško-partizanskim
imenom VII. korpus, ki je od mesta, povrh
vsega, odrezala še osrednji park - Tivoli.

EVGEN ČARGO

Dominik

radio GLAS ljubljane

STEREO * * * V ŽIVO

TUDI O VAŠIH PROBLEMIH

POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944

TEATER ALI GLEDALIŠČE TO JE ZDAJ VPRAŠANJE

*All the world's a stage
and all the men and women merely players; ...
(As you like it, 2. 7. 139-140)
Shakespeare*

Dve leti po »Anketi glede slovenskega gledališča v Mariboru«, junija 1919, so Mariborčani začeli hoditi v teater. Stvari so z leti prišle tako daleč, da niso več hodili v gledališče, temveč so okoli njega dosti raje na veliko le še zganjali teater. Naj dodam samo še to: namesto izraza gledališče so dosledno uporabljali izraz teater, pri čemer so oba T-ja pretirano aspirirali, samoglasnike pa izgovarjali z dvakratno dolžino. Teater pač.

In potem se je zgodilo. V sredo, 6. 9. 1989. Tiskovna konferenca pred začetkom nove sezone.

Pred nas so se posedli Tomaž Pandur, Stane Jurgec, Blaž Železnik, Olga Jančar in Jure Kislinger. Tomažu Pandurju gre še na smeh, Stane je tako resen, ko govori o operi in baletu (o mariborski varianti opere in baleta!), Blaž Železnik je v. d. upravnika (gledališča, ne Tomosa), Olga Jančar je govorila o obonmajih (mimogrede, red premierski, red, kjer se da marsikaj videti, poleg predstav, seveda, stane zaenkrat 2,5 milijona dinarjev) in Jure Kislinger – ta je povedal, da se imajo Mariborčani veseliti otvoritve velike dvorane novega gledališča tja do leta 1991 (katera obletnica obnove in gradnje bo že to?).

In zdaj o novem ravnatelju drame. Tomaž govori o gledališču sinteze s celostno podobo, o gledališču, ki bo srce mesta, ki bo ustvarilo razmere za delo slehernega ustvarjalca. Projekt podobe Drame je zastavljen tako, da bo iskal nove vzpostavitev mita in kulturnega, z Goethejem, s Shakespearjem, z Dostojevskim. Obenem bo šlo za raziskovanje gledališkega prapočela.

Kdor ne prenese take resnosti, se bo lahko odločil za kabare, večere v kavarni, literarne, video, filmske in še kakšne promocije, saj je geslo novega ravnatelja tudi: Vrniti mestu kabarejsko izročilo in nočno življenje. V sklopu mali nočni kabare se obiskovalcem v bližnji prihodnosti obeta najprej večer z Mileno Muhičevo. Tudi gledališki vrtec bo zaživel, najprej z Gulliverjevimi potovanji v varianti za otroke, nato z Infantinim rojstnim dnevom.

Iz obdobja klasike nas Pandurjev načrt pelje v čas velikega romana, za začetek k Tolstoj in Kafki.

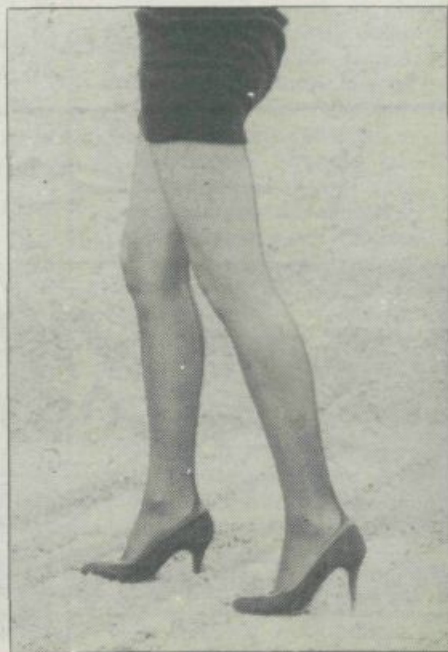
Kaj naj še dodamo? Tomaž Pandur nam je ves čas govoril o zelo ambiciozno zastavljenem programu s ciljem, da bi mariborsko gledališče dobilo podobo velikega evropskega gledališča, da bi postalo prestižen gledališki center.

In kar nam je ostalo malo bolj v spominu, so Pandurjeve besede o tem, da se gledališče sinteze ne ukvarja s svetom, ki nas obdaja, temveč s svetom, ki si ga želimo. No, pustimo, da se načrti udejanijo. Morda nam bo apolitična umetnost prihodnjih let teknila bolj, kot si mislimo. Morda se mlademu Pandurju v deželi, kjer je čez mero okusa in razuma spolitizirano že prav vse, upravičeno zdi njegova pot dobro zastavljena.

IGOR RIŽNAR

Foto: Milan Mrčun

MUSIC

V POTOKIH K R V I

Janez Zalaznik

Naj takoj priznam, da sem večino prvega večera zamudil, ker se mi je na Šentilju pokvaril avto. Ko sem okoli polnoči le prišel do Križank, je bilo pred vrati toliko policajev z mrkimi facami, da si sploh nisem upal vstopiti. Izvedel sem, da so se skini stihali z metalci, ampak da so jih že odstranili. O. K. Kolega je rekel, da se to lahko zgodi tudi na koncertu Modern Talking. Ko sem le zbral pogum in stopil na prizorišče, so žagali Destruction. Mladi ljubljanski metal kitarist, ki pa ne želi ostati anonimni, temveč želi postati slaven in bogat (da o pičkah ne govorimo), mi je povedal, da domači bendi v glavnem niso znali igrati.

Drugače je bil glavni vtis s prvega večera, da je zelo malo obiskovalcev. Iz dobro obveščenih krogov sem izvedel, da je bilo prodanih tisoč kart manj, kot bi bilo potrebno za kritje stroškov, kar pomeni okroglih 10.000 DEM izgube. Ne bi rad preveč psoval fantov, ki so zakuhali metal polomijo, drugače pa ob ponedeljkih vrtijo v K 4 čisto kul muziko, toda v primeru Novega rocka so pokazali nepoznavanje tržnih zakonitosti. Očitno so računali na velik obisk HM najstnikov iz province, niso pa pripravili programa, ki bi taiste zares pritegnil. S tega stališča bi bilo najbolje najeti po en bend iz vsake slovenske regije, saj bi vsak pritegnil lokalne fane. Tako pa so se fani bendov iz drugih republik klali po lastnih nogah in tako dodatno zaostri medrepubliške odnose.

ROCK + 10000 MARK IZGUBE = ŠTRAJK RADIA ŠTUDENT

Ja, kajpak. Novi rock '89, tema, ki jo te dni prežvekuje ves slovenski tisk, vključno s črno kroniko. Termimska zmeda (v moji glavi?) mi je omogočila, da za to številko poleg običajnega prispevka napišem tudi vtise z omenjene prireditve, čeprav sem računal, da jih boste prebirali okoli novega leta.

Foto: Božidar Dolenc

Druga varianta bi bil angažma kakšnih ostarelih svetjskih metal zvezd – kritiki bi se sicer zgrajali, ampak kasa bi bila polna. Tako pa provinci alci štedijo novce za Black Sabbath, medtem ko je Novi rock pogorel.

Drugi dan je bilo vsekakor bolj prijetno. Kljub rigorozni kontroli sem v Križanke brez težav prinesel liter vina – če bi tudi sami radi na koncertih v Križankah uživali v litru pijače po lastni izbiri, vam rad prodam idejo in potreben material. Tudi ljudi je bilo v soboto na Novem rocku več. Morda so pa Disciplina kične zares veliko zvezde? Po njihovem nastopu so jim mnogi očitali pomanjkanje truda, toda mislim, da so še vedno najboljši v YU. Za zmedo in zamudo na drugem večeru pa je v največji meri poskrbel Iggy (Novi) Rock, ki je vztrajal, da se najprej zavrti film Kako je propal rokenrol, medtem ko je predstavnik formalnega organizatorja, Radia Študent, Peter Barbarič-PBČ, v imenu spoštovanja javnega reda in miru, predlagal projekcijo filma ob koncu programa. Zmagal je Iggy, ki se je potem ves večer brezskrbno smehljaj, čeprav se je fešta zavlekla do nih. Jasno, račun od sodnika za prekrške bo moral plačati PBČ. Tako smo torej najprej gledali film. Vem, da je letni kino v Ljubljani močno popularen, toda rjuha, ki jo je Iggy bržkone izmaknil mami in jo obesil pod streho letnega gledališča, ni dajala vtisa kinematografa. Sicer pa je film dva dni zatem prišel v pravi kino.

Od bendov v programu so me prijetno presenetili Dr. Morena (čeprav so spominjali na Miladojko) in Majke (čeprav so spominjali na Partibrejkerse in Psihomodo pop). Manj me je ganila celjska alternativa; Phone Box Vandals so zaradi tehničnih težav izgubili z odra, preden sem si jih sploh dobro ogledal, Strelnikoff pa se mi zdijo tipičen primer benda, ki igra predvsem zato, da bi ga pohvalilo nekaj kritikov. Ali če parafraziram pesnika: »Nekomu moraš biti všeč, pa četudi je to Marjan Ogrinc.«

GARY GRAY

P. S. Naslov nima kakšne pametne zveze z dogajanjem v križankah, ampak z nečem sem vas pač moral pritegniti k branju.

Stiletto ima zelo zanimivo razvojno pot. V njegovi biografiji sledi vrtcu takoj ključavničar tovornih vozil. Po študiju strojništva na Tehniški univerzi v Berlinu je leta 1982 predsedal na Visoko šolo za umetnost, smer vizualne komunikacije, v Berlinu. 1987 pa je delal kot kipar na Akademiji umetnosti v Düsseldorfu, kjer je bil v videorazredu Nam June Paika, leta 1988 pa je prejel letni stipendium »P. S. one« v New Yorku.

Sadovi njegovega brkljanja so vic in razum, s čimer poskuša porušiti tiste tradicionalne zglajene površine in linije high-tech designa. «Skupaj z duhovnim bratom, bavarskim »radikalno eksperimentalnim dizajnerjem« Heinzom H. Landesom, dobitnikom državne nagrade za odvrnjeno estetiko 1987, so nastali izdelki, kot so stoli, mize, luči ali pa govorniški oder, posvečen nadvojvodi Johanu iz 19. stol (Stessel) (Stehsessel) delo Güntherja Massarscha) je posmeh avstrijski kulturni dediščini, nasproti njega pa nemi služabnik, ki ima za roke, v desni steklenico piva in v levi pepelnik, kot tudi za glavo pepelnik. Dejstvo, da je lepota v koristnost, da oblike ne služijo vedno svoji funkciji, a da so predmeti vseeno povsem koristni izdelki, dokazujejo njegovi izdelki.

Eden najbolj zanimivih Stilettovih izdelkov iz letošnjega workshopa pa je bil stol z naslovom »Freizwinger«. V naslovu gre za besedno igro, saj Freizwinger pomeni toliko kot predmet, ki je sicer podoben pesjaku (Zwinger), v katerem pa vseeno nisi ujet. Gre za rušenje novega, oz. že malo zastarelega high-tech stila, stol, ki ima svoj prostor v skoraj vsaki malo bolj napredni birokratski firmi na zahodu. Leva polovica stola je uradniško bela (white collar chair), povezana s kromiranim železom, ki pa se na desni strani sprevrže v nekakšen ostanek tega, kar je ostalo od unitariziranega birokratizma. Belo usnje se preljuje v črno, zvezano z žico.

ŠKUC

FREAKISH FURNITURE

ali
STIL + MODERN
v galeriji ŠKUC

Foto: Andrej Kos

Še do nedavnega so bili v Galeriji Škuc na Starem Trgu 21 v Ljubljani na ogled izdelki udeležencev workshopa »DESIGN – COMIC« iz letošnje poletne graške akademije 1989. Pod vodstvom Stiletta in Heinza H. Landesa je potekal kurs brkljavcev, saj zatrjuje Berlinec Stiletto, da je to, kar dela in kar se je počelo na Workshopu v Grazu, brkljanje, ne pa oblikovanje. Gre za »ustvarjanje« novih pohištvenih izdelkov, katerih osnova so najbolj preprosti, a za pohištvo malce nenavadni materiali, – beton, železo, steklo, les ipd. Stiletto pravi, da so se udeleženci workshopa najprej naučili delati z betonskim mešalcem in varilcem, nato pa se je delalo »NOUVELLE DESIGN«, takoimenovani Stiletto »anti-design« ali »re-design«. Pod motom: »Pet minut razmisleka, ena ura dela in na končni izdelek se lahko zanesete deset let,« pa so bili na ogled končni izdelki v ljubljanski galeriji Škuc.

Malo bolj ostro je pri ogledalu, ki nosi naslov »Look sharp«. Ironija ni v tem, da je pogled v ogledalo oster, pač pa je pogled ogledala samega oster, saj je okvirjen s sekirastimi želetkami. Zares sharp look ali look sharp.

Dejstvo, da izhaja Stiletto iz okolice Berlina, je tudi za razumevanje njegovih izdelkov pomembno. Berlin kot plodno mesto za vse avantgardiste, saj se v njem ni nikoli razvila kaka specifična industrija. Vsi kulturni smerniki, kot so film (Wim Wenders), glasba (Nina Hagen), slikarstvo (Neue Wilde) in moda (Claudia Skoda) so pripomogli, da je Berlin v 60 in 70 letih postal center intenzivnega kulturnega dogajanja. Postalo je stična točka za večino intelektualcev in tudi tujcev, ki so se odločili naseliti se v tem kulturnem eksilu. Stiletto »anti-design« je izrazito berlinski in nemški new wave. Zaradi številnih družbenih sprememb, ki jih je povzročila današnja tehnologija in ekonomija, so se spremenili tudi pogledi na zunanji svet. Tako se je ustanovil pred leti IDZ (International Design Zentrum).

Mnogi Stilettovi kolegi so na ciničen ali ironičen način preoblikovali predmete tradicionalnega dizajna, vsakodnevne kulture in odpadke civilizacije in iz tega ustvaril novo pohištvo. Izdelki so večkrat brutalni, povsem nerazumljivi in potem spet sentimentalni. Stilettovo delo se lahko označi kot »funkcionalne skulpture«. Meje med tradicionalnim pohištvom in dizajn-pohištvom ni več, porušil je to mejo. Sam pravi: Stiletto dela pohištvo nad dizajnom in se zadržuje izjave o kič umetnosti ali poeziji, politiki in plagiatov kot najvišje oblike ustvarjalnosti v boju proti dizajnu.

No, če že niste obiskali razstave, pa se za vse anti-dizajn freake sedaj ponuja še enkrat priložnost, da si jo ogledate v ORF centru v Grazu. Za vse tiste, ki jih kakorkoli zanima ta vrsta dizajna, oziroma anti-dizajn, je to vsekakor »must«.

VICKY OSOLNIK

Foto: Igor Spreitzer

VIDEOTEKA

★ ★ ★ ★ ★
 GALERIJA ŠKUC Bošni trg 21 Ljubljana
 pon - dec 10 - 21 tel: 216 640

ILLEGALLY YOURS

Režija: Peter Bogdanovich
 Gl. vl.: Rob Lowe, Coleen Camp, Kenneth Mars

Čeprav Bogdanovich še vedno slovi po drami /Zadnja kino predstava/, vse kaže, da mu bolj ležijo komedije /Zakaj te očka pušča samo?, Papirnati mesec, Kino za groš, Dan, ko so se vsi smejali/. Tu je še ena, prirejena za današnjega gledalca. Vrtoglava hitrost, na kupe gagov in množica igralcev. Zgodba in tako tudi film je skoraj »remake« prejšnjega Zakaj te... /What's Up, Doc?/. Padca v kvaliteti ni opaziti. Peter še vedno zna in spet je dokazal, da je eden najbolj filmsko »načitanih« režiserjev tu okoli.

MONTY PYTHON'S THE MEANING OF LIFE /Smisel življenja/

Režija: Terry Jones
 Gl. vl.: John Cleese, Graham Chapman, Michael Palin, Eric Idle...

Če naj parafraziram Grunfa: »Smeh, smeh, smeh – potem pa globoko spanje!« Skrivnost rojstva, religija, šolstvo, vojska, angleška tradicija, ponos in spolnost. Satira in parodija. Najprej je bil Woddy Alen /Vse, kar ste hoteli vedeti o seksu... pa si niste upali vprašati/, nato Zucker-Abrahams-Zucker /Kentucky Fried Movie/ in končno – Monty Python. Vrhunsko iz vsebinske in izvedbene plati ali krajše – za poznavalce!

MOONWALKER

Režija: Jerry Kramer
 Gl. vl.: Michael Jackson, Joe Pesci

Nepovezana kopica sanj Michaela Jacksona, z veliko glasbe seveda. To je pravzaprav dolg reklamni spot tega superzvezdnika, večinoma zelo dolgočasen, saj je Jackson zanimiv le v svojih glasbenih nastopih. Osrednja točka filma /in morda edini vzrok, da si ga velja ogledati/ je videospot Smooth Criminal, ki je zgodba zase. Odlična koreografija, ki smo jo pri M. J. že vajeni, je posnemanja vredna. Sicer pa je to film za oboževalke-ce.

SISTERS

Režija: Brian De Palma

Gl. vl.: Margot Kidder, Jennifer Salt, Charles Durning

Zgodnji De Palma /Carrie, Bes, nedotakljivi..., torej grozljivka. Film, ki je zanimiv predvsem zato, ker je video edina možnost, za ogled. Je slabši od večine De Palmovih filmov, a zanimivejši od večine Hitchcockovih.

M. K.

- Ujeti tehniko toka zavesti in podzavesti;

Stvari, ki se kljub naši skrajni nepazljivosti registrirajo in nabirajo v tistem zadnjem in nedosegljivem predalčku našega bistva, do katerega ni ključa...

Samo raziskovanje je rodovitno, ker izkopava, gre v globino pomeni strnjevanje duha se spušča navzdol

Umetnine ni mogoče ne ustvariti ne izbrati. Treba jo je odkriti, izkopati, ker je v umetniku že od prej kot zakonitost njegove narave. Svoje besedilo ima v sebi.

Umetnost izvira iz umetničkovega prizadevanja, da se otrese nepotrebne vednosti in si izbrusi dojetanje v jasno, prečiščeno videnje temeljnega notranjega bistva.

MURPHY je bil spisan v letih 1935-1936, izšel v letu 1938.

Groteskno - komična pripoved o Antiheroju, ki ustvarja dialoge s svojo podzavestjo v zavetju udobnega fotelja in želi veljati za normalnega, pa vendar noče živeti v normalni družbi.

»Kakšna sodrga v moji glavi, kakšen panopticum živih mrličev.

Dosegli so, da sem zapravljaj čas in brez koristi trpel.«
t. j. Štafeta Beckettov v njegovih osebah!

FRAGMENTI

- Opustitev makrokozmosa v lovu za mikrokozmosom.

Jasno je, da ni kaj izraziti, da ni ničesar, s čimer bi se dalo kaj izraziti, da ni ničesar, iz česar bi se dalo izraziti, da ni nobene želje kaj izraziti in tudi nobene dolžnosti kaj izraziti.

Vsak s sabo od sebe

Kot

Z drugim od drugega.

Ljubezen je žrelo,

ljubezen je ost,

ljubezen je lepa

lepa sladkost.

- Naj se Gospod usmili tega dela mene samega, ki ga bom zaužil.

- Sedim na tistih, ki nočejo jesti.

- Prijatelj v sili nesrečo omili.

NADKLASIČNO

TEATER
ABSURDA

MURPHY BY SAMUEL BECKETT

TEATER ABSURDA

MURPHY BY SAMUEL BECKETT

Pesnik iznajditeljskih odtenkov niča, premolkov in zamolkov, presledkov med besedami in stavki, prepadov in vrzeli med ljudmi, tišin in mimohodov, mimogovorenj, varijacij in variant, oženja prostora in časa, poskusov tisočih možnosti v igri, pomenov in gibov, premikov v nepremikih, verjetnosti v neverjetnosti - kjer poskuša najti zadnjo možnost, zadnjo neizgovorjeno besedo.

- Ogenj noče izginiti iz njegovega očesa, ne voda iz ust, ko se praska od enega srbeža do drugega, dokler ne odvrže svoje smrtne kraste s pogojem, da je to dovoljeno.

- Kdo ve, kaj vidi noj v pesku?

- Bodi prijazen in pojdi in sobe ter počakaj zunaj, dokler ne bom tako vljuden, da te pokličem.

- Če živahno in logično moč domišljije povežemo z enim samim slikovitim absurdom, dobimo paradoks ali pa Irca. Če gre za Irca, je paradoks skrit pod površino.

- Poljubi me v roženico,

Obdrži me v šarenici

in Bog ti pomagaj v zenici.

Nebo

hladno

jasno

polno gibanja

-

spomin na Irsko.

- Previdnost se ni menila za predvidevanje.

- Si ti tisti, ki mora priti - ali pa naj čakamo koga drugega?

- Tega, kar je brez vrednosti, ne moremo razvrednotiti.

- Dokaza za ponižanje človeka ni mogoče podati, če človeku odrekamo vrednost.

- Sindrom, znan kot življenje, je preveč razvejan, da bi se dal lajšati. Za vsak ublaženi simptom, se poslabša eden drugih.

Hči konjske pijavke je zaprt sistem. Njena sila gonila se ne more spreminjati.

- Človeštvo je vodnjak z dvema vedroma;

eno gre dol, da se napolni, drugo gre gor da se izprazni.

- Od Vzhoda do Zahoda gledam vanj,

z očmi nemirom

skoraj ves svoj dan.

- Peristaltika svetlobe si je kot črv utirala pot v temo.

- Zakaj je dana luč človeku, čigar pot je skrita?

- Ostala je zraven njega, preveč v zadregi, da bi govorila, medtem ko je bil on preveč prizadet, da ne bi.

- Preden je imela beseda dovolj časa, da bi dobila pomen, jo je izbrisala beseda, ki je prišla za njo.

- Ni čutil potrebe, da bi njegova svetloba požrla njegovo temo.

- Zanimivejše kot to, kako je prišlo do tega, je bilo

- kako je to mogoče izkoristiti.

- Cilj poniža pot v namen, dolčas brez prizorišča in moral je pozdraviti slutnjo do konca.

- Njegovi najboljši prijatelji so bili vedno med stvarmi.

- Mora sesti, preden bo lahko legel in hoditi, preden bo stekel.

- Oblika brce je aktualna, oblika božanja virtualna.

- Brco, ki jo je dobil telesni Murphy, jo je duhovni vrnil. Bila je to ista brca, a v popravljeni smer.

- Ni pomislil na brco, ker bi jo začutil, a tudi ni začutil brce, ker bi pomislil nanjo.

- Členki so, kot ponavadi - belo izstopili pod kožo in to je bila pozicija.

- Razel dež je poskušal, da ne bi padal.

In sonce je sijalo, ker pač ni imelo druge izbire.

- Njena osebnost se je po vrvcici nadaljevala v jazbečarja.

Metka Jakšič

Sax pub je takorekoč že oplel, menda po zaslugi ene same krajanke, ki menda sploh ni kakšna stara baba. Ko boste tole brali, bo verjetno že znana dokončna usoda tega lokala, ki so ga ob otvoritvi nestrpni in tendenciozni novinarji razglasili kar za klub. Na tazesni klub, K 4, pa so krajanji navalili organizirano. Stanovalci K 3, K 5 in K 7 so se namreč domenili, da ob določenih terminih vsi naenkrat pokličejo policijo. Če bodo s tem početjem nadaljevali, bo klub slejkoprej zaprt; ne zato, ker bi bili miličniki zlobni, ampak njihove intervencije gotovo nekaj stanejo in ko bodo prišli v mestno kaso poravnati račune za vsakodnevne vožnje na Kersnikovo, bodo vsi tržno osveščeni občani glasovali za ukinitve K 4. Kar računajte: kilometrina za kombi (pri Hertzju stane trenutno en kilometer skoraj en star milijon), urna postavka za intervencijsko skupino, nočni dodatek, dodatek za delo ob nedeljah in praznikih...

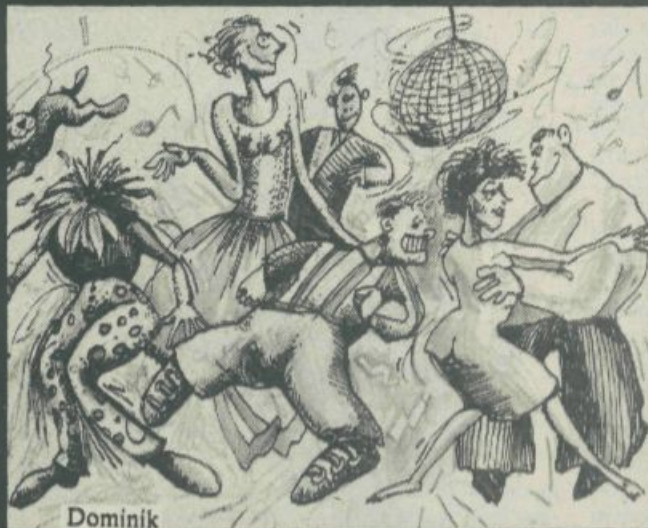
Po drugi strani pa sem pričnan, da noben klub ali disko ali pub ne vpliva tako intenzivno na nespečnost kot denimo avtobusi mestnega prometa, ki cele noči grmijo skozi staro središče mesta (ni mi jasno, kateri idiot je napepljal vse šljakerske linije iz Most čez tromostovje?!). Pa ne verjamem, da je kakšnemu krajanu Wolfove ali Poljanske prišlo na misel, da bi zaradi tega klical miličnike.

Bolj ko razmišljam o tem, se mi zdi, da bi se lahko tudi obiskovalci vsakovrstnih lokalov organizirali kot krajanji in ob uri zapiranja poklicali miličnike, ki naj zaščitijo njihovo neodtujljivo ustavno pravico do zbiranja.

Sicer pa sem ostal v K 4. Po neuradnih, a verjetnih informacijah, klubu tudi brez sosedov ne cvetijo rožice. Menda jih preveč stane redarska služba. Nič nenavadnega, saj so bolje zastraženi kot Centralni komite. Nekateri redarji imajo očitno slabo vest, da dobivajo denar za nič, zato občasno premlatijo kakšnega obiskovalca, da bi dvignili učinek. Zadnjič sem v kabini, kjer prodajajo

KUPLERAJ

NIGHTCLUBBING

V pričakovanju Novega rocka '89, ki bo precej metaliziran, vključno s plakati in ob pomankanju aktualnejše teme, se spet lotevam evergreena o ljubljanskem nočnem življenju... Ne, nisem še bral znamenitega Delovnega podlistka Life is življenje. Ko boste tole brali, bo oboje – namreč branje omenjenega podlistka in Novi rock, na katerem zaradi klimatskih motenj ne bo zmrznjenih Keltov – že za mano, ampak tokrat se boste morali zadovoljiti z običajnimi lamentacijami o težkem življenju ponočnjakov. V opravičilo naj zapišem, da je tema spet aktualna, saj tiste tri ali štiri punkte, kjer lahko po zaključku televizijskih poletnih noči izživite svoje ponočnjaške nagone, resno ogrožajo takoimenovani krajanji.

vstopnice, prebral tudi okrožnico, ki redarje pooblašča, da odstranjujejo vinjene osebe, ki sedijo v klubu in s tem motijo druge obiskovalce. Če mene vprašate, nekdo, ki samo sedi, težko koga moti, sploh pa je v temi disko kluba težko ugotoviti, ali je sedeča persona trezna, pijana ali mrtva. Ne rečem, če bi se kdo plazil po vseh starih in ob tem bruhal plesalcem po nogah.

S podobnim problemom se srečujejo tudi drugi (disko) klubi in v famoznem Babilonu so povzeli preizkušeno češko metodo in v klub ne spuščajo ljudi v sopergah. Metodo sem poimenoval češko, ker me spominja na davne doživljaje v Tatrah, kamor smo šli kot mulci smučat. Za tamkajšnje razmere smo bili prepolni novcev vendar v lokalni disko nismo smeli v sopergah. Tako smo morali obuvati raznorazne zimske škornje, moonboots in podobno apres-ski navlako in v taki opravi smo lahko mirno počeli raznovrstne objestnosti in izbijali sodu dno.

Omenjena metoda temelji na dveh povsem zgrešenih predpostavkah. Prva je, da se osebe, ki niso v sopergah, ne opijajo in ne počnejo pizdarij. Predpostavko lahko izničimo s povsem banalnim primerom: Ljubljanski klošarji ne hodijo okoli v All Star copatih in tudi Suljoti in Hasoti iz nočne kronike ne preferirajo tovrstne obutve.

Druga predpostavka je, da ljudje, ki nosijo soperge, nimajo novcev. Tudi če odmislimo ekstremne situacije, ko bodo redarji iz kluba metali kakšne (povabljenе) eminentne angleške rockerje zaradi neprimerne obutve, je cela ideja iz trte izvita: naj se njen avtor sprehodi po trgovinah z obutvijo in si ogleda cene soperg. Medtem pa podjetje z zvencim imenom Zmaga sredi Ljubljane prodaja zaresne čevlje po celih petnajst starih milijonov (kakih 8-9 DEM, ja!). Tudi če si jih nabavite samo za enkrat obisk omenjene diskoteke, bo strošek glede na ostale izdatke zanemarljiv. Sicer pa je nauk jasen: Ko zaprejo Sax Pub in K 4, gremo v Zmago po čevlje in potem nadaljujemo Life v Babilonu!

GARY GRAY

Noč, preživeta z jugo železnicami, in znašla sem se na pragu Bolgarije. Kompliment, namenjen turškima voznikoma, in v prenapolnjem kamionu se je našel prostor še za dve glavi. Čaj, kava, ekmek, pogovor o tem in onem in že smo v Isanbulu. Topkapi – ogromna avtobusna postaja, kjer se gnete vsemogoče. Dokaj udoben avtobus za Dugobeyazit, mesto tik ob iranski meji. Takrat se prvič vprašam, zakaj mi je mati narava podarila tako občutljivo zadnjico. Ko po treh dneh potovanja končno stojim pred umazano luknjo, ki se imenuje hotelska soba, sploh ne vem, kaj bi z njo.

Malo kurdske mestece, v njem pa cel kup radovednih pogledov. Največ je moških in otrok. Mladi čistilci čevljev in prodajalci čaja si tu na ulici pridobivajo vso izobrazbo, ki jim je potrebna za tako preprosto življenje. V ozadju s snegom prekrit Ararat – moj prvi stik z gorami. Par ur čakanja, da se zapolnijo kapacitete osebnega vozila in že drvimo proti iranski meji. Nek čuden občutek – je to strah ali pa negotovost. Ne vem. V mojih mislih se zvrsti vse, kar sem kdajkoli slišala o tej deželi. Tokrat sem tu jaz. Urejanje carinskih formalnosti. Opazim, da sva poleg dveh Nemcev in enega Avstrijca edina tujca. To je kajpak razumljivo, saj Iran zaenkrat še ni odprl vrat turizmu. Tu se tudi prvič srečam s prijaznimi Iranci – nasmehi, vprašanja o tem, kam grem, odkod prihajam. Že vstopam v muslimansko državo. Velika zastava na zidu in pod njo napis »Welcome to Iran.« V teh naslednjih dnevih se bom sama prepričala o pomenu besede welcome.

Srečna Jugoslovanka, ki za vstop v to državo ne potrebuje niti vize. Vsa hvala seveda gre naši vladi in njeni uspešni trgovski politiki.

Spet naprej na dolgo pot proti sami prestolnici – Teheranu. Kaj kmalu mi strog režim pokaže svoje zobe. K prijaznemu možakarju, ki se je pogovarjal z mano, pristopijo trije – homeinisti. Množica se razkropi in spet ostanem sama. Moj sogovornik se drži sam zase. Boji se. Da, tudi to je Iran.

In že sem v Teheranu. Kaki dve uri porabim, da

POTOPIS

LOV ZA IZGUBLJENIM ZAKLADOM

»BOLJE JE ZMRZNITI NA POTI KOT PA SEDE SEGNITI NA ENEM MESTU.«

GORKI

Dominič

Nekje sredi oktobra, takrat, ko se je Ljubljana že poslovila od poletja, sva odšla na pot. Za mano so ostali dolgi meseci čakanja na Študentskem servisu in pa Ljubljanski banki – dveh zame najbolj pomembnih institucijah tistega časa. Tokrat je bila vsa moja energija uperjena v en sam cilj – potovanje po deželah Azije.

sploh najdem prost hotel. Kmalu sem na ulici. Ogromno trgovin s perzijskimi preprogami – laže je tu najti to kot pa navadno restavracijo. »Change dollar, yes?« zaslišim za sabo. Dežela, kjer se govori farski, vsak ve, kaj pomeni dolar. Ženske, predvsem starejše, še vedno zavite v črno; mlajše že v kavbojkah in črnih haljah, ki segajo do podkolen. Mesto, ki se prepušča modernim vplivom. Radovednemu tujcu lahko ponudi marsikaj. Manjša betonska zaklonišča sredi ulice – dvomim v njihovo funkcijo preživetja. Banke, poslopja komiteja in druge uradne zgradbe zastražene in obdane z vrečami peska. Potem pa so tu grafiti, večinoma v farski jeziku, nekaj tudi v angleščini: DON'T FORGET TO SAY DEATH TO AMERICA ali pa ISLAM WILL RULE THE WORLD. Slike Homeinija vsepovsod – na plakatih in zidovih. Imam občutek, da budno pazi na svoje ljudi in spremlja vsak njihov korak. Srečujem invalide brez ene noge, z berglami... Mesto me hoče opozoriti na vojno, ki se je končala šele pred kratkim. Čeprav 1000 km stran, se njen duh širi vsepovsod. Poskušam vsaj nekatere stvari ujeti v moj fotografski aparat. Toda moram biti previden. Zvečer skupaj z nekim Irancem sedimo v hotelski loži. Pogovarjamo se o vsakdanjih stvareh, ne omenjamo politike. Vseeno nam kmalu za hrbtom spet sedi trojica. Zdi se mi, da ne sledijo TV programu, pač pa bolj zavzeto prisluškujejo našemu pogovoru.

Po dveh dneh bivanja v Teheranu dobim nepričakovan obisk. Spet Homeinijeva policija, ki me povabi na kratek razgovor. Kratek je zrastle v dolg, jaz pa sem se iz nedolžne popotnice prelevila v agenta CIA-e. Štiri ure morečega izpraševanja. Dragi tovariš homeinist, tokrat boš ostal praznih rok.

Naslednji dan zapuščam Teheran, zapuščam Iran. Hvala Homeini, res si lepo poskrbel zame. Že ves čas si me nekako čudno opazoval z zidov velikih poslopij. Ampak jaz sem že takrat vedela, kaj se plete v tvoji glavi. Kot že velikokrat prej si se zmotil tudi tokrat. Ej, stari, mislim,

da boš v bližnji prihodnosti moral ubrati boljše politiko. Kljub vsemu imam tvojo sliko in obljubim ti, da bo nekoč visela v moji sobi.

Zapuščam to deželo, toda za mano ostajajo dobri ljudje, ki so še naprej obsojeni na takšno življenje. Žal mi je za vse vas, toda ne morem vam pomagati. S sabo hočem le odnesti sporočilo in ga predati ostalim, sporočilo o tem, kaj se dogaja z vami.

Še nekaj km me loči od iransko-pakistanske meje. Slovo od zadnjih grafitov. In pa prvo srečanje z afganistanskimi begunci. Ogromno ljudi s temnimi turbani na glavi beže v različne smeri; nekateri proti Iranu, drugi proti Pakistanu. Napol podrti žičnata ograja in pa redke policijske kontrole. Niti ne vedo, kaj jih čaka na eni, oziroma na drugi strani.

Na poti iz ene v drugo islamsko republiko. Cariniki mi potegnejo ruto z glave – mogoče namig na to, da je pakistanska ženska v precej boljšem položaju. Živopisan avtobus, ki nas bo popeljal skozi pusto in peščeno provinco imenovano Beludžistan. Tu si še vedno pulim lase, ko avtobusa ni kake štiri ure. Čas je, da se navadim tudi na to. Sama pokrajina ne naredi name kakega močnega vtisa, le-to, da me pokrije z nekaj cm prahu. Quetta – središče tega dela Pakistana. Hrup in trušč okrog mene, ki ga povzročajo rikše, oslovske in konjske vprege. Pogled se mi ustavi na pisanih vzorčkih, s katerimi so okrašena vozila. Le od kod takšna domišljija? Komaj nekaj ur sem tu pa se mi zdi, da poznam polovico mesta. Čaj, pa spet čaj in pa pogovor. Težko je tu biti osamljen. Večkrat mi je prišlo na misel moje bivanje v Londonu. V milijonski množici ljudi je bilo včasih zelo težko najti koga, ki bi se hotel pogovarjati s tabo. Mimoidoči niti ne opazijo drug drugega. Se temu reče dobri medčloveški odnos? Tokrat se z vlakom odpeljem naprej, proti severu. Asallah-al-laikhum, Islamabad! Pakistan je v bistvu prva dežela, v kateri se poskušam zadržati kak mesec, morda tudi več. Spet spoznam dva Afganistanca, ki sta namenjena v Peshawar. Raj za vse begunce, ponuja jim to, kar so izgubili v svoji lastni deželi. Šele kasneje opazim, da ima starejši leseno nogo. Mudžahedin, žrtev sovjetskega bombardiranja, ponosno pojasnji.

Že nekaj ur na vlaku in počasi se mi dozdeva, kot da sem sredi najbolj hrupne tržnice. Prodajalci čaja, čapatija in ostalih priboljškov – diarrhea stuff. Za njimi že v vrsti čakajo berači. Nekateri na pol razgaljeni razkazujejo svoje pohabljene ude, drugi, večinoma ženske, pojejo in s tem ogrožajo ves tvoj slušni organizem. In pa zadnja kategorija, navidezni slepci, ki si brez problemov utirajo pot čez številne vreče in zaboje in še vsu drugo kramo, v upanju, da bodo podarjene rupije prenesli na svoje hranilne knjižice. Zgodaj zjutraj prispem v Rawalpindi. Popolnoma tiho in zapuščeno, toda popolne je precej živahno in komaj najdem pot do hotela.

Rawalpindi in Islamabad, dvojajčna dvojčka, ki ju loči le kakih 20km. V sa-

mem Pindiju se čuti močan britanski vpliv. Kolonializacija je tu pustila sledove, ki jih ne bo moč zabrisati. Napisi, reklame v angleščini, GB tablice na avtomobilih, vožnja po levi strani, osnovnošolci v šolskih uniformah. To mesto nima svoje identitete. Le temni obrazi me opominjajo, da sem nekje v Aziji.

Naslednje jutro že vstopam v Boeing 730, da odletim proti mali vasici, imenovani Skardu, nekje sredi gora. 18 dolarjev za spektakularno vožnjo med sedemtisočaki. Ko na desni strani zagledam Nanga Parbat, me prevzame nekaka otroška razigranost. Sneg in led je pod nami, okrog nas pa se visoko k nebu dvigujejo beli vrhovi.

Baltistan, mala provinca v severnem delu Pakistana, tam, kjer se združujejo Karakoram, Hindukuš in pa Himalaja. Ta

del je še vedno razcepljen med Indijo in Pakistanom, kljub dejstvu, da se sami prebivalci bolj čutijo Pakistanci.

Skardu se mi zdi kot kak večji trg, z obeh strani obdan z malimi prodajalnami in delavnicami. V teh prostorih se izdelava prav vse, kar je potrebno za življenje. Opazujem krojača, ki sede odkriva skrivnosti šivanke. Na ulici je zelo malo žensk. Njihovo mesto je na poljih in za štedilnikom. Moški skrbi le za finance, vse ostalo je prepuščeno ženskam. Verjetno si tu na svoj način razlagajo emancipacijo. Biti enaka moškemu ali pa ostati ženska?

Ustavim se pri vaški šoli. Velika črna tabla sredi travnika, zraven učitelj in skupina dečkov. Tu ni denarja še za eno šolo, namenjeno deklicam. Za mano stopicajo otroci v prevelikih, raztrganih jopičih: »Mister, pesa, pesa!« Zavedam se naraščajočega vpliva turizma. Tudi jaz spadam zraven. Otrokom ne dajem drobiža, le namennem se jim. Ob potoku stoji nekaj žensk. Dan za pranje je. Na kamnih se že suši nekaj kosov obleke.

Imam srečo, saj spoznam človeka, ki mi precej pove o življenju preprostih ljudi v tem delu Pakistana. Govoriva tudi o islamu in pa o položaju žensk v muslimanskem svetu. Tu se mi zatakne. Nekaterih stvari ne razumem. Nekako se ne morem odvrniti od svojega načina razmišljanja. Težko je povezati moje in pa njegove predstave o svetu, o življenju nasploh.

Nadaljujem pot proti Gilgitu. Tam prvič naletim na večjo skupino tujcev. Nekak neprijeten občutek. Navadila sem se na to, da sem največkrat sama z domačini.

Poskušam dobiti čimveč informacij o trekkingu. Neuspel dan preživim na tur-nirju pola. Zdi se, da je ta šport zelo popularen, saj se mesto takrat povsem izprazni.

V naslednjih dneh se umaknem daleč proč od ljudi, vasi, civilizacije. Nekje na višini 4000m razmišljam o najbolj osnovnih stvareh – o tem, kaj pomenita toplota in voda za človeški organizem. Dobrota preprostih ljudi me spet presenetli. Hvalježna sem jim, ko po nekaj dnevih spet začutim, kako mi čaj ogreje premrzle ude in košček krana, ki mi zapolni praznino v želodcu.

Po poti, po kateri je pred tisoč leti potovala svila, se vracam nazaj v Pindi. Tu se dogaja nekaj pomembnega. Volitve vsepovsod, razen v Baltistanu, kjer prebivalci nimajo volilne pravice. Transparenti z najrazličnejšimi simboli opozarjajo na številne stranke. Ni samo PPP (Pakistan People's Party).

Demokracija, demokracija – na vsakem koraku me spremlja ta, tudi meni zelo poznana beseda. Po enajstih letih diktatorskega režima upanje v boljše prihodnost ni splahnelo. Lahko ga je razbrati na vsakem obrazu. Toda! Bo Benazir Bhutto res postala Imam v muslimanski državi? Kljub velikim nasprotovanjem se to res zgodi. Tisti večer, ko je nominirana za ministrsko predsednico, jo čakamo pred njeno rezidenco. Samo nekaj metrov stran stoji zapor, v katerem preživljajo dneve borci za demokracijo. Zloglasni zapor, kjer je bil umorjen Benazirin oče.

Razmišljam o prihodnosti Pakistana. Zia-ul-Haq je za sabo pustil gospodarsko zaostalo deželo. Ljudje brez vsakršnega imetja, ki jim je dom ulica, na smetišču pa si izbrskajo kosilo. Na drugi strani pakistanska high society – mestni mogotnež iz Karachija organizira za hčerkinjo poroko veliko gala predstavo, ki ga stane kar 35.000 USD.

Odhajam v Peshawar. Simpatično mesto, tesno ob afganistanski meji, kjer žive bradati Patani. Ogromni bazarji, kjer naletim celo na naše Blue Ronhill. Pomoč naše vlade afganistanskim beguncem. Prepovedana področja; tam ne veljajo zakoni, ki jih piše pakistanska vlada. Beseda in puška urejata medsebojne odnose. Košček Divjega zahoda v Aziji. Mala vasica imenovana Darra, ki v tej provinci velja za nekaj center tihotapske dejavnosti. Ena sama ulica, na obeh straneh delavnice, kjer izdelujejo perfektno kopije vsakršnega orožja.

Je to morda samo naključje, da angleška kraljica Elizabeta II ni znala ločiti svoje puške od kopije, izdelane v tej vasi? Vse delo se opravlja ročno; fantje, ki še nimajo 15 let, ne znajo niti brati niti pisati, toda perfektno obvladajo svoj posel.

Številne tovarne drog, v katerih najdeš vse od haša, heroína, brown sugarja... »Poslovneži prihajajo iz vseh delov sveta, odhajajo z napolnjenimi kovčki ali malimi balončki, ki jih nosijo v svojih želodcih.

Spoznam mladega Pakistanca, ki odhaja v Bangkok. Že več let živi nekakšno mešanico zahodnjaškega in pa pakistanskega načina življenja. Tokrat svojo domovino zapušča za zmeraj. Mu bo s kilogramom haša, skritim v dnu potovalke uspelo kupiti prostost, katere si tako močno želi? Žal, tega nisem nikdar izvedela.

Še zadnje mesto, ki ga nameravam obiskati v Pakistanu. Sehwan Sharif, romarsko mesto, v katerem naj bi del svojega življenja preživel nek svetnik, za katerega pa se trdi, da je zadnji predstavnik generacije Mohamedovih naslednikov. Pred njegovim mavzolejem fakirji v dolgih, opletajočih haljah poplesujejo ob zvokih bobnov. Pravo nasprotje ostalemu Pakistanu, kjer življenje zamre ob zadnjem klicu k molitvi, ki prihaja iz sosednje mošeje. Tu pa žur noč in dan.

Z New Frontier Expeditions, last angleških popotnikov, 22. decembra zapustim Lahore in se odpeljem proti indijski meji. Dolgo čakanje ob rotiju in dalu, dokler se tam ne zbere masa ljudi. Treba je pohiteti, kajti naslednjič se zapornica odpre šele 2. januarja. Noč v Delhiju in spet naprej v Calcutto. 36 ur dolga vožnja z vlakom je premalo, da bi se lahko približe spoznala s hinduistično deželo. Calcutta me preseneti s številnimi skupinami revežev, ki so si sredi ulice uredili svoj geto. Bakšiš, Mister, ne pozabi na bakšiš! Happy Christmas tudi v Calcutti. Več tisoč kilometrov stran od svoje dežele nekateri ne morejo brez božičnega praznovanja. Shit! Ne potrebujem tega, zato se raje umaknem v Bangladeš. Zatakne se že na sami meji. Ne morem in ne morem razložiti, da sem iz Jugoslavije in da ne potrebujem vize. Prekleta birokracija! Samo mesec dni nazaj so spremeniili predpise.

Bangladeš, dežela, v kateri je vsaka novica slaba novica. Revščina, poplave, malarija – problemi, ki so del vsakdana. Ostali tujci ne razumejo, zakaj hočem tja. Za njih ta dežela razen na zemljevidu ne obstaja. Kaj pravzaprav pričakujem od tretjega sveta? Trma me vleče naprej, hočem sama videti, slišati.

Prvi večer preživim v Khulni. Tam spoznam starejšega strička. Naslednji dan sem že na njegovem domu. V parih urah mi skuša povedati vse, kar ve o svoji deželi. Časa je dovolj, tudi za poslušanje Tagorjevih pesmi, ki jih recitirata njegovi hčerki. Abdur poskuša biti ves čas z mano. Odkod vsa ta njegova dobrota in pozornost, se sprašujem? Vse to le po nekaj dnevih prijateljstva. Ne najdem odgovora. Bo to morda treba povezati z dejstvom, da sem spet v muslimanski deželi? Tudi v Paki-

stanu se je dogajalo nekaj podobnega. Po štirih dneh se poslovimo, Abdur s solzami v očeh. Se bomo še kdaj srečali? Mala država, po dolgem in po čez prerezana z velikimi rekami. Vseposod riževa polja, drobne krpice zemlje, tesno stisnjene druga ob drugo. Kje bom torej našla vso tisto revščino, o kateri se toliko govori? Celo sami prebivalci venomer ponavljajo: »We are very poor.« Ne razumem jih. Več beračev sem opazila na ulicah Calcutte kot pa tu. Revščino si prav gotovo razlagajo na svoj način. Kavbojke, udoben avto, videoblišč in beda naše civilizacije. Poskušam jim to razložiti. Brez uspeha. Bojim se, da bodo nekoč v prihodnosti tudi oni postali to, kar smo mi – nezadovoljni sami s sabo in svetom. Z malo barko se odpeljem proti vasi. Brž, ko se pojavim na obrežju, me obstopijo prebivalci in veselo pozdravljajo; prevladujejo ženske z otroki v naročju. Večkrat slišim besedo tajfun. Razložte mi, da je bila pred mesecem dni njihova vas popolnoma uničena. Narava jim ne prizanaša, celo s človeškimi žrtvami ne. Precej tragično, vendar vseeno veseli in prijazni obrazi. Nekaj ni v redu v tej vasi. Odkriti ženski obrazi, lepa oblačila in rožice v lasih. Vsi znajo nekaj angleščine. Nekdo omeni pogoste obiske tujih mornarjev. Šele kasneje se vse razjasni. Prostitucija bo pravi odgovor. Oaza razuzdanosti sredi muslimanske države. Moja sogovornica ve za Jugoslavijo, pozna ime Jugolinija.

Prijaznost Bengalcev me včasih že pošteno utruja. Vedno ena in ista vprašanja. Ne znam njihovega jezika, kar jih zelo preseneča. Ne vedo za Jugoslavijo, le za nekakšno Jugoslovakio. Omenim ime Tito. Takrat, predvsem starejši, prikimajo.

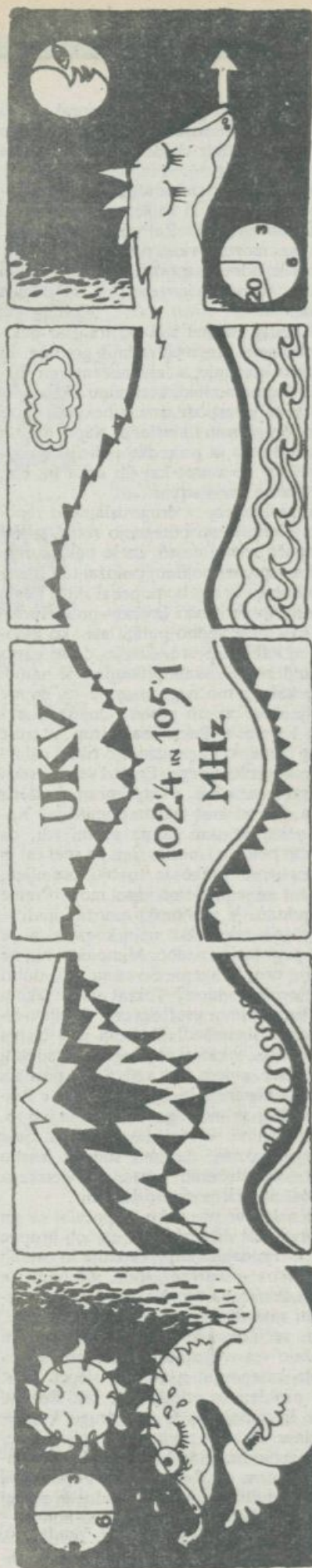
Sedim na avtobusu. Zraven starejša ženska. Opazuje me. Mojemu sogovorniku postavi nekaj vprašanj. Ta se začne smejati, smejim se tudi jaz, saj počasi ugotovim, v čem je štos. Čudno žensko bitje sem – s kratko ostriženimi lasmi, v hlačah, brez kakršnegakoli nakita, niti uhana v nosu nimam. Obrnem se k ženici, pričakujem njeno razumevanje. Toda, nič.

Na ulici v večjem mestu se odvija del Olivera Twista. Dolga vrsta lačnih otrok, ki čakajo na svoj skromni obrok. Opazim moškega z veliko posodo, v kateri je nekakšna rumena brozga. Pada vseposod, včasih konča tudi v kaki škodeli. Vse to spremlja glasno kričanje in pa jok.

Naslednji dan se spet srečam s politiko. Kaj pomeni štrajk za veliko mesto? Promete je popolnoma blokiran, restavracije, čajnice, trgovine so zaprte. Samo na prvi pogled. V Bangladešu se nihče razen politikov ne ukvarja s temi zadevami. Toda bojijo se ljudje in zato pri tem neposredno sodelujejo. Tako me je lastnik muzeja spustil v stavbo pri stranskih vratih, tudi v banko sem prišla na isti način. Voznike rikš lahko opaziš le v predmestju. Ti si pač ne morejo dovoliti enodnevnega počitka. Dejstvo pa je, da v tej mali državi lahko prav vsaka od 138 različnih strank razglasi štrajk.

In to se res dogaja.

STANKA JELENC

**STEREO * * * V ŽIVO
TUDI O VAŠIH PROBLEMIH
POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944**

radio GLAS ljubljane

Dr. A. Žižek ne želi očrniti svoje DO, tudi sam išče novo delovno mesto, saj so se nasprotja preveč zaostri. Prav tako ne želi se zameriti slovenski psihiatriji in zato naj naslov DO in naslov psihiatrične klinike ostaneta anonimna.

Namen tega prispevka ni kritiziranje ali napad, ampak gre samo za objavo neke resnične zgodbe, ob kateri ne moremo ostati ravnodušni.

Dr. Adolf Žižek, na kak način so vas odvedli v psihiatrično bolnišnico?

Ko smo odhajali iz službe, je pred našo tovarno stal rešilni avto z dvema bolničarjema, ki sta mi na lep način rekla, da pojdemo do zdravnika. »Zakaj?« sem vprašal. »Saj se čisto dobro počutim.« Rekla sta, da zaradi zlomljene roke, zaradi katere nisem bil v bolnišnici. To je bilo res in z njima sem odšel v ambulanto. Zdravnik je z zlomljene roke prešel na to, da bi moral na psihiatrični pregled. Nekoč se mi je zgodilo, da sem pomoč psihiatra iskal sam, ampak ker sem se zdaj počutil čisto dobro, sem tak pregled odklonil. Odhajal sem iz bolnišnice, zunaj sta čakala bolničarja, ki sta na »lep način« nakazala grobost, me strpala v avto, ga zaklenila z zunanje strani in zgrabila me je klavstofobija. Ko so me pripeljali v psihiatrično bolnišnico, me je tam sprejela zdravnica, ki je ugotovila: »Vi ste pa zelo razburjeni?« in takoj sem dobil prvo dozo pomirjeval...

Kaj se je dogajalo naprej?

Ko so videli, da sem sprejel terapijo (dobival sem 18 tablet dnevno), so me iz zaprtega oddelka premestili na odprtega. Za vikende sem lahko odhajal domov, zapolnil sem si čas in postal nekaj kulturni animator. Vodil sem literarne ure, pomagal pripravljati programe za ples... Bilo je še nekaj intelektualcev in vsi smo se med seboj dobro razumeli. Na odprtem oddelku je stanje čisto drugače kot na zaprtem: civilne obleke, spehodi, obiski so pogostejši...

Kako pa je bilo na zaprtem oddelku?

Tam je najhuje. Ne gre le za prisilno privedene ljudi, ampak prave duševne bolnike, ki so agresivni. Nekoč se mi je zgodilo, da me je

NOROSTI

ZNANOST V OBJEMU PSIHIATRIJE

Pred kratkim smo lahko v časopisu »Večer« zasledili prispevek z naslovom »Doktorje znanosti preganjajo, mar ne?« (B. Jaušovec).

Govori o primeru dr. Adolfa Žižka, ki je prišel navzkriž s poslovno politiko svoje delovne organizacije in le-ta ga je poslala na prisilno psihiatrično zdravljenje. Ob vrnitvi so ga namestili v drugi »delovni« prostor – v barako sredi mehanične delavnice, kjer močan hrup, poletna vročina in premajhen prostor ne omogočajo poglobitve v znanstveno raziskovalno delo. Ob presežitvi, ki je potekala brez njegove vednosti, so vlomili v predalnik njegove delovne mize, kjer je med drugim izignil osnutek raziskave kakršne v svetu ne poznamo...

Dr. Adolf Žižek je na vodstvo svoje DO naslovil zahtevo za primeren delovni prostor in če mu ne bodo ugodili, se bo obrnil na Zvezo neodvisnih sindikatov, saj Osnovna organizacija sindikatov v podjetju ne stori ničesar.

Toliko iz »Večera«. Zgodba pa se nadaljuje, saj vodstvo DO po objavi tega prispevka še z večjo intenzivnostjo išče način, kako odsloviti doktorja elektrotehniških znanosti.

Dominik

eden izmed njih močno udaril, tako da sem obležal na tleh.

In terapija?

Tablete. Psihiatrija je edina medicinska veda, kjer je uzakonjeno prisilno jemanje zdravil. Če tablete odklanjaš, ti enako količino zdravil dajo v obliki injekcij. Jaz se jemanju tablet nisem upiral, vendar je bilo nekaj bolnikov, ki so mislili, da se bodo na ta način rešili tablet, po

katerih se niso dobro počutili. Nekateri postanejo od zdravljenosti odvisni.

Obstajajo tudi zdravila, ki jih psihiatrija navadno uporablja. To so tablete, ki človeka omrtvijo. Tudi sam sem to okusil. Dal mi jo je eden od strežnikov, s katerim se nisva ravno najbolje razumela. Padel sem po tleh, tam obležal in zaman prosil strežnika, naj mi pomaga. Grabili so me krči, telo se je stresalo

in počasi odmiralo. Začne se od nog navzgor; najprej ne čutiš stopal, nato v hudih krčih vedno bolj navzgor in na koncu ostane gibljiva samo glava. Obležiš na postelji ali tleh, čutiš neznan pritisk in težo na prsih. Zdelo se mi je, da umiram in ko sem prosil strežnika, naj mi vendar pomaga, je rekel: »Ne umira se tako lako, Slovenac.

Te tablete nisem nikoli dobil od zdravnika.

Se vam je pripetilo še kaj podobnega?

Obstaja tudi tableta, ki na človeka vpliva kot alkohol, v smislu: »V vinu je resnica.« Poveš vse, kar te vprašajo – posegajo v najglobbo intimno, se zanimajo o tvojem političnem, verskem, nazorskem prepričanju... Ob odpustu so mi nekoč dali vedeti, da bodo objavili te stvari, če pač ne bom tak, kot od mene pričakujejo.

Kaj pa elektrošoki?

Tega mi ni bilo treba prestat. Po Trobčevem primeru, se elektrošoki ne uporabljajo več tako pogosto in sam način zdravljenja se je močno spremenil tudi po predvajanju filma »Let nad kukavičjim gnezdom«, ko so določene stvari prvič prišle v širšo javnost. Seveda se elektrošoki še uporabljajo, predvsem pri bolnikih, ki terapijo vztrajno zavračajo – tako te prisilijo, da jo spejmeš. Morda je kak primer od tisočih tako tudi ozdravljen. Možnost je tolikšna kot pri tisoč pokvarjenih radioaparatih – če tolčeš s klavdom po njih, bo morda eden spet delal.

Ko se je dr. A. Žižek vrnil domov, so ga čakala nova presenečenja: »Bil sem čisto ponižan. Najprej so me odvedli na prisilno zdravljenje, v tem času so me namestili na docela neprimeren delovni prostor, mi vlomili v zaklenjene predale, izginilo je nabrano gradivo za raziskavo, ki sem jo pripravljal...«

Vodstvo delovne organizacije še zmeraj ni našlo primeren delovnih pogojev. Dr. znanosti ima svoj delovni prostor še zmeraj v baraki sredi hrupne mehanične delavnice.

Morda čakajo, da bo hrup resno načel njegovo zdravje in delovne sposobnosti... in če bo šlo na tak način prepocasi?

SERGEJA

Kakšna je povezava med feminizmom in lezbijstvom? Ali deluje vaša lezbiška sekcija v okviru feministične skupine ali pa gre za popolnoma samostojno delovanje?

Ana: Včasih sodelujemo, ampak v glavnem delamo svoje stvari. Naša zgodovina sega štiri leta nazaj, ko se je ustanovil klub Lilith. V feministični skupini so bile tudi lezbijke, ki pa so odšle, ker se skupina ni dovolj ukvarjala z vprašanjem lezbijstva. Kasneje pa je znotraj Lilith prišlo do pobude, da se za Mladino pripravi priloga o lezbijstvu. Tako so se določene lezbijke vrnile in po prilogi se je začelo bolj aktivno delati. Posebnih težav ni bilo, saj je Škuc dovolj odprt za te probleme, vsaj zaenkrat.

Potrebno je poudariti, da feministično gibanje ne pogojuje lezbiškega gibanja.

Mojca: Vemo, da se je v zgodovini feminizem celo odvrčal od lezbiškega gibanja, zaradi tega, da ne bi bili njihovi nameni ogroženi.

Ana: Tu smo zdaj pri tem zakaj je nastalo samostojno lezbiško gibanje. To se je zgodilo tudi na zahodu. Danes je to gibanje popolnoma samostojno. Feministično gibanje se dosti bolj napaja iz lezbiškega gibanja, mislim aktivistkami, kot pa obratno. Potrebno pa je poudariti, da vsaka lezbijka ni nujno feministka in še manj je vsaka feministka lezbijka.

Saša: Mislim, da je feminizem prispeval samo toliko, da je šla lezbiška varianta bolj v javnost in da je mogoče bolj simpatizirana s strani žensk...

Torej se je odnos družbe do lezbijk v zadnjem času spremenil?

Ana: Po mojem do nekih bistvenih sprememb ni prišlo. Tu in tam, kot si prej slišala, se kdo zeza po telefonu, ampak drugače nismo doživele nobenih večjih incidentov in tudi ne nobenega posebnega odmeva.

Majda: V K4 smo začeli z disco plesi, ki jih imamo skupaj z gayi (lezbiško in gay gibanje se v tujini smatra kot gay gibanje). Hoteli smo imeti te večere odprte za celotno publiko – toda kaj se nam dogaja. Oni nas v tem prostoru, za katerega smo se borili, ki smo ga želeli zase, biti vsaj malo svobodni in

OGNJEVITO

v ROŽNATI TRIKOTNIK

Foto: Andrej Kos

Rada imam tišino in mir, vendar ne le kot navidezne besede; lahko jih spregovoriš, sprejmeš in iz dneva v dan kopicíš v sebi in nikoli ne razumeš preprostega bistva: tišina in mir.

To pišem kot odgovor na vprašanje, zakaj sem lezbijka. Besedo »lezbijka, ki mi je v začetku mojega odraščanja zvenela tuje, sem sprejela kot ime, spol in barvo mojega rojstva, kot odraz moje barve življenja; spoznala sem tišino in mir; besedo, barvo lezbijke.

Moja globoka vera je utrla pot mavričnih barv. Če bi lahko vsakdo občutil besedo kot barvo, bi obarval svojo bit v razkošje mavričnega plašča.

Beseda »lezbijka« ostaja; označena je črno, ne, za večino niti nima barve, je le beseda in vsi se bójijo njene barvitosti.

Ne mislim premikati kamenja v novo, še večje skalovje, obarvala bi rada le te gmote skalnih besed, ki nas tako neznansko razčlovečajo.

MAJDA

družbi pokazati našo svobodo, ogrozajo. Dogajajo se incidenti, od slatanja do nevem česa. Populacija, ki pride sem, ima še večjo inspiracijo, ravno zaradi tega, ker smo recimo lezbijke. Ne želimo se izolirati, vendar si tudi takšnih incidentov ne želimo.

V galeriji Škuc sta si dva fanta želela ogledati lezbične filme, vendar jima je bil vstop prepovedan.

Majda: Večer je bil samo za ženske. Veliko moških bi se zbralo zgolj iz radovednosti in bi tiste lezbijke, ki so zelo zaprte in ki se zelo težko prikazujejo, s tem samo odtegnili.

Ana: Galerija Škuc je enostavno tako majhen prostor, da je niti ni možno odpreti za celotno populacijo. Če bo kdaj v Cankarjevem domu, kar planiramo za prihodnje leto, potem bo to odprto za vse, tudi za moške.

Kako je lezbično gibanje organizirano drugod po Sloveniji in Jugoslaviji?

Ana: Do zdaj je to sploh edini primer takšne skupine v Jugoslaviji, razen v Zagrebu, kjer se bo verjetno v kratkem času ustanovila lezbiška skupina. Po Sloveniji imamo dovolj kontaktov s številnimi posameznicami. Ponavadi pridejo sem ženske, ki same s sabo niso dovolj dobro razčistile teh zadev, ki iščejo svojo identiteto in zato je pač ta skupina tu, da se debatira o specifičnih temah, kot so odnos okolja do njih, odnos med starši in njimi, homofobičnost na splošno, cel kup tem.

Saša: Ta simpatija do moje lastne homoerotike mi je zelo narasla in če si ne bi upala priti na skupino, bi verjetno svoje raziskovanje zelo razvlekla preko življenja in ne vem, če bi kdaj prišla do teh zaključkov.

Majda: Ne želimo potenciali lezbičnosti, samo preko medijev poskušamo, da se nam ženske približajo. Ne ukvarjamo se s specifičnim razmišljanjem, s teorijo, bolj se ukvarjamo s prakso, ker se nam zdi, da na takšen način najbolj prodremo v slovensko javnost. Naše delovanje je omejeno, ker imamo malo članov. Če bi bila podobna sekcija ustanovljena v Mariboru, kjer je veliko lezbijk, bi se aktivnost povečala.

Ana: Zanimivo je, da so ženske v Mari-boru skoraj najbolj odprte ravno na tem področju, ampak ni pa to sredina, kjer bi se dalo javno delovati, očitno ne.

Kako večina od vas, ki se tu dokaj redno sestajate, živi? Pri starših, prijateljici ali samsko?

Ana: Ženske, ki so stare okrog petdeset let, so v glavnem poročene. Na žalost. To jim je bila skrivalnica pred družbo. Mlajše živimo zelo različno. Ponavadi ne živimo pri starših, zaradi tega, ker je težko uskladiti svoj način življenja z načinom, ki ga živijo oni.

Saša: Par parov je tu, ki živijo skupaj. To se mi zdi važno povedati, da se to že dogaja. Jaz živim samostojno, si puščam svobodo. Doma si te homoseksualne svobode ne bi mogla privoščiti.

Kakšna je fluktuacija članic sekcije? Ali obstaja neko jedro skupine, okrog katerega se zbirajo simpatizerke ter radovednice, ki jih delo v skupini ne zanima preveč?

Ana: Nekaj nas je stalnih članic, v glavnem tiste, ki smo začele od začetka. Nekaj žensk je prišlo in odšlo, nekatere se nam javljajo pisno. Lahko bi povedala tudi malo bolj žalostno plat, recimo primer, ko so prišle ženske po naročilu svojega moškega partnerja, ki je iskal partnerico za v troje. Tu so določene predstave, ki jih imajo ljudje o nas, da smo nekakšen servis za takšne zadeve, kar seveda nismo.

Saša: Jaz bi rada poudarila, da se sem ne pride po žensko ampak po samega sebe.

Ali si tudi lezbično gibanje, podobno kot feministično gibanje prizadeva za vzpostavitev androgene družbe brez spola?

Ana: Me si ne prizadevamo za takšno družbo. Želimo samo, da bi lezbičnost postala bolj vidna, da bi se v družbi pojavile pozitivne informacije o tej temi. Pa ne zato, ker bi želele spremeniti svet, ker ne verjamem, da lahko družbo sploh spre-

niš, ampak predvsem zaradi tistih žensk, ki doslej niso uspeli dobiti nobenih informacij in so izolirane. Ne domišljamo si, da bomo svet kakorkoli spremenile ali pa celo, da bomo v tej družbi spremenile zakone, ki so zelo diskriminacijsko naravnani.

Po tej izjavi bi lahko domnevali, da je gay gibanje bolj v ofenzivi kot lezbiško gibanje, saj si zelo prizadevajo za spremembo zakonov.

Ana: Tu nastopamo skupaj. Formalno se tudi me zavzemamo za spremembo zakonov ampak realno gledano... Ne domišljam si, da lahko to družbo kakorkoli spremeniš, sploh pa ne tako hitro. To je dolg proces, je pa res, da je to začetek in mogoče bo kdaj res prišlo do tega, da bo zakon enak za vse. Na zahodu traja borba za spremembo zakonov najmanj 40 let, pa skoraj nikjer niso prišli do tega, da bi bil zakon enak za vse. Če se bo ponudila priložnost, da bi se v ustavi kaj spremenilo, je popolnoma jasno, da smo me prve, ki bomo to podprle.

Saša: Nisem v špici aktivizma v tej skupini, imam pa občo simpatijo do lezbijk kot do gayev in do svoje lastne homoerotike. Ne želim si nobenih ločitev po seksu, po spolu sploh ne, niti tega, da se spolno nagnjenje operira glede na spol. Sliši se kot utopija. V lezbiškem aktivizmu bi težila k popolni svobodi seksualnega izražanja na vseh področjih, se pravi, da bi imela isto simpatijo za gaye in lezbijke, za poligamijo pri feministkah...

Vemo, da je bila v antiki moška homoerotičnost popolnoma sprejemljiva, kasneje pa je prišlo do preobrata. Prav tako lahko tudi današnjemu, dokaj mirnemu odnosu do homoseksualnosti, sledi v prihodnosti obdobje restrikcije. Ponovno oživljanje tradicionalnega tipa družine in zasebnosti, poudarjanje protestantske morale...

Saša: Če bo prišlo do kakršnekoli degra-

Lezbiška sekcija Ljubljana je delovala od leta 1987 kot podskupina v okviru feministične skupine Lilith, po enoletnem skupnem delovanju pa je sekcija začela s samostojnim delovanjem. Je prva in hkrati edina lezbiška sekcija v Sloveniji in Jugoslaviji.

V času svoje avtonomnosti so članice sekcije izvedle več zanimivih projektov, med njimi literarni večer lezbiške poezije, predavanje o lezbiški pisateljici Annemarie Schwarzenbach ter teden lezbiškega filma. Prav tako so že drugi organizirale mednarodni lezbiški kamp. Izdale so tudi svoj časopis Lesbozine, v katerem so predstavile številne zanimive teme.

Različni predsodki in klišeji o lezbijkah žal ne dopuščajo, da bi z mojimi sogovornicami vodila pogovor brez uporabe psevdonomov. Imena so tako izmišljena, je pa njihovo doživljanje družbe, ki jim je dodelila vlogo državljanek drugega razreda, toliko bolj resnično.

dacije na tem področju, bo temu sledila degradacija na vseh ostalih področjih. Če bo človek zavrt v spolnosti, bo tudi drugod utesnjen.

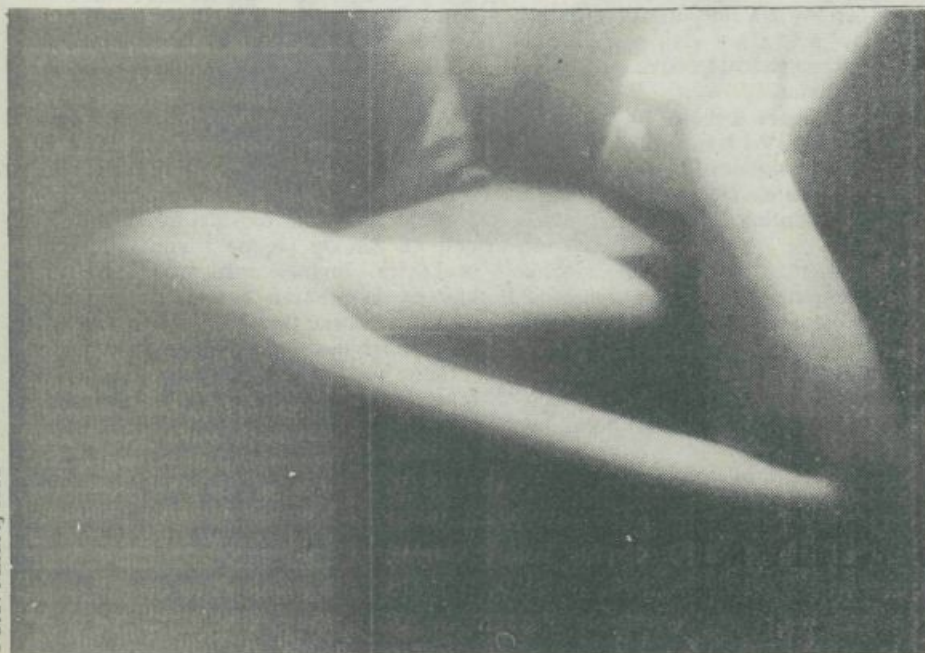
Ana: Že zdaj prihaja do neokonzervativizma. Dosti je bil vzrok aids, ki se je pojavil pri moških homoseksualcih. Najboljši primer neokonzervativizma je Anglija, kjer je vlada ukinila finančno podporo gay in lezbiškim organizacijam. (klavzula 28). Na zahodu se več ljudi kot pri nas odloča za ta življenjski stil, ta alternativa jim je nekaj samo po sebi umevna, oni že odraščajo s temi informacijami. Če bo kdaj pri nas prišlo do večje sprejemljivosti tega gibanja, bo to mogoče zato, ker se bo enostavno pokazalo, da je število ljudi, ki želijo tako živeti, bistveno večje, kot so dosedaj pokazale statistike.

Mojca: Samo en kratek podatek. V ZDA po najnovejših podatkih samo 7% družin živi tradicionalen način življenja. Kot reakcija na obstoječe stanje pa se je pojavil neokonzervativizem v Ameriki, ki je znan pod imenom pro life (gibanje za življenje). Se pravi ponovna vrnitev k tradicionalni družini, da bi se ponovno vzpostavile tradicionalne vrednote, s tem pa spet padanje v določene spolne vloge.

Ana: Kot sem uspela videti, se ta neokonzervativizem odraža tudi pri nas, ravno s temi zadevami okrog splava in mislim, da je država skupaj s cerkvijo začela veliko kampanjo.

Kadar debata zaide na področje homoseksualnosti, se dostikrat postavlja klasično vprašanje in sicer lezbijke ter otroci. Kaj bi ve dodale k temu?

Ana: Sicer smo tu same nematere, ampak vseeno. V naši družbi velja splošno prepričanje, da so homoseksualci sovražniki otrok, če pa jih že imajo, so to slabi starši. Jaz bi rekla, da je problem družba, ki ne samo, da tebi zagreni življenje, ampak ga zagreni tudi tvojemu otroku. Če bi

bila družba malo bolj strpna, bi bilo tudi homoseksualcev, ki bi imeli otroke, več.

Mojca: Družba ne bi propadla, ne bi prenehala obstajati, homoseksualci v tem smislu ne grozijo.

Saša: Če vzamemo moderno dobo, je tu še vedno možno umetno oplojevanje in če vzamemo fair play do homoseksualcev, lahko vzameš v rejo več otrok, kadar hočeš, kogar hočeš, tako da ni problem imeti otroka tako ali drugače. Za moj okus otrok ni povezan s tvojo spolno prakso, je pa povezan s tvojo srečo in se mi zdi to eden težkih pogledov družbe, ki je krivična do homoseksualcev, da spolna praksa kakorkoli omadežuje otroka.

Se vam ne zdi, da je ženska, ki spozna svojo homoseksualno usmerjenost, bolj zaprta vase kot moški homoseksualec? Kljub temu, da v družbi na račun moških homoseksualcev letijo številne opazke, jih je družba bolj sprejela kot lezbijke, ki zanj takorekoč sploh ne obstajajo.

Ana: Tu bi lahko našli določene paralele s feminističnimi stališči, kajti dejansko je moški v družbi bolj osvobojen. Zaradi tega se mogoče zdi, da je moške homoseksualnosti več kot ženske. Drugačen odnos do lezbijk lahko tudi vidiš, če pogledaš naš zakonik. V nekaterih republikah je prepovedana moška homoseksualnost, ženska homoseksualnost pa se sploh ne omenja. Edino hrvaški zakonik omenja tudi žensko homo (bludna radnja). Ženska je prezrta, njena seksualnost se sploh ne smatra za seksualnost.

Barbara: Ne bi se strinjala z mnenjem, da se moško homoseksualnost bolj tolerira. Ravno nasprotno. Fantje, ki jih poznam, z zaničevanjem gledajo na moško homoseksualnost, lezbijke pa se jim zdijo čisto prijetne.

Ana: Samo v tem je ravno past. Moški homoseksualci se zdijo družbeno nevarnejši, ker se zdi, da bolj politično delujejo in bolj se gabijo vsem. Ampak pazi, to je dostikrat posledica moškega vojarizma? da se jim zdi ženska homoseksualka nekaj prijetnega. Moški si domišlja, da sta dve ženski skupaj namenjeni njemu in ne razume, da sta lahko popolnoma samostojni in da ne potrebujeta moškega poleg sebe. In zato se zdi, da je to toleranca, v resnici pa je to zelo ponižujoč odnos do ženske homoseksualnosti. Raje bi videla, da bi se do nas obnašali enako kot do moških homoseksualcev. To bi bil že napredek.

Kaj bi dodale k izjavi radikalnih feministka in sicer, da se ženskost ne more realizirati, ker je moški tisti, ki ji preprečuje njeno poistovetenje samo sabo.?

Saša: Najprej bi uvodoma povedala, da je bil feminizem nekoč zapečaten s tem, da ne mara spolnosti, zlasti ne spolnosti z moškim. Menim, da feministke so za spolnost, vendar za dobro. In ker je bila nekoč spolnost slaba, se je začelo bolj natančno analizirati, v čem je bila ta slabost.

Mojca: Radikalne feministke imajo zelo pretirano stališče glede odnosa med spoloma in rešitev problemov med spoloma, v tem smislu, da naj bi namesto normalne

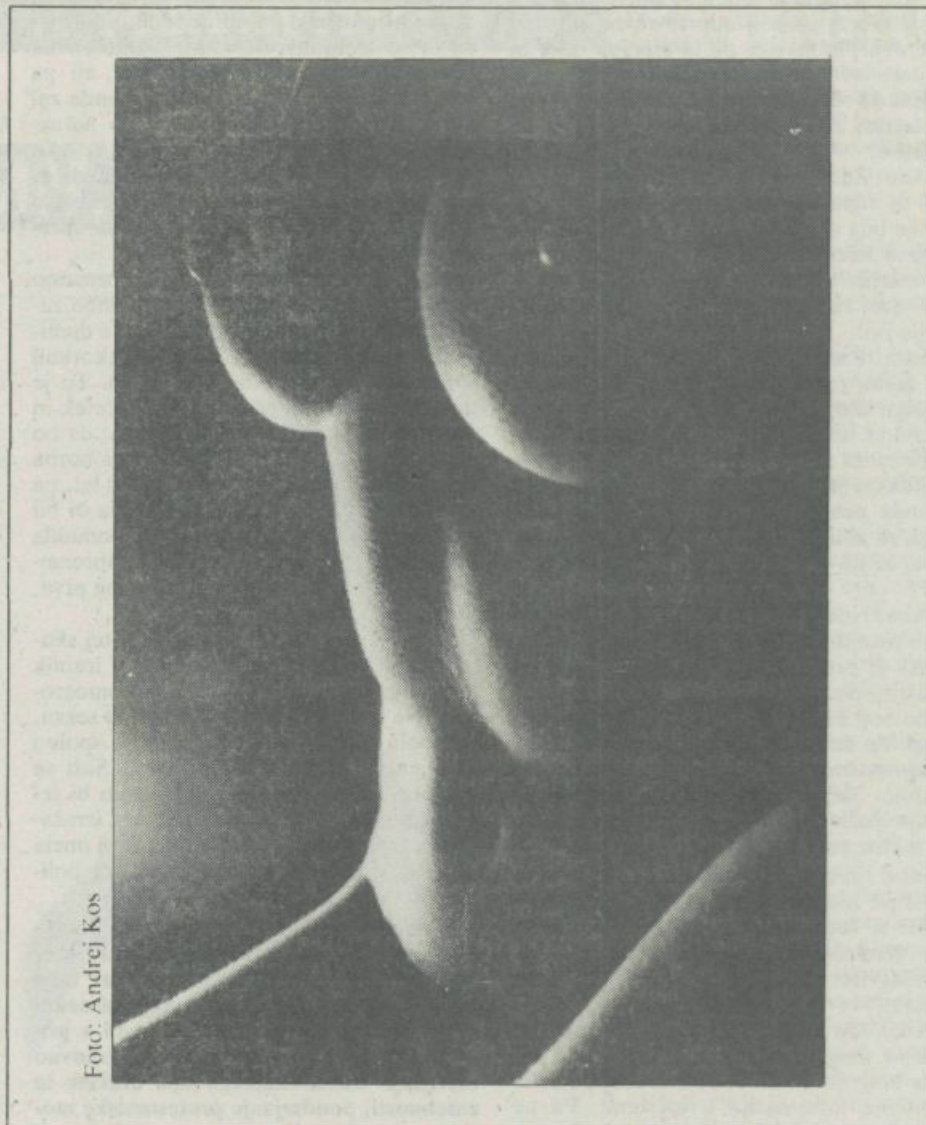

Foto: Andrej Kos

reprodukcije uvedli umetno reprodukcijo, s čemer bi se ženske osvobodile.

Saša: Ta alergija na patriarhat je tako močna, da se izraža v vseh možnih oblikah. Nekateri imajo lezbištvo za alternativo vsemu temu.

Zdaj pa mogoče k malce bolj konkretnim vprašanjem. Pri feministkah se sproža vprašanje o pomembnosti vagine in klitorisa pri spolnem občevanju. Vagina naj bi bila zgolj pandorina škatla, mesto užitka za moškega.

Ana: Lezbijke se ne ukvarjamo z razliko med vaginalnim in klitoralnim orgazmom, zato ker je to enostavno feministično vprašanje. Feministke so dostikrat v odnosu z moškimi, me pa nismo in to je razlika. Bi pa dala feministka prav, da vaginalni orgazem ne obstaja. To si verjetno domišljajo moški.

Saša: Ženska bi bila velika frajerka, če bi imela veliko poti do svojega zadovoljstva, verjetno pa je pot samo ena, to bo pač vsaka zase najbolj vedela. Ta misel o vaginalnem orgazmu je bila zato tako razširjena, ker je pač vagina povezana s falusom, je pa čisto jasno vsakomur, ki bere osnovni spolni priročnik, da je za dobro

spolnost pomembno totalno telo, ne pa delček telesa. Če bi bil vaginalni orgazem, potem bi nosečnice uživale cel porod.

Kaj pa trditev, da so homoseksualno ženske enako usmerjene na falus kot heteroseksualne?

Ana: Verjetno določene lezbijke uporabljajo pomagala, ampak to je zopet en tak vzorec obnašanja, ki ti ga družba enostavno vsili. Tu zaenkrat o tem nismo govorile, ker zgloda, da so ti trendi prisotni bolj na zahodu. Je pa znano, da se to prakticira. Imamo dosti tuje literature, kjer se da prebrati o tem, da dejansko nekatere ženske furajo to. Ali je to trend ali je to igranje spolnih vlog – ne vem.

Saša: Več kot vemo o spolnosti, manj je falus pomemben. In falus je tudi manj pomemben za moškega, ki ve več o spolnosti. Jaz še vedno poudarjam, da je spolna igra tako obsežna, da je falus samo eno od orodij, se pravi, da ni pogojen niti moški od falusa niti ženska. – Tudi impotenten moški se zna spolno igrati in se ima dobro in dobro se imajo ženske z njim. Falus je neka magija, ki nima nobene veze z ničemer.

DRNOVŠEK SICER NI ČRNEC, LAHKO PA TO ŠE POSTANE

Nekoč je bil Jože Kuralt, ki je bil ponavadi neuvrščen. In se nam je blazno smilil.

Če bi bil Jože Kuralt še živ, bog mu odpusti vsa izpuščena vrata in najboljše vmesne

cajte, bi bil Janez Drnovšek njegov predsednik, ker taisti Janez ni predsednik samo

neke zavožene dežele, ampak predsednik združenja najbolj zavoženih dežel na svetu, znanih tudi pod imenom »neuvrščeno gibanje«.

Meni je sicer jasno, da si je mogel naš ljubljeni maršal privoščiti marsikaj, ampak ta neuvrščena hohštaplarija je pa »too much«. Maršal je krepnil, mi pa še kar naprej trošimo novce in gostimo vse te eksotične butce kot kakšne bogove, pri tem pa narod crkava, ker nima kaj delat in žret. Če si kot šlosar ni sam znal izbrati primerne družbe, bi mu pa šolmojster Edo lahko pomagal pri tem opravi. A temu je bilo preveč lepo na Briončkih in s šibro za ušesi, da bi mu namignil, da Heillie Selasie, Bokassa in Idi Amin (Povej mi, s kom se družiš in povem ti kdo si! - slovenski pregovor) niso ravno najboljša družba. Toda kaj bi to, saj je narod lepo tiho plačal, če je pa kdo kaj zinil, so ga spokali na morje.

Srbom sicer res ne škodi, če se še kdo iz njih malo pobrije, toda če vsem tem komunističnim veleumom ni jasno, da se dela norce iz nas cel ljubi svet, je res zadnji čas, da se spokajo v penzijo in prepustijo oblast magari Igorju Bavčarju, ta vsaj senilen ni.

In potem nek Tomaž Terček po tebe serje o »velikem uspehu gibanja, ki se ponovno dviga«. Če že on ne zna, mu pa mi lahko preberemo iz tujega tiska, da je bil glavni štos vrha Moamar El Ghadaffi s svojimi kamelami in Arafat s pištolo, če bi bilo slučajno treba koga počit, Fidela Castra, hvalabogu, ni bilo, ker je verjetno opazil, da ga tudi brez njega kar preveč lepo serjejo.

Zato lepo prosim moje ljube Slovence, da jim že enkrat potegne, da je bolje, če smo trinajsti v Evropi kot prvi med Čurimuriji.

Jaz predlagam, da gremo v Evropo. Če je Jugovičem prav ali ne, Drnovšek se pa naj sam odloči; zaradi mene lahko ostane tudi med Črnci in se premaže s šuhpasto, da bo izgledal »bolj zraven«.

Vaš HAMFRI

P. s.: Zelo se opravičujem Jožetu Kuraltu, ker sem ga zmešal s tako družbo, a on je najbolj neuvrščen Slovenec, kar sem se jih spomnil.

Dominik

FELJTON

PROTOKOLI

SIONSKIH

MODRECEV

PRVA SEJA

Načrt vlade, oprte na silo. (2) – moč.

Izogibajoč se frazerstva, bomo razpravljali samo o pomenu vsake ideje in osvetlili položaj s primerjavami in izvlečki. Tako bomo naš sistem opredelili na podlagi presoje dogodkov iz našega in stališča GOIMA (3) Ugotavljamo, da obstaja več ljudi s slabimi kot z dobrimi nagnjenji. Zato bomo lahko več dosegli z (4) močjo in zastraševanjem kot z učenimi in prepričljivimi razpravami. Vsak človek hrepeni po oblasti in malo jih je, ki ne bi postali diktatorji, če bi to mogli. Zelo redki pa so tisti, ki ne bi bili pripravljeni žrtvovati splošnih koristi svojim lastnim.

Sila – moč je pravica (5)

Kaj je ohranjalo in vodilo to vprežno živino, ki jo imenujemo ljudje? Na začetku družbenega življenja so se pokoravali slepi in brutalni sili – moči po tem zakonu, ki je tudi sila – moč, vendar prikrita. Iz tega zaključujem, da je po naravnih zakonih pravica v sili – moči.

Liberalizem ubija pravo svobodo (6)

Politična svoboda je ideja, ne stvarnost. To idejo je treba znati uporabiti, ko je to potrebno, s pomočjo idealistične vabe in pritegniti moč ljudstva v svojo stranko, če se je ta odločila zrušiti vladajočo stranko. Ta naloga je toliko lažja, če je nasprotnik okužen z idejo svobode in liberalizma in svoje sile zapravlja za to idejo. Tu se bo pokazala zmaga našega sistema; po življenjskem zakonu, po katerem vajeti oblasti takoj prevzame druga roka, čim jih je prva izpustila, ker zaslepljena moč ljudstva ne more ostati brez voditelja niti dneva. Nova oblast, oslABLJENA z lastnim liberalizmom, dosledno zamenja staro.

Naša zlata moč (7)

V naših dneh je moč zlata, to je naša moč, nadomestila moč liberalnih voditeljev.

Anarhija nam izroča narode

Ideja svobode je neuresničljiva, ker se nihče ne zna z njo prav okoristiti. Dovolj je, če se ljudstvu pusti, da si samo vlada

nekaj časa in že se ta svoboda spremeni v zmešnjavo. Nastajajo notranji boji, ki se kmalu izrodijo v socialne vojne; v teh se države uničijo in njihova moč se spremeni v pepel. Naj se država izčrpa v notranjih bojih, ali jo državljanska vojna pahne v roke zunanega sovražnika, v prvem in v drugem primeru lahko razumemo, da je brezupno izgubljena. Ona je naša last.

Despotizem našega kapitala (8)

Despotizem našega kapitala ji ponudi rešilno desko, za katero se je prisiljena oprijeti, da ne bi zgrmela v prepad.

PKroti notranjemu sovražniku ni morale (9)

Tistega, ki bi mislil, da so naši razlogi nemoralni, bi vprašal: »Če ima država dva sovražnika in če je dovoljeno, da proti zunanjemu sovražniku uporabi vsakovrstna strateška sredstva, npr. da se tajno skrivajo napadalni in obrambni načrti, nočni napadi ali napadi z močnejšimi silami, zakaj bi bila ista sredstva nemoralna, če jih uporabimo proti našemu najhujšemu sovražniku, proti rušitelju našega blagostanja, proti našemu konkurentu za oblast?«

Sejmo anarhijo v množice (10)

Ali lahko pameten in razgledan človek upa, da mu bo vedno uspelo vladati množicam s pomočjo dokazov in razlogov (11), ko pa je odprta pot neumnim protislovjem, ki lahko zavedejo množice, katerih duševnost je površna? Množice vodijo izključno drobne strati, praznoverje, običaji, tradicija in sentimentalne teorije. Zapletajo se v strankarska nesoglasja, ki onemogočajo vsak sporazum, tudi tam, kjer je resno razložen, saj je odločitev množice odvisna v slučajno ali v naprej pripravljeni večini, ki nepoučena v politične skrivnosti, prinaša nesmiselne zaključke in na ta način vnaša v vlado seme anarhije.

V politiki ni morale (12)

Iz doslej povedanega se vidi, da politika nima nič skupnega z moralo. Vladar, ki se drži morale, ni spreten politik in njegov

prestol ni varen. Tisti, ki hoče vladati, se mora znati zateči k varanju in pretvarjanju. Poštenje in iskrenost, ti dve veliki človeški kreposti, postajata v politiki napaki. Ti namreč mnogo bolj spretno kot najhujši sovražnik mečeta vladarje s prstolov. Naj se vlade GOIMA le držijo teh kreposti. Nas nikakor ne smejo voditi pri našem delovanju.

Moč ustvarja pravico (13)

Naša pravica je v moči. Beseda pravica označuje pojem, ki ni na ničemer osnovan.

Pravica bi lahko pomenila: dajte mi, kar želim, in dokazal vam bom, da sem močnejši od vas. Kje se začenja pravica? Kje se končuje? V čem je njeno bistvo?

V državah, kjer je oblast slabo organizirana, kjer so zakoni in vlada slabotni, ker je njihov ugled oslABLJEN zaradi liberalizma in njegovih namišljenih prednosti, vidim našo pravico, da z resnico pravice močnejšega napademo in zrušimo obstoječi režim in njegove ustanove, da položimo roko na zakone, da preobrazimo ustanove in postanemo gospodarji tistih, ki nam pristojevoljno predajo svojo oblast potem, ko so se je darežljivo odrekli.

1 Zapisnik francoskega rokopisa

2 Podnapisov ni v ruski BUTMIJEVI izdaji, prav tako ne v angleškem in nemškem prevodu. Mi jih ohranjamo za lažje branje

3 GOI ali GOIM je često prisoten v Protokoli. Židje to ime uporabljajo za vse nežide, pomeni pa pogan ali žival. GOIM je množina od GOI.

4 NILUS: Zato se ori vladanju svetu najboljši rezultati dosegajo...

5 V poljskem in italijanskem prevodu je ta podnapis: Pravica se oslanja na moč

6 Pol. in ital. (okrajšava): Svoboda je ideja, ... Svobodna misel.

7 Pol. in italj.: Zlato, upanje, neodvisnost

8 NILUS: Despotizem kapitala, ki je ves v naših rokah

9 Pol. in italj.: Notranji sovražnik

10 Pol. in italj.: množica, anarhija

11 NILUS ... takrat, ko se lahko proti tem dokazom in razlogom pokažejo drugi dokazi

12 Pol. in italj.: Politika in morala

13 Pol. in italj.: Pravica močnejšega

14 Pol. in italj.: Neosvojljivost židovsko-masonske moči

15 NILUS: Če je položaj civilne oblasti omajan

16 Pol. in italj.: Cilj opravičuje sredstva

Neosvoljivost tajnega žido-masonstva. (14)

Naša oblast je neosvoljiva (15), ker je nevidna in taka bo ostala vse dotlej, dokler ne postane tako močna, da je nobena sila ali spletkar ne bo mogla zrušiti.

Zrušen liberalizem – namen opravičuje sredstva. (16)

Iz začetnega zla, h kateremu smo se prisiljeni zateči, bo nastalo blagostanje trajne vladavine, ki bo povrnila normalni tok življenju, motenemu z liberalizmom. Namen opravičuje sredstva. Zato ne glejmo toliko na to, kaj je dobro in moralno, temveč na tisto, kar je koristno in potrebno. Pred seboj imamo svoj načrt; naša pot je začrtana in ne smemo se odaljiti, da ne bi uničili dela več stoletij.

Množica je slepa in neodločna. (17)

Če hočemo izdelati ustrezen načrt delovanja, moramo računati na primitivnost, nestalnost in površnost ljudstev, na njihovo nesposobnost razumeti pogoje svojega obstoja in svojega blagostanja; upoštevati moramo, da je množica slepa, vsiljiva, brez presoje in da suženjsko prisluškuje na levo in desno.

Slepec ne more voditi drugih slepcev brez nevarnosti, da bi jih zapeljal v jamo. Naši pristaši iz teh množic, pa čeprav bi bili geniji, nepoučeni v politiki, ne morejo dosledno voditi množic, ker bi se izpostavljali nevarnosti, da izgubijo vso čredo.

Politična beceda; slabost strank. (18)

Samo ljudje, ki se že od otroštva pripravljajo, so zmožni razumeti smisel in besede politične abecede.

Ljudstvo, prepuščeno samim sebi, t.j. voditeljem iz svojih vrst, se uničuje s prepri, ki nastajajo iz želje po oblasti in časteh in z neredom, katerega ti prepri povzročajo. Ali lahko ljudske množice mirno in brez preprirov opravljajo državniške zadeve, ki jih ne smejo mešati z osebnimi interesi? Take motnje ovirajo obrambo pred zunanjimi sovražniki in ovirajo njihovo odkrivanje. Načrt, razdeljen na toliko delov, kot je glav v množici, izgubi svojo enovitost in postane nerazumljiv in

neizvršljiv zaradi različnih razlag, ki jih lahko dobi.

Avtokracija je edina možna vlada (19)

Obsežen načrt, ki je tudi jasen, lahko izdelata samo en človek. Ta postavi kolesje državnega stroja na svoja mesta. Iz tega lahko zaključimo, da je za blagor neke države boljše, če je oblast osredotočena v rokah enega, odgovornega posameznika. Civilizacija ne more obstajati brez popolnega despotizma, saj je ne ustvarjajo množice, temveč njihovi voditelji, kakršni pač so.

Množica je divja. To dokazuje ob vsaki priložnosti. Kakor hitro si množica prigrabi svobodo (ideje svobode), jo takoj spremeni v anarhijo, vrhunec barbarstva.

Alkoholizem – človekoljubnost – pohujšanje

Poglejte ta alkoholizirana, poživiljena, poneumljena bitja. In to zaradi ptija, do katerega imajo neomejeno (20) pravico, pravico, ki je bila GOIMU dana sočasno s svobodo. (Vsi, ki se spominjajo KHE-REMA (21), te svobode ne uporabljajo) Ljudstva GOIMA so zaradi alkohola poživiljena. Njihova mladina je pokvarjena s klasičnimi nauki in prezgodnjim pohujšanjem, v katero so ga potegnili naši agenti, služabniki, uradniki, itd. na boljših položajih, kakor tudi naše ženske (22), med katere štejem njihove oponašalke v (23) ugodju in razvratu.

Židovsko-masonska načela: moč in pretvarjanje (24)

Naše načelo je: moč in pretvarjanje-hipokrizija. V politiki zmaguje samo moč, posebno še, če se skriva za sposobnostjo, ki je potrebna državnikom. Moč mora biti načelo, zvitost in pretvarjanje pa pravilo vsake vlade, ki se noče odreči svoji oblasti pred drugo silo. To zlo je edino sredstvo, s katerim pridemo do dobrega. Zato se ne smemo bati uporabljati korupcije, goljufij in izdaje, če nam lahko pomagajo, da uspemo v naših namerah. V politiki se je treba znati dokopati do tuje lastnine za dosego podložnosti in oblasti.

Nasilje

Naša vlada, ki ima namen mirno osvajati, bo imela pravico nadomestiti strahote vojne z ubijanjem ne ravno vidnim, vendar uspešnim, da se obdrži nasilje, ki nam bo prineslo slepo podvrženost GOIMA ali pa njihovo neodločnost. Pravičnica in neizprosna strogost sta glavna dejavnika vladine moči. Zato nam je, ne samo zaradi koristi temveč tudi po dolžnosti neobhodno potrebno, da se držimo programa sile in pretvarjanja, da bi lahko zmagali.

Vsaka znanost, ki je zasnovana na številkah, je toliko močna, kolikor so velika sredstva, ki jih uporablja. Zmagali bomo ne toliko z uporabljanjem naših strogih naukov kot s samimi našimi načeli in podvrgli si bomo vse vlade. Zadostovalo bo, če se bo vedelo, da smo nepopustljivi in vsak odpor bo zlomljen.

Svoboda – Enakost – Bratstvo.

Ze v času razvoja stare Grčije smo mi prvi zavpili »Svoboda!« (25). To je beseda, ki so jo potem tako pogosto ponavljale nespametne papige, ulovljene na to vabo. Uporabile pa so jo, da so svetu odvzele blaginjo in pravo osebno svobodo, ki je zaščita svobode pred nasiljem ljudske množice. Ta GOIM, ki se ima za pametnega in modrega, ni mogel razumeti, kako meglene so te besede, ki jih je slišal z vseh strani; spomnil se ni (26), da pravzaprav ni svobode, kakor tudi ne enakosti, ker je že narava določila neenakost razuma, značaja in sposobnosti; ni spoznal, da ga je naša politika vrgla iz njegovega običajnega življenja na pot, ki pelje k naši nadvladi. (27) Tudi norec lahko vlada, če je politično razgledan, nerazgledan pa, če tudi je genij, se bo izgubil na poteh, ki mu jih nakazujemo. (28)

Mi smo spodkopali monarhijo. (29)

Dinastična vlada je osnovana po načelu, da oče uvaja sina v politične skrivnosti. Skrivnosti, do katerih ni smel priti nihče drug.

GOIM je izgubil smisel dednega prenašanja oblasti in to je pripomoglo k našemu uspehu.

Ukinitev privilegijev plemstva GOIMA.

Naš klic: svoboda, enakost, bratstvo, je v naše vrste – po zaslugah naših tajnih agentov – z vseh štirih strani sveta pripeljal cele legije, ki so navdušene nosile našo zastavo. Toda te besede so bile razjede, ki so načele blagostanje GOIMA s tem, da so rušile mir, skladnost in solidarnost v upoštevanju zakonov ter tako spodkopavale temelje njihovih držav. Pozneje boste videli, da je prav to pripomoglo k zmagi našega mirnega osvajanja sveta. Uspelo nam je (30) ukiniti privilegije plemstva kot tudi samo plemstvo GOIMA, tistega plemstva, ki je bilo naravna zaščita ljudstva in domovine pred našo akcijo.

Židovsko plutokratsko plemstvo (31)

Na ruševinah tega plemstva smo vzpostavili novo plemstvo naših privržencev (32) po merilu znanosti (33) in bogatstva. (34).

Upoštevanje slabosti in strasti. (35)

Naša zmaga je bila olajšana s tem, da smo v odnosih do ljudi, ki so nam bili neobhodno potrebni, zaigrali na najnežnejše strune človeške narave; številke, grabežljivost in materialne potrebe. Vsaka od teh slabosti lahko sama zase uniči vsako osebno pobudo s tem, da svojo voljo preda tistemu, ki jo kupuje.

Napačno razumljena svoboda nam predaja oblast.

Nejasen pojem svobode nam omogoča prepričati ljudske množice, da njihova vlada ni drugača kot poslovodja gospodarja države, ki je ljudstvo, in da se poslovodja lahko zamenja, kot se zamenjajo izrabljene rokavice. Ta možnost zamenjave nam je predala množice in njihov izbor dejansko v naše roke. *Nadaljevanje*

17 Pol. in italj.: Množica je slepa

18 Pol. in italj.: Politični ABC

19 Pol. in italj.: Načela in temelji žido-masonske vlade

20 NILUS: ali bomo dopustili sebi in svojim oponašati jih?

21 Židovska beseda, ki pomeni »Prepovedi«

22 NILUS: v zabaviščih

23 NILUS: tako imenovane »posvetnice«

24 Pol. in italj.: Načela in temelji žido-masonske vlade.

25 NILUS: Enakost, Bratstvo.

26 NILUS: Kako so se med seboj slabo razumeli, celo eni drugim oporekali.

27 NILUS: Ti domišljavi modrirani niso uvideli, da je množica slepa, kot so slepi tudi njeni voditelji.

28 NILUS: Vsega tega pogani niso vedeli.

29 Italj.: Ogrožena monarhija.

30 NILUS: zaigrati naš As adut

31 Pol. in italj.: Novo plemstvo

32 NILUS: Naša

33 NILUS: Preverjenih od naših učenjakov

34 NILUS: imamo pod našim nadzorom

35 Polj. in italj.: Psihološki račun.

JOKL

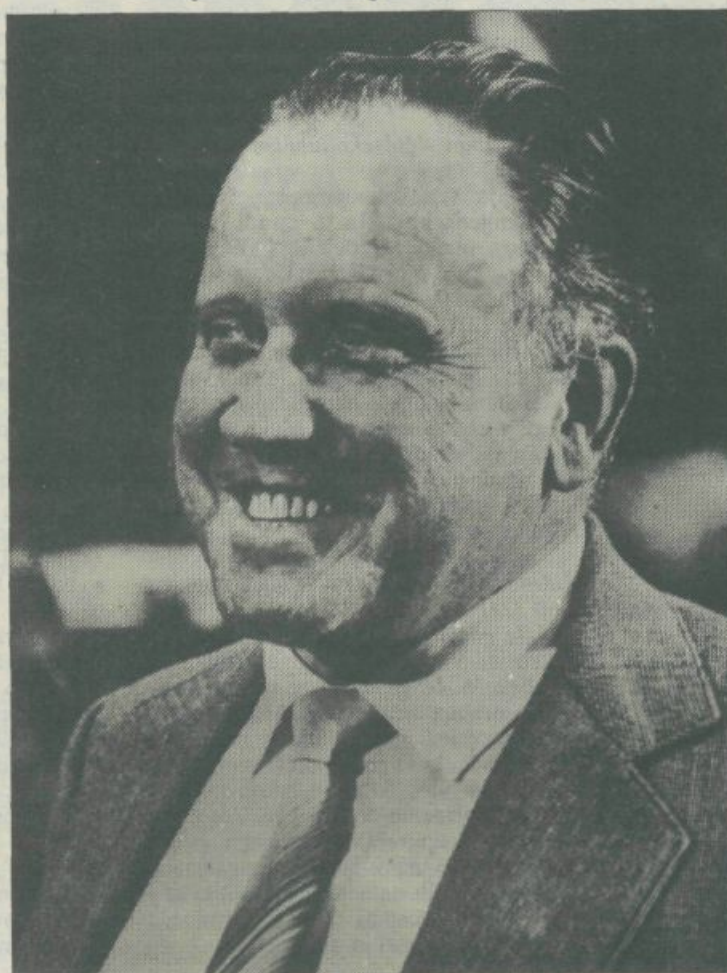
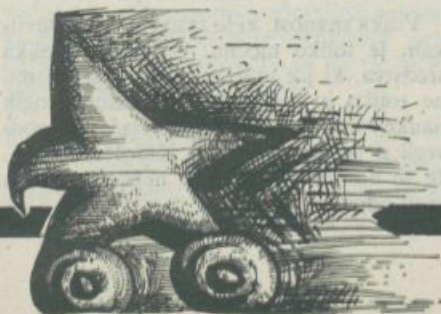

Foto: Fotodokumentacija Delo

You are wonderful tonight

Užaloščeni: Pepca, Lidiija, Sergej, Stanko, Matija, Andrej, Igor, Uredništvo Tribune

TRIBUNA

STAN IN OLIO

